

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

КАБИНЕТНО ПРОУЧВАНЕ

на тема: Европейската, българската и местната политика за опазване на околната среда и описание на биоразнообразието в защитените местности и зони на Източните Родопи

гр. Хасково

2022 г.

Съдържание

Съкращения:	5
ВЪВЕДЕНИЕ	7
I. СЪЗДАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА	10
1. Общи принципи на политиката на околната среда	11
2. Политики в областта на околната среда	12
2.1. Амбиции на политиката на Европа в областта на околната среда и климата	12
2.2. Европейски програми за действие в областта на околната среда	14
2.3. Хоризонтални стратегии	16
3. Благоприятни условия за постигане на приоритетните цели на програмните документи	20
4. Международно сътрудничество в областта на околната среда	23
5. Необходимите партньорства за опазване на околната среда	24
6. Рамката за мониторинг и оценка в областта на опазването на околната среда	26
7. Оценка на въздействието върху околната среда и участие на обществеността	28
8. Изпълнение, прилагане и наблюдение на политиката в областта на околната среда	28
II. БОРБА С ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА НА МЕЖДУНАРОДНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ	30
1. Глобално затопляне	30
2. Мерки за адаптиране към изменението на климата	31
2.1. Международна политика за борба с климатичните промени	31
2.2. Европейската политика за изменението на климата	31
2.3. Схема на ЕС за търговия с емисии	35
2.4. Конвенция за биологичното разнообразие (CBD)	38
2.5. Съгласуваност и хармонизиране на политиките	39
III. БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ И ГОРСКО СТОПАНСТВО	40
1. Значение на биоразнообразието	40
2. Международната политика в областта на биоразнообразието	41
3. Европейски политики и планове за действие в областта на биологичното разнообразие	42
3.1. Опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна	42

3.2. Основни европейски стратегически и планови документи и съгласуване на политиките	48
3.3. Глобална коалиция „#UnitedforBiodiversity“	57
3.4. Роля на Европейския парламент	57
3.5. Финансови инструменти на ЕС финансиращи околната среда	58
4. Политика за опазване на биоразнообразието в България.....	62
IV. ОПАЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДИТЕ.....	65
1. Европейска нормативна уредба за водите	65
2. Международни споразумения за регионалните води	67
3. Роля на Европейския парламент	67
4. Управлението на водите в България	68
V. ЗАМЪРСЯВАНЕ НА ВЪЗДУХА И ШУМОВО ЗАМЪРСЯВАНЕ.....	71
1. Постигания в борбата със замърсяването на въздуха.....	71
1.1. Качество на атмосферния въздух	72
1.2. Автомобилен транспорт	73
1.3. Емисии от промишлеността	73
2. Постигания по отношение на шумовото замърсяване	74
3. Въздушното и шумовото замърсяване в България	76
VI. ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И КРЪГОВОТА ИКОНОМИКА	77
1. Ефективно използване на ресурсите	78
1.1. Управление и превенция на отпадъците.....	78
1.2. Законодателство в областта на производството и потоците от отпадъци	79
1.3. Обработване и обезвреждане на отпадъци	80
1.4. Пакет за кръговата икономика от 2018 г.	81
1.5. Пластмасите в кръговата икономика	82
2. Новият план за действие за кръговата икономика в рамките на Европейския зелен пакт	82
VII. УСТОЙЧИВО ПОТРЕБЛЕНИЕ И ПРОИЗВОДСТВО	84
1. Европейско законодателство	84
1.1. План за действие за устойчиво потребление и производство	84
1.2. Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа	84
1.3. Екомаркировка и енергийни етикети.....	85
1.4. Екодизайн	86

2. Схема за управление по околна среда и одитиране (EMAS)	86
3. Съобразено с околната среда възлагане на обществени поръчки	86
4. План за действие за екологични иновации (EcoAP).....	87
5. Законодателна инициатива за политика за устойчиви продукти.....	88
VIII. ХИМИЧНИ ВЕЩЕСТВА И ПЕСТИЦИДИ.....	91
1. Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (REACH)	91
2. Класификация, опаковане и етикетиране.....	92
3. Износ и внос на опасни вещества.....	92
4. Големи аварии.....	92
5. Устойчиво използване на пестициди	93
6. Устойчиви органични замърсители	94
☐ Азбест	95
☐ Перилни препарати.....	95
IX. БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИКА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	98
1. Държавната политика в областта на околната среда по сектори	98
1.1. Държавна политика по управление на водите	98
1.2. Държавна политика по опазване чистотата на атмосферния въздух	99
1.3. Национална политика в областта на защитата на природата	100
1.4. Борба с климатичните промени	101
1.5. Управление на отпадъците	101
1.6. Превантивна дейност	102
2. Национални приоритети в областта на околната среда през 2022 г.	103
3. Планирани мерки за постигане на целите и приоритетите	104
4. Значение на политиката за опазване и устойчиво управление на околната среда	107
X. БИОРАЗНООБРАЗИЕ В ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ	109
1. Биоразнообразие	109
2. Защитени територии и защитени зони	110
XI. СМЕТОСЪБИРАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ	115
Заклучение	119
Използвани източници на информация.....	120

Съкращения:

BDE	Бромирани дифенилетири
ГМО	Генетично модифицирани организми
ЕАОС	Европейска агенция за околна среда
ЕЗС	Европейска зелена сделка
EION	Environment Information and Observation Network
E-PRTR	Европейският регистър за изпускането и преноса на замърсители
ENVE	Комисията по околна среда, изменение на климата и енергетика
ЗПЗГС	Емисиите от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство
ECHA	Европейската агенция по химикалите
EPREL	Европейския продуктов регистър данни за енергийно етикетиране
ЕС	Европейски съюз
ECHA	Европейската агенция по химикали
ЗООС	Закона за опазване на околната среда
IDB	Международния ден на биологичното разнообразие
ИКАО	Международната организация за гражданско въздухоплаване
ИКЕ на ООН	Икономическата комисия за Европа на Организацията на обединените нации
IMPEL	Мрежата на Европейския съюз за прилагане и спазване на законодателството в областта на околната среда
IPBES	Междуправителствената научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги
КБР	Конвенция за биологичното разнообразие
LULUCF	Земеползване, промени в земеползването и горско стопанство
МСП	Механизъм на справедливия преход
МФР	Многогодишна финансова рамка
NCFF	Natural Capital Financing Facility
НПЕК	Национални планове в областта на енергетиката и климата
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОСП	Обща селскостопанска политика
ПДОС	Програма за действие за околната среда
ПДОКИ	План за действие в областта на кръговата икономика
ПДКИ	План за действие относно кръговата икономика
ПРЗ	Продукти за растителна защита

РДВ	Рамковата директива на ЕС за водите
РЕУП	Регламент за екопроектирането на устойчиви продукти
РРУ	Регламента за разпределяне на усилията
РКООНИК	Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата
REFIT	Програма за пригодност и резултатност на регулаторната рамка
СВАМ	Новия механизъм за въглеродна корекция по границите
CBD	Конвенция за биологичното разнообразие
СЕО	Стратегическа екологична оценка
CITES	Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора
CORSIA	Схемата за намаляване и компенсирание на въглеродните емисии в международното въздухоплаване
CCS	Технологията за улавяне и съхранение на въглерод
СТЕ	Схема на ЕС за търговия с емисии
JRC	Съвместен изследователски център
ТПСП	Териториален план за справедлив преход
UNCED	Конференцията на ООН по околна среда и развитие
ФПЧ	Фини прахови частици
ФСП	Фонд за справедлив преход
ЦУР	Цели за устойчиво развитие

ВЪВЕДЕНИЕ

Политиката на Европейския съюз (ЕС) в областта на околната среда, която се основава на член 191 от Договора за функционирането на Европейския съюз, има за цел да опази, защити и подобри качеството на околната среда и да защити човешкото здраве. Освен това тя поставя акцент върху внимателното и рационално използване на природните ресурси и допринася за насърчаването на международно равнище на мерки, предназначени да преодоляват регионални или глобални екологични проблеми, по-специално за справяне с изменението на климата и загубата на биологично разнообразие. Тя се базира на принципите за предпазване, превантивни действия, коригиране при източника и на принципа „замърсителят плаща“.

Дейностите в области на екологичната политика, като например замърсяване на въздуха и водите, опазване и възстановяване на природата, управление на отпадъците и изменение на климата, са под юрисдикцията на ЕС. Принципът на субсидиарност обаче ограничава обхвата на действията на ЕС по отношение на данъчните въпроси, пространственото планиране и земеползването, както и в областта на количественото управление на водните ресурси.

Политиките на ЕС в областта на околната среда имат за цел да ускорят прехода към устойчива, иновативна и кръгова икономика, където биологичното разнообразие е защитено, оценено и се възстановява, а свързаните с околната среда рискове за здравето са сведени до минимум. Те имат за цел да се повиши устойчивостта на ЕС и да се отдели растежът от използването на ресурси. Тези политики допринесоха значително за подобряването на околната среда и качеството на живот, стимулирайки иновациите, създаването на нови работни места и растежа. Въпреки тези постижения Европа все още е изправена пред редица устойчиви и нарастващи екологични предизвикателства. Справянето с тях изисква коренни промени на системите на производство и потребление, които са основната причина за екологичните проблеми.

Днес европейците се радват на по-чист въздух и вода, по-малко отпадъци се депонират и повече ресурси се рециклират. Европа обаче е все още твърде далеч от постигането на целта до 2050 г. „да живеем добре в пределите на нашата планета“, поставена в Седмата програма за действие за околната среда. Въпреки че сега използваме природните ресурси по-ефективно, все още влошаваме базата от ресурси, от която зависим в Европа и в целия свят. Проблеми като загубата на биологично разнообразие и изменението на климата остават големи заплахи.

Предизвикателствата, свързани с околната среда, климата и устойчивостта в настоящия момент изискват активни, незабавни и съгласувани действия и системни решения. През последните десетилетия политиките на Европейския съюз в областта на околната среда донесоха значителни ползи, без да застрашават дългосрочната конкурентоспособност на Съюза, а през последните години достиженията на правото във все по-голяма степен се определяха от амбициозна дългосрочна визия и цели, както и стратегически рамкови политики, които ефективно намаляват натиска върху околната среда. Въпреки това загубата на биологично разнообразие, влошаването на екосистемните услуги, изменението на климата и неговите последици, неустойчивото използване на ресурсите, както и замърсяването и свързаните с него рискове за здравето и благосъстоянието на човека, за

природата, екосистемите и икономиката изискват по-нататъшни решителни действия на равнището на ЕС и в световен мащаб.¹

Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) и други оценки показват, че европейските екосистеми са сериозно застрашени. Векове на експлоатация са оставили своя отпечатък върху естествения свят на Европа и повечето защитени местообитания и видове не са в добро екологично състояние. В сигналите на ЕАОС за 2021 г. се прави преглед на проблемите пред природата в Европа и се посочват стратегии за промяна на положението.

Всеобхватният подход или подходът, който обхваща всички нива на управление, на Европейската комисия за изпълнение на целите за устойчиво развитие (ЦУР) се състои от няколко направления, както е показано на фигурата:

През последната година бяха представени различни преобразуващи европейски политики на ЕК в областта на околната среда и климата, като по-важните от тях са:

- Съобщение относно **Европейския зелен курс**: представяне на нова стратегия за растеж с цел превръщане на ЕС в справедливо, приобщаващо и благоденстващо общество с модерна, основана на знанието, ефективна по отношение на ресурсите и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове, и която защитава, съхранява и увеличава природния капитал на ЕС и защитава здравето и благосъстоянието на гражданите от рискове, свързани с околната среда.
- Съобщение относно **годишната стратегия за устойчив растеж за 2020 г.**, с което се поставя началото на цикъла на наблюдение на европейския семестър и първата стъпка в интегрирането на целите за устойчиво развитие.
- Съобщение относно **Плана за инвестиции във връзка със Зеления пакт**: стратегията на ЕС за насърчаване на устойчивото публично-частно финансиране през следващото десетилетие.
- Предложение за създаване на **Фонд за справедлив преход**.
- Съобщение относно **Силна социална Европа за справедливи промени**.

¹ Доклад на Европейската агенция за околна среда: *Европейската околна среда – състояние и перспективи (2020 г.): знания за прехода към устойчива Европа* (2019 г.).

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

- Предложение за въвеждане в законодателството на целта ЕС да стане **неутрален по отношение на климата до 2050 г.**
- Съобщение относно **Нова промишлена стратегия за Европа.**
- **Нов план за действие за кръгова икономика** с цел постигане на по-чиста и по-конкурентноспособна Европа.
- Съобщение относно **стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.**
- Стратегия **„От фермата до трапезата“**, която осигурява справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система.
- Съобщение относно **Европейската програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост.**
- Съобщение относно **Засилване на европейската амбиция в областта на климата за 2030 г.: Инвестиране в неутрално по отношение на климата бъдеще в полза на нашите граждани.**
- Съобщение относно **ново европейско научноизследователско пространство.**
- Предложение за създаване на **Осма програма за действие за околната среда.**
- Съобщение относно **вълната на саниране.**
- Съобщение относно **Стратегията за устойчивост в областта на химикалите.**

Политиката на сближаване играе важна роля за подпомагане на усилията за превенция на риска за адаптиране към настоящите и бъдещите последици от изменението на климата. Тя подкрепя мерките за адаптиране чрез насърчаване на екосистемни подходи, развитие на нова инфраструктура или приспособяване на съществуващата такава. Освен това тя допринася за развиването на устойчивост на бедствия на регионално и местно равнище, а също така и към други видове рискове.

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. е дългосрочният план на Европа за опазване на природата и обръщане на тенденцията на влошаване на състоянието на екосистемите. Наред с други инициативи тя е основна част от Европейския зелен пакт, в който се разглежда дългосрочната амбиция на ЕС до 2050 г. Европа да се превърне в първия неутрален по отношение на климата континент с устойчива икономика.

Разрешаването на сложните предизвикателства, пред които е изправена Европа, изисква по-амбициозни политики, наред с повече знания и по-интелигентни инвестиции, насочени към основни промени на ключови системи, като храни, енергетика, жилища, транспорт, финанси, здравеопазване и образование. За целта ще са необходими стратегии и подходи, насочени към намаляване на някои видове натиск и избягване на потенциални вреди, възстановяване на екосистемите и адаптиране към глобални тенденции, като изменението на климата и изчерпването на природните ресурси.

I. СЪЗДАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Политиката на ЕС в областта на околната среда води началото си от Европейския съвет, състоял се в Париж през октомври 1972 г., на който държавните или правителствените ръководители (след провеждането на първата конференция на ООН относно околната среда) заявиха необходимостта от политика на Общността в областта на околната среда, която да придружава икономическото развитие, и призоваха за изготвянето на програма за действие. В Единния европейски акт от 1987 г. беше въведен нов раздел „Околна среда“, чрез който се осигури първото правно основание за обща политика в областта на околната среда с цел да се запази качеството на околната среда, да се защитава човешкото здраве и да се гарантира рационално използване на природните ресурси. С последвалите преразглеждания на договорите ангажиментът, който пое Общността за опазване на околната среда, се утвърди още повече, също както и ролята на Европейския парламент за неговото развитие.

С Договора от Маастрихт (1993 г.) околната среда стана официално област на политиката на ЕС, беше въведена процедурата на съвместно вземане на решение и гласуването с квалифицирано мнозинство в Съвета се възприе като обичайна практика. С Договора от Амстердам (1999 г.) беше установено задължението опазването на околната среда да се интегрира във всички секторни политики на ЕС с цел насърчаване на устойчиво развитие. „Борбата с изменението на климата“ беше определена като специфична цел в Договора от Лисабон (2009 г.), също както и устойчивото развитие в отношенията с трети държави. Правосубектността осигури на ЕС способността да сключва международни споразумения.

През 2015 г. бяха постигнати важни международни споразумения, като бяха приети целите за устойчиво развитие (ЦУР) на ООН и Парижкото споразумение за изменението на климата (COP 21). Тези ангажименти и все по-ясното разбиране за наложителността на действията във връзка с изменението на климата, влошаването на околната среда и рисковете пред устойчивостта наложиха разработването на ефективна 7-а и 8-а ПДОС на ЕС.

На 15 май 2019 г. Комисията публикува Доклад за оценката на 7-ата ПДОС². Той беше предшестван от обстойни консултации, проведени през 2018 г., които се състояха от обществена консултация, целева консултация с държавите членки, целева консултация със заинтересованите страни и два публични семинара.

От направената оценка става ясно, че като цяло 7-ата ПДОС се възприема като ефективен стратегически инструмент на високо равнище за ръководене на политиката в областта на околната среда. За много участници ПДОС представлява и инструмент за планиране, който осигурява на политиката в областта на околната среда непрекъснатост — включително чрез своята дългосрочна визия, отчетност и предвидимост по отношение на действията на Европейската комисия, освен че има положително влияние върху интегрирането и рационализирането на политиката за околната среда. Като цяло бе отчетено, че приоритетните цели на 7-ата ПДОС все още са валидни и по-специално това касае нейната визия за 2050 г.

В доклада си от 4 декември 2019 г. за състоянието и перспективите на европейската околна среда през 2020 г. (SOER 2020) ЕАОС докладва за предизвикателствата, свързани с околната

² COM(2019) 233 final.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

среда, климата и устойчивостта на този етап на развитие на Европа, които са безпрецедентни по мащаб и спешност. Тези предизвикателства изискват незабавни и съгласувани действия и спешни системни решения. Макар и положените усилия в политиката на ЕС да са донесли значителни ползи, продължават да съществуват проблеми по отношение на загубата на биологично разнообразие, използването на ресурсите и необходимостта от действия против изменението на климата и неговите последици и рисковете за здравето и благосъстоянието на хората. За да се запълнят пропуските между състоянието на околната среда и екологичните цели до 2030 г., акцентът и в бъдеще трябва да се поставя върху **изпълнението, за което са необходими финансови средства, участие на заинтересованите страни, подход на сътрудничество за многостепенно управление и солидна база от знания. Необходими са също така по-системни, дългосрочни рамки на политики, иновации за обществена промяна, преориентиране на инвестициите и финансирането и управление на социално насочен и справедлив преход.**

В представения на 11 декември 2019 г. Европейски зелен пакт беше обявена и 8-а ПДОС с допълваща функция, която ще допринесе за изпълнение, правоприлагане и действително осъществяване на политиките и законодателството в областта на околната среда и климата и предвижда нова рамка за мониторинг. Решението относно 8-ата програма за действие за околната среда до 2030 г. цели да ускори прехода към неутрална по отношение на климата и регенеративна икономика с ефективно използване на ресурсите, чиято цел е подкрепата на Европейския зелен пакт.

Приемането на Европейския зелен пакт³ е амбициозна програма, с която ЕС цели да се превърне до 2050 г. в първия неутрален по отношение на климата континент и да се опази, съхрани и увеличи природният капитал на ЕС, както и да се защитят здравето и благоденствието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия. Тази програма се основава на модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема. Тя очертава приоритетите в областта на околната среда за следващите години и подчертава амбицията на Съюза да преобразува икономиката си за устойчиво бъдеще, като никой да не бъде изоставен. За реализиране на тези цели тя съдържа набор от дълбоко преобразуващи политики и призовава Съюза да засили своята водеща роля на световната сцена по въпросите на климата и околната среда.

1. Общи принципи на политиката на околната среда

Политиката в областта на околната среда на ЕС се основава на **принципа на предпазните мерки, принципа на превантивните действия и принципа на отстраняване на замърсяването при източника, както и на принципа „замърсителят плаща“**.

Принципът на **предпазните мерки** е инструмент за управление на риска, който може да се прилага, когато съществува научна несигурност във връзка с предполагаем риск за човешкото здраве или околната среда, произтичащ от определено действие или политика. Например в случай на съмнения във връзка с потенциално опасното въздействие на даден продукт и ако продължава да съществува несигурност след изготвянето на обективна научна оценка, могат да бъдат дадени инструкции за прекратяване на разпространението на въпросния продукт

³ COM(2019) 640 final.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

или за изтеглянето му от пазара. Този вид мерки трябва да бъдат недискриминационни и пропорционални и трябва да се преразглеждат при получаване на допълнителна научна информация.

Принципът „**замърсителят плаща**“ се прилага въз основа на Директивата относно екологичната отговорност, с която се цели предотвратяване или отстраняване на щети за околната среда по отношение на защитени видове или природни местообитания, води и почви. При някои професионални дейности, например превоз на опасни вещества, или дейности, при които има заустване във вода, операторите трябва да предприемат превантивни мерки в случай на непосредствена опасност за околната среда. Ако вече е нанесена щета, те са длъжни да предприемат подходящи мерки за отстраняването ѝ и заплащат свързаните с това разходи. Обхватът на директивата беше разширяван три пъти, за да бъдат включени съответно управлението на отпадъци от миннодобивната промишленост, управлението на местата за съхранение в геоложки формации и безопасността при добив на нефт и газ в крайбрежни води.

Освен това **интегрирането на въпросите във връзка с околната среда в други области на политиката на ЕС** стана важна концепция в европейската политика, след като се прояви за първи път вследствие на инициатива на Европейския съвет, състоял се в Кардиф през 1998 г. През последните години интегрирането на политиката в областта на околната среда отбелязва съществен напредък, например в областта на енергийната политика, както е отразено в паралелно разработвания законодателен пакет на ЕС в областта на климата и енергетиката или в Пътната карта за постигане до 2050 г. на конкурентоспособна нисковъглеродна икономика.

2. Политики в областта на околната среда

2.1. Амбиции на политиката на Европа в областта на околната среда и климата

Преодоляването на предизвикателствата, свързани с околната среда и климата, е определящата задача на нашето време. За да се постигне устойчиво бъдеще, инициативите на политиката на ЕС, включително на Европейския зелен пакт, съдържат призив за действие в следните области:

- Преустановяване на загубата на биологично разнообразие и възстановяване на екосистемите;
- Постигане на нулеви нетни емисии на парникови газове през 2050 г. и устойчивост спрямо изменението на климата;
- Постигане на амбицията за нулево замърсяване за нетоксична околна среда;
- Постигане на ефективност на ресурсите в кръговата икономика;
- Интегриране на устойчивостта във всички политики на ЕС.

ЕС ще изпълнява централната роля в подкрепата на действията в областта на околната среда и климата по тези ключови европейски политики при изпълнението на всички програми, планове и стратегии за опазване на околната среда.

По същия начин ще се подкрепят усилията в световен план, включително Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие и целите за устойчиво развитие.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Изправена пред продължаваща загуба на биологично разнообразие и влошаване на екосистемите, Европа полага всички усилия да върне природата обратно в живота на своите граждани. За целта ще се наблюдава този преход и ще се подкрепя изпълнението и оценката на действията в тази област, включително разработването на решения, основани на природата.

Ще се наблюдава напредъка в прехода на Европа към кръгова икономика, както и осигурените от нея ползи за околната среда и климата.

Ще се оценяват усилията на Европа за намаляване на въздействието от потреблението на съвременното общество и от производството на суровини, продукти, услуги и отпадъци.

Изменението на климата започна и ще продължи през следващите десетилетия. Ето защо Европа се стреми да постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г. и да стане по-устойчива и не толкова уязвима към изменението на климата. Ще се наблюдава този преход и ще се подкрепя разработването, изпълнението и оценката на политиките и мерките в тази област.

Европа може да постигне амбициозните си цели, като стимулира основните промени в начина на живот и в моделите на потребление и производство, които пораждат неустойчиви тенденции. Затова ще се оценяват тенденциите и перспективите по отношение на всички приоритети, сектори, системи и политики в областта на околната среда и ще се привличат заинтересованите страни да участват в иновации и в други ответни мерки, необходими за постигане на Европейския зелен пакт.

Ще се оценява въздействието върху здравето на човека вследствие на замърсителята на околната среда и променящия се климат в Европа и ще се подобряват знанията за социалните и демографските фактори, които влияят на експозицията и уязвимостта на европейските граждани.

Ще се подкрепят усилията на Европа за нулево замърсяване и изпълнение на свързаните с това европейски и национални действия.

Една от основните средства за изпълнението на тези приоритети е разработената от ЕАОС и Eionet Стратегия за периода 2021—2030 г., която има следните стратегически цели:

СЦ1. Подкрепа за изпълнението на политиките и за прехода към устойчивост. Осигуряване на основани на доказателства знания в подкрепа на изпълнението на политиките и разработването на нови инициативи, за да се ускори и засили преходът към устойчивост.

СЦ2. Осигуряване на своевременна информация за решения във връзка с предизвикателствата за устойчивостта. Осигуряване на целева информация при подготовката на политики и при провеждането на обществени обсъждания чрез организиране и оповестяване на знания за ответни мерки, включително иновативни решения на обществените предизвикателства.

СЦ3. Изграждане на по-силни мрежи и партньорства. Укрепване на нашата мрежа чрез по-активно участие на равнището на държавите и работа с други водещи организации, за да се улесни обменът на знания и експертен опит.

СЦ4. Оползотворяване на пълния потенциал на данните, технологиите и цифровизацията. Възползване от цифровизацията, включително от новите технологии, големите

информационни масиви, изкуствения интелект и наблюдението на Земята, които ще допълнят и евентуално ще заменят установените източници на информация, за да се осигури по-добра подкрепа при вземането на решения.

СЦ5. Ресурси за общите ни амбиции. Развитие на структури, експертен опит и капацитет в цялата ни мрежа, за да се отговори на развиващите се нужди от знания и за да се обезпечат и диверсифицират необходимите ресурси за постигане на съвместната ни визия.

Достигане отвъд членуващите в Eionet държави Амбицията на Европейския зелен пакт изисква от Европа да работи в световен план, със съседните ѝ държави и с партньорите ѝ. Ще се мобилизират експертни знания и ресурси в подкрепа на тези амбиции, по-специално в държавите от Западните Балкани и държавите в непосредствено съседство с Европа.

2.2. Европейски програми за действие в областта на околната среда

От 1973 г. до днес Комисията изготвя многогодишни програми за действие за околната среда, очертаващи предстоящите законодателни предложения и целите на политиката на ЕС в областта на околната среда. В края на 2020 г. Комисията прие Осмата програма за действие за околната среда, която е основна в областта на околната среда, защото ще се изпълнява от 2021 до 2030 г.

След широкия дебат по съобщението „Чиста планета за всички“⁴ през март 2020 г. ЕС представи своята дългосрочна стратегия съгласно Парижкото споразумение към Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата⁵, с която стратегия се ангажира до 2050 г. да се превърне в неутрална по отношение на климата икономика. Комисията предложи тази цел да бъде заложена в законодателството на ЕС в областта на климата⁶. Освен това Европейската комисия прие и редица нови стратегически инициативи, по-специално нов план за действие относно кръговата икономика за чиста и конкурентоспособна Европа⁷, стратегия за биологичното разнообразие за 2030 г.⁸ и стратегия „От фермата до трапезата“⁹.

ЕС също така прие всеобхватен отговор на извънредното положение във връзка с COVID-19, което оказва значително отрицателно въздействие върху живота и поминъка, изправи изготвянето на политиките пред безпрецедентни предизвикателства и е утежнено от сериозен икономически спад. В Плана за възстановяване на ЕС от следващо поколение, предложен от Европейската комисия на 27 май 2020 г. и одобрен на извънредното заседание на Европейския съвет през юли 2020 г., се подчертават статутът на Европейския зелен пакт като нова стратегия на Европа за растеж и ролята му за постигане на устойчиво и бързо възстановяване, както и за гарантиране на дългосрочна предвидимост по пътя към неутралност по отношение на климата и в крайна сметка на справедлив и честен преход, при който никой да не бъде изоставен. С дългосрочната си визия и приоритетните цели за

⁴ COM(2018) 773 final.

⁵ *Дългосрочна стратегия на Европейския съюз и неговите държави членки за развитие при ниски емисии на парникови газове*, представена от Хърватия и Европейската комисия от името на Европейския съюз и неговите държави членки (2020 г., <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/HR-03-06-2020%20EU%20Submission%20on%20Long%20term%20strategy.pdf>).

⁶ COM(2020) 80 final.

⁷ COM(2020) 98 final.

⁸ COM(2020) 380 final.

⁹ COM(2020) 381 final.

околната среда, която 8-ата програма за действие за околната среда споделя със Зеления пакт, тя ще подкрепи общия ангажимент на ЕС за екологосъобразно възстановяване.

8-та ПДОС си поставя за цел **да ускори екологичния преход по справедлив и приобщаващ начин, а дългосрочната ѝ, вече установена в 7-ата ПДОС цел до 2050 г. е „Да живеем добре в пределите на нашата планета“**. Шестте тематични приоритетни цели на 8-ата ПДОС са свързани с намаляването на емисиите на парникови газове, адаптирането към изменението на климата, модела на растеж, който връща на планетата повече, отколкото взема, амбицията за нулево замърсяване, опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и намаляването на основния натиск върху околната среда и климата, свързан с производството и потреблението.

Целта на 8-ата ПДОС е да се ускори справедливият и приобщаващ преход към чиста и кръгова икономика, която е неутрална по отношение на климата и се отличава с ефективно използване на ресурсите, като се подкрепят целите на Европейския зелен пакт и неговите инициативи в областта на околната среда и климата.

Целите на решението относно Общата програма на ЕС за действие за околната среда до 2030 г. не могат да бъдат достигнати в достатъчна степен самостоятелно от държавите членки. Тъй като политиката за околната среда и климата е област на споделена компетентност в ЕС и децентрализирана политика, една от целите на програмата е да се въведе съвместна отговорност на трите институции на ЕС и държавите членки по отношение на целите, като на отговорните политически фактори и на останалите заинтересовани страни — включително регионите и градовете, предприятията, социалните партньори, организациите на гражданското общество и отделните граждани — се предостави предвидима рамка и посока на действията.

Измерването на напредъка на ЕС и неговите държави членки към постигането на целите на ООН за устойчиво развитие за 2030 г. изисква интегрирана рамка за екологични, социални и икономически цели. Във връзка с това **рамката за мониторинг на 8-ата ПДОС ще даде приноса по отношение на околната среда и климата към цялостните усилия на ЕС за измерване на напредъка към устойчивост, благоденствие и издръжливост, включително устойчивост на бедствия; тя следва да информира създателите на политики и заинтересованите страни за това дали Съюзът и държавите членки са на път да постигнат системна трансформация.**

Европейският зелен пакт стои в основата на Плана за възстановяване на ЕС от следващо поколение, с който се насърчават инвестициите в ключови „зелени“ сектори, необходими за изграждане на устойчивост и създаване на растеж и работни места в справедливо и приобщаващо общество. Върху установените в Европейския зелен пакт приоритетни цели се основава и Механизмът за възстановяване и устойчивост, който заедно с бюджета на Съюза за периода 2021—2027 г. ще помогне за икономическото възстановяване на Съюза след извънредното положение във връзка с COVID-19. Освен това всички инициативи в рамките на Плана за възстановяване на ЕС от следващо поколение следва да зачитат клетвата на Европейския зелен пакт да не се нанасят вреди.

8-ата ПДОС ще подкрепя целите на Европейския зелен пакт в областта на околната среда и действията за климата в съответствие с дългосрочната цел за 2050 г. „Да живеем добре в

пределите на нашата планета“, вече установена в 7-ата ПДОС. Тя следва да допринесе и за осъществяването на Програмата на ООН до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие.

Моделът на растеж с възстановяване признава, че благоденствието и просперитетът на нашите общества зависят от **стабилен климат, здрава околна среда и динамични екосистеми, които осигуряват на нашите икономики т. нар. „безопасен марж“**. Тъй като световното население и нуждата от природни ресурси продължават да растат, **стопанската дейност следва да се развива по начин, който не само не нанася вреди, но и противодейства на изменението на климата и влошаването на околната среда, намалява замърсяването, поддържа и обогатява природния капитал и съответно осигурява изобилие от възобновяеми и невъзобновяеми ресурси**. Чрез непрекъснати иновации, адаптиране към новите предизвикателства и съвместно създаване на блага регенеративната икономика укрепва устойчивостта и опазва благоденствието на сегашните и бъдещите поколения.

8-ата ПДОС подкрепя и доразвива целите на Европейския зелен пакт в областта на околната среда и климата и предоставя благоприятна рамка за постигането на **шест приоритетни цели**:

- a) необратимо и постепенно намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на поглъщанията от естествени или други поглъщатели в Съюза, за да се постигне целта за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. и неутралност по отношение на климата до 2050 г., определени в Регламент (ЕС) .../...¹⁰;
- b) постоянен напредък в повишаването на капацитета за адаптиране, укрепването на устойчивостта и намаляването на уязвимостта към изменението на климата;
- c) напредък към модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема, отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси и влошаването на околната среда и ускоряване на прехода към кръгова икономика;
- d) амбиция за нулево замърсяване за нетоксична околна среда, включително въздуха, водата и почвите, както и защита на здравето и благоденствието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия;
- e) защита, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и увеличаване на природния капитал, по-специално по отношение на въздуха, водата, почвите и горите, прясната вода, влажните зони и морските екосистеми;
- f) насърчаване на екологичната устойчивост и намаляване на основните видове натиск върху околната среда и климата, свързани с производството и потреблението, по-специално в областта на енергетиката, промишленото развитие, сградите и инфраструктурата, мобилността и продоволствената система.

2.3. Хоризонтални стратегии

През 2001 г. ЕС въведе своята първа **стратегия за устойчиво развитие**, като по този начин въведе измерение, свързано с околната среда, в своята Лисабонска стратегия. В отговор на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, приета на Общото събрание на ООН през

¹⁰

COM(2020) 80 final.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

септември 2015 г., през 2016 г. Комисията публикува съобщение, озаглавено „Следващи стъпки към устойчиво европейско бъдеще – Европейски действия за устойчивост“, в което се очертава как целите за устойчиво развитие да бъдат включени в приоритетите на политиката на ЕС.

През 2011 г. ЕС прие своята стратегия за биологичното разнообразие до 2020 г., отразявайки ангажиментите, поети в рамките на Конвенцията на ООН за биологичното разнообразие, основното международно споразумение за биологичното разнообразие, по което ЕС е страна. Като принос към обсъжданията относно глобална рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г. (Конференцията в Кунмин), през май 2020 г. Комисията представи своята Стратегия за биологичното разнообразие до 2030 г. като всеобхватен, амбициозен и дългосрочен план за опазване на природата и обръщане на процеса на влошаване на състоянието на екосистемите. През юни 2021 г. Европейският парламент одобри тази стратегия и направи допълнителни предложения за нейното укрепване.

На 30 януари 2019 г. Комисията представи документ за размисъл относно целите за устойчиво развитие, озаглавен „Towards a Sustainable Europe by 2030“ (Към устойчива Европа до 2030 г.), в който се предлагат три сценария за бъдещето. Европейският парламент изрази подкрепа за най-амбициозния сценарий, в който се предлага направляване на всички действия на ЕС и на държавите членки чрез определяне на конкретни цели за изпълнение на ЦУР, предлагане на конкретни резултати за 2030 г. и създаване на механизъм за докладване и мониторинг на напредъка по ЦУР.

В рамките на Европейския зелен пакт през май 2020 г. Европейската комисия представи своята стратегия „От фермата до трапезата“, чиято цел е продоволствените системи да станат справедливи, здравословни и екологосъобразни.

8-ата ПДОС представлява основата за постигане на целите в областта на околната среда и климата, заложи в Програмата на ООН до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие; рамката ѝ за мониторинг е свързана с околната среда и климата част от усилията на ЕС за измерване на напредъка към по-голяма устойчивост, включително неутралност по отношение на климата, ефективност на ресурсите, благоденствие и издръжливост.

Дългосрочната цел на 8-ата ПДОС за 2050 г. се състои в това гражданите да живеят добре в пределите на нашата планета, в регенеративна икономика, в която нищо не се пилее, няма нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж не е зависим от използването на ресурси и влошаването на околната среда. Здравословната околна среда е в основата на благоденствието на гражданите, тя осигурява условия, биологичното разнообразие да процъфтява и природният капитал да се опазва, цени и възстановява по начини, които повишават устойчивостта спрямо изменението на климата и други свързани с околната среда рискове. Съюзът определя темпото, с което се осигурява просперитетът на сегашните и бъдещите поколения в целия свят.

На 12 май 2021 г. Европейската комисия прие съобщението „План за действие на ЕС: Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“. Планът за действие за нулево замърсяване е ключов елемент на Европейската зелена сделка и определя визия до 2050 г., според която замърсяването следва да бъде намалено до нива, които вече не се считат за

вредни за човешкото здраве и естествените екосистеми, както и стъпките за постигане на тази цел.

Съобщението на ЕК относно Плана за действие на ЕС „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ е последният градивен елемент в набора от нови стратегии и политики, които излагат визията за нетоксична среда в ЕС, и комбинира всички текущи и планирани усилия в интегриран подход, поставяйки на първо място предотвратяването на замърсяването. За тази цел се определя по-ефективна „нулева йерархия на замърсяване“, като се вземат предвид принципите, залегнали в Договора за функционирането на Европейския съюз, по-специално принципът на предпазливостта, принципът на превантивно действие, принципът, според който щетите върху околната среда трябва да бъдат приоритетно отстранени при източника, и принципът „замърсителят плаща“.

На върха на обърнатата пирамида на йерархията на действията, както вече споменахме по-горе, стои превенцията, тъй като замърсяването винаги трябва да се предотвратява при източника и само когато това е невъзможно, трябва да се сведе до минимум. За тази цел е от съществено значение да се съсредоточим върху начина, по който стоките и услугите се проектират, произвеждат, доставят, използват и унищожават. И накрая, когато настъпи замърсяване, то трябва да бъде отстранено и свързаните с него щети да бъдат компенсирани.

Основната цел на Плана за действие е да насърчи включването на предотвратяването на замърсяването във всички релевантни политики на ЕС, като по този начин се увеличават синергиите по ефективен и пропорционален начин, укрепва се прилагането и се идентифицират възможните пропуски. За да насочи ЕС към целта до 2050 г. за здрава планета за всички, Планът определя шест цели за 2030 г. по отношение на въздуха, шума, биологичното разнообразие, пестицидите, микропластмасите и отпадъците.

Тези цели са придружени от набор от действия, които трябва да бъдат изпълнени между 2021 и 2024 г. Те, заедно с девет водещи инициативи, включени в целия текст, са предназначени да допълнят много други инициативи и инструменти, като по този начин допринасят за подобряване на нашето здраве и благосъстояние, опазване на екосистемите и насочване към нулево замърсяване от производството и потреблението. Повечето от целите са свързани с оценки и преразглеждане на законодателството с оглед подобряване на неговото прилагане, като се обръща специално внимание на шума, водата, въздуха и почвата.

С оглед постигане на нулево замърсяване Планът за действие определя мерки за осигуряване на по-строго правоприлагане, за стимулиране на действията в обществото, за насърчаване на промяната в световен мащаб и за проследяване на напредъка и тенденциите.

През годините замърсяването оказва огромен натиск върху нашите екосистеми, излагайки на риск биологичното разнообразие. Планът за действие определя ясни действия, свързани пряко с околната среда, като подчертава значението на бъдещите правно обвързващи цели на ЕС за възстановяване на природата съгласно Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие и Стратегията на ЕС за почвите. Необходим е също така регионален подход за нулево замърсяване. Съществена роля ще имат синергиите със съществуващите нормативни рамки за защита на въздуха, пресните води, моретата и океаните, като: Директивата за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители, Рамковата директива за водите, Рамковата директива за морска стратегия и Стратегията „От фермата до трапезата“.

Начинът, по който произвеждаме и консумираме, е един от приоритетите в ЕЗС. Планът за действие също разглежда промишлените и икономическите измерения на пътя към нулево замърсяване. За постигането на тази цел е необходим кръгов и зелен подход в икономиката, един от аспектите на който включва улесняване на избора на нулево замърсяване чрез прилагане и подобряване на съществуващите рамки (като екологичния отпечатък на продуктите, Плана за действие за кръговата икономика, Директивата за индустриалните емисии, екомаркировката на ЕС) и прилагане на предстоящи инициативи (като преразглеждането на Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията).

В преследване на тройната цел за подобряване на човешкото здраве и благосъстояние, живот в границите на планетата и нулево замърсяване от производството и потреблението Планът за действие откроява значителен спектър от нови и текущи инициативи. Той също така подчертава значението на координирания процес на планиране и прилагане за осигуряване на постоянен напредък към постигане на целите за нулево замърсяване, като същевременно обръща внимание на замърсяването при източника. Това ще генерира дългосрочни ползи за околната среда по системен и устойчив начин, като същевременно ще бъдат взети предвид най-новите научни знания и стандарти.

Реализирането на тези програми и стратегии се нуждае от финансов ресурс. За целта бе разработено **европейско предложение за решение, което е в съответствие с предложението на Комисията за многогодишната финансова рамка на ЕС за периода 2021—2027 г.** То включва финансова обосновка, от която става ясно, че Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) и Европейската агенция по химикали (ЕЧА) се нуждаят от повече ресурси, за да подкрепят новата рамка за мониторинг, измерване и докладване на тази програма.

Ето някои по-важни членове включени в Решението на Европейския парламент на Съвета относно Общата програма на Европейския съюз за действие за околната среда до 2030 година:¹¹

Член 1

Настоящото предложение служи за повишаване на съгласуваността и синергичните ефекти между мерките на всички равнища на управление чрез интегрирано измерване на напредъка към постигане на целите в областта на околната среда и климата. В съответствие с клетвата на Европейския зелен пакт да не се нанасят вреди предложението подкрепя намаляването на натиска върху околната среда и климата и засилването на интегрирания подход към разработването и изпълнението на политиките, по-специално чрез включване на устойчивостта във всички съответни инициативи и проекти на национално и европейско равнище.

Член 2

Съюзът и неговите държави членки си споделят отговорността за постигане на целите и изпълнение на задачите, свързани с околната среда и климата, като се изискват действия от страна на всички участници — правителства и органи на европейско, национално, регионално

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0652&from=EN>

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

и местно равнище, социалните партньори, гражданското общество, гражданите и предприятията.

В член 2 се определят тематичните приоритетни цели в контекста на дългосрочната цел за 2050 г. „Да живеем добре в пределите на нашата планета“, вече установена в 7-ата ПДОС.

Член 3

В Европейския зелен пакт се подчертава необходимостта да се осигури ефективно изпълнение и правоприлагане на политиките и законодателството.

Член 3 представлява основата за общо разбиране и съвместен ангажимент за благоприятстващите условия, необходими за постигането на тези тематични приоритетни цели, като по този начин се осигурява съгласувано прилагане на подходящото равнище. Комисията обяви, че ще подобри начина, по който насоките ѝ за по-добро регулиране и подпомагащите ги инструменти разглеждат въпросите на устойчивостта и иновациите, за да могат всички инициативи на ЕС да изпълнят „зелената клетва“ да не се нанасят вреди.

Член 4

Участието на ЕАОС и ЕСНА е от решаващо значение за тази работа и за постигането на целите на 8-ата ПДОС. Предложената да 8-ата ПДОС новата рамка за мониторинг и докладване ще съдържа във възможно най-голяма степен съществуващи инструменти и показатели за наблюдение, които главно се основават на европейската статистика и данните на ЕАОС и ЕСНА, така че да се избегне дублирането на усилия и да се ограничи административната тежест за държавите членки. Това означава, че на тези агенции се възлагат допълнителни задачи, за да могат да допринесат в пълна степен за постигането на приоритетите и за създаването на благоприятстващите условия, посочени в членове 3 и 4 от програмата.

Целите на решението не могат да бъдат достигнати в достатъчна степен самостоятелно от държавите членки. Тъй като политиката за околната среда и климата е област на споделена компетентност в ЕС и децентрализирана политика, една от целите на програмата е да се въведе съвместна отговорност на трите институции на ЕС и държавите членки по отношение на целите, като на отговорните политически фактори и на останалите заинтересовани страни — включително регионите и градовете, предприятията, социалните партньори, организациите на гражданското общество и отделните граждани — се предостави предвидима рамка и посока на действията.

3. Благоприятни условия за постигане на приоритетните цели на програмните документи

Опазването и възстановяването на екосистемите е от съществено значение както за ограничаване на изменението на климата, така и за предотвратяване на по-нататъшната загуба на биологично разнообразие. ЕС отчита тези факти и взема всички мерки, посредством прилагането на различни политики водещи до подобряване на околната среда, което създава благоприятни условия за постигане целите на разработените стратегически и програмни документи на европейско и национално равнище.

Не само секторните програми, но и интегрирания междусекторен подход на ЕС за справяне с изменението на климата и влошаването на околната среда, какъвто е Зеления преход

осигуряват забележителна промяна в европейските политики. Те са от полза не само за околната среда и за гражданите на ЕС, но също така водят до подобряване на икономическата позиция и конкурентоспособността на ЕС в световен мащаб. Разработените и приети европейски политики осигуряват:

- ефективно интегриране на устойчивостта, свързана с околната среда и климата, в европейския семестър на икономическо управление, включително в националните програми за реформи и националните планове за възстановяване и устойчивост;
- мобилизиране на устойчиви инвестиции от публични и частни източници, включително средства и инструменти от бюджета на ЕС, по линия на Европейската инвестиционна банка и на национално равнище;
- гарантиране, че политиките и действията за околната среда се основават на най-добрите налични научни познания, и укрепване на базата от знания за околната среда и на нейното възприемане, включително чрез научни изследвания, иновации, насърчаване на „зелените“ умения и по-нататъшното изграждане на зеленото и екосистемното счетоводство;
- оползотворяване на потенциала на цифровите технологии и технологиите за данни с цел подкрепа на политиката в областта на околната среда, като същевременно се сведе до минимум техният отпечатък върху околната среда;
- пълноценно използване на природосъобразните решения и социалните иновации;
- взаимодействие с държавите партньорки за действия в областта на климата и околната среда, насърчаване и подкрепа на тези държави да приемат и изпълняват правила в тези области, които да са толкова амбициозни колкото тези на Съюза, и гарантиране, че всички продукти, предлагани на пазара на Съюза, отговарят на съответните изисквания на Съюза съгласно международните задължение на Съюза;
- засилване на сътрудничеството с правителства, предприятията и гражданското общество в трети държави и с международни организации за създаване на партньорства и съюзи за опазване на околната среда и насърчаване на сътрудничеството в областта на околната среда в рамките на Г-7 и Г-20;
- укрепване на изпълнението на Парижкото споразумение, Конвенцията за биологичното разнообразие и на други многостранни споразумения в областта на околната среда от страна на Съюза и неговите партньори, включително чрез повишаване на прозрачността и отчетността: по отношение на напредъка по ангажиментите, поети в рамките на посочените споразумения;
- засилване на международното управление в областта на околната среда чрез премахване на оставащите пропуски и укрепване на зачитането и спазването на признати международни принципи в областта на околната среда;

В този процес важно значение има и Механизмът на справедливия преход (МСП), който е част от Европейския план за устойчиви инвестиции, който, преди предложението за Европейски план за възстановяване, целеше да мобилизира 1000 милиарда евро за финансиране на екологосъобразна икономика до 2029 г., основно чрез многогодишен бюджет и програмата

“InvestEU”. Следователно той е един от инструментите, изпълнявани в рамките на Европейския зелен пакт.

Основното направление на МСП се състои от това Комисията да одобри Териториалните планове за справедлив преход, съставени от държавите-членки съгласно Национални планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК), задаващи целите в тази област за 2030 г. След като бъдат одобрени, средствата се отпускат от трите основни източника за продължителността на следващата многогодишна финансова рамка (МФР). Наистина, този широк механизъм се базира на три стълба, комбиниращи европейско, национално, местно и частно и публично финансиране.

Идеята за създаване на Фонд за справедлив преход е предложена от Европейския парламент през 2016 г. и отново през 2018 г., преди да бъде одобрена от Европейския съвет през декември 2019 г. при приемане на Европейския зелен пакт. ФСП цели да смекчи отрицателното влияние на климатичния преход, като подкрепи най-засегнатите територии и работници. ФСП е одобрен на 7 юни 2021 г., когато Европейският съвет приема Регламент (ЕС) 2021/1056 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г. за създаване на Фонда за справедлив преход.

На базата на анализ, проведен от Европейската комисия, държавите-членки следва да съставят един или повече териториални планове за справедлив преход (ТПСП), картографирайки процеса на преход до 2030 г., в съответствие с Националните планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК) и прехода към неутрална по отношение на 1 Регламент (ЕС) 2021/1056 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г. за създаване на Фонда за справедлив преход.

През февруари 2020 г. Комисията публикува документ за приемането на инвестиционни насоки за Фонда за справедлив преход за периода 2021-2027 г. (наричан също “Приложение D”). Първият анализ, базиран на проучването на ТПСП, подаден от държавите-членки на Комисията, установява списъка с територии, допустими за финансиране от ФСП. Това са 100 региона на ниво NUTS 3, които са предварително избрани.

Службите на Европейската комисия публикуваха работен документ относно териториалните планове за справедлив преход (ТПСП) на 23 септември 2021 г. В България тези планове са negliжирани в известна степен. Динамиката в последните месеци - особено след войната между Русия и Украйна и смените на различните правителства - доведе до това, че темата за газа и сигурността на снабдяването, както и темата за петрола, като че ли захлупиха всякакви други енергийни въпроси. А на държавно ниво въглищната тема беше споменавана и дискутирана по-скоро като резервен изход от енергийната криза или някакво допълнение към посочените теми и то в контекста на енергийната сигурност.

Институциите видимо поизоставиха въглищната тема и то в един особено важен аспект, свързан с реформите в сектора - териториалните планове за справедлив преход. Не трябва да се забравя, че от формална гледна точка те трябва да очертаят конкретните стъпки за промяна на въглищните региони в контекста на декарбонизацията на икономиката, което ще има огромно влияние в икономически, социален, че и демографски план. Не случайно тези планове са дължими в контекста на цялостния европейски правен механизъм и са свързани и с налично европейско финансиране.

Каква е динамиката и обхвата на ФСП? Първоначално Фондът е създаден с постъпили 7,5 милиарда евро, след това е разширен до 40 милиарда евро при съставяне на Европейския план за възстановяване "NextGenerationEU" в края на май 2020 г., накрая ФСП е определен на 17,5 милиарда евро след преговори между европейските институции: 7,5 милиарда идват от ресурсите на Многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021-2027 г., плюс 10 милиарда от инструмента за възстановяване на ЕС (2 милиарда евро през 2021 г., 4 милиарда евро през 2022 г. и 4 милиарда евро през 2023 г.).

В сравнение с първоначалното предложение на Европейската комисия, обхватът на Фонда е разширен по време на дебатите в Европейския парламент.

Обхватът на ФСП включва устойчиви инвестиции в:

- ✚ МСП, включително микропредприятия и стартъпи.
- ✚ Научно-изследователски и развойни дейности и иновации, включително извършваните от университети и публични изследователски органи.
- ✚ Възобновяема енергия и енергийна ефективност.
- ✚ Интелигентна и устойчива местна мобилност, включително декарбонизация на местния транспортен сектор и неговата инфраструктура.
- ✚ Модернизация на отоплителните мрежи на районите.
- ✚ Цифрова иновация.
- ✚ Възстановяването и обеззаразяването на изоставени промишлени терени, включително екологична инфраструктура, като се има предвид принципа на замърсителя плаща.
- ✚ Подсилване на кръговата икономика (намаляване и превенция на отпадъци, ефективност на ресурсите, многократна употреба, ремонт, рециклиране).
- ✚ Повишаване на квалификацията и преквалифициране на работници и търсещи работа, както и помощ при търсене на работа и активното включване на търсещите.
- ✚ Обучение и социално приобщаване, включително инвестиции в инфраструктура за обучителни центрове и заведения за грижа за деца и възрастни хора.

4. Международно сътрудничество в областта на околната среда

ЕС е главно действащо лице в международните преговори във връзка с околната среда. Той е страна по множество споразумения в областта на околната среда от световен, регионален или подрегионален мащаб по широк кръг от въпроси като опазването на природата и на биологичното разнообразие, изменението на климата и трансграничното замърсяване на въздуха или водата. Съюзът подпомогна оформянето на няколко важни международни споразумения през 2015 г. на равнището на ООН, като Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие (която включва 17-те глобални ЦУР и свързаните с тях 169 подцели), Парижкото споразумение относно изменението на климата и Рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия. През същата година ЕС стана също така страна по Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).

ЕС и ООН са естествени партньори в усилията за изграждане на по-сигурен и по-добър свят за всички. За тази цел ЕС подкрепя ефективното многостранно сътрудничество и основан на ясни правила международен ред, в чиято основа стои ООН. ЦУР като важен успех на ЕС при воденето на преговори, са полезно средство за глобално проектиране на ценностите и целите на ЕС осигуряващи обща рамка, която е от полза за международните партньорства. Следователно в интерес на ЕС е също така чрез своята външна дейност Съюзът да играе водеща роля в изпълнението на Програмата за ООН до 2030 г. в световен мащаб.

Значението на постоянния напредък към постигането на ЦУР и ангажирането с партньорските държави и гражданското общество, както и с представителството на Съюза на международни форуми на високо равнище, включително и Политическия форум на високо равнище на ООН по въпросите на устойчивото развитие, е от решаващо значение за постигане на напредък по отношение на ангажимента и водещата роля на ЕС в областта на устойчивото развитие, както и за справяне с въздействието на COVID-19 в световен мащаб.

5. Необходимите партньорства за опазване на околната среда

Европейската структурна политика подкрепя подхода на партньорство на всички равнища, което е ефикасен инструмент за подпомагане на административната децентрализация в различните европейски държави като елемент от разработването на регионални управленски процеси, основаващи се на планиране и на показатели, което представлява важен принос за подобряване на публичната намеса на местно и регионално ниво. Изискванията за управлението в рамките на структурната политика подкрепят цялостното разглеждане на управлението на структурната политика в рамките на многостепенната система на Европейския съюз. ***Доброто управление на регионалната политика е от решаващо значение да се осигури наличието на интегриран подход, свързан с политическите инструменти, да се предвиди активното участие на всички засегнати заинтересовани страни, да е налице ясна насоченост към ефикасност и ефективност на прилагането на политиките, основано на хоризонталната и вертикалната интеграция на различните инструменти, която да води до ясно измерими резултати.***

Трябва да се отбележи, че не съществува общоевропейска методология за създаването на партньорства по отношение на изготвянето, прилагането, проследяването и оценката на документите за програмиране и планиране в областта на устройството на територията. Следователно е трудно да се прави оценка дали принципът на партньорство е приложен реално, а не чисто формално, и какво е било истинското му въздействие. **Политическите измерения на партньорството в управлението на регионалната политика се счита за успешно ако цели да постигне по-устойчива политика на сближаване и засилване на вертикалната и хоризонталната интеграция в управлението и партньорството на национално, регионално и местно ниво.** Необходимо е да се въвеждат принципите на доброто управление при подготовката и изпълнението на програмните документи. За целта ЕК приканва националните и регионалните власти, както и административните органи да изготвят и установят методология за създаването на партньорства в областта на регионалната политика във връзка с програмните и плановите документи, която ясно да определя функционирането и минималното приложно поле на партньорството във

всичките му етапи (подготовка, прилагане, наблюдение и оценка). При това трябва да се отдели внимание на две качествено различни нива на партньорство:

- избрани органи с пряка отговорност пред гражданите на ЕС — т.е. местните и регионалните власти;
- икономическите и социалните партньори;
- и гражданското общество.

Партньорите, които участват, се различават в зависимост от сферата им на действие, специализация, компетенции и потенциален принос. Освен това трябва да се вземе под внимание и фактът, че отделните държави-членки на Съюза имат различна степен на децентрализация и да се посочи дали местните и регионалните власти имат задължението да управляват действително определени програми, които водят до изпълнението на разработените политики.

В областта на околната среда ЕС дава своя принос за изпълнение на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., като се ангажира да:

- работи с партньори, които споделят същите ценности, в коалиция на високо ниво за биологичното разнообразие и да дава пример за амбициозна глобална рамка за биологичното разнообразие след 2020 г.;
- използва външни действия за насърчаване на опазването и възстановяването на биологичното разнообразие, по-специално във връзка с международното управление на океаните, търговията, международното сътрудничество, политиката на съседство и мобилизирането на ресурси.

Тъй като политиката в областта на околната среда е силно децентрализирана, мерките за изпълнение на приоритетните цели на 8-ата ПДОС следва да се предприемат на различните равнища на управление, т.е. на европейско, национално, регионално и местно равнище, посредством подхода на сътрудничество за многостепенно управление. **Следва да се укрепи интегрираният подход към разработването и изпълнението на политики, за да се увеличат максимално синергичните ефекти между икономическите, екологичните и социалните цели и същевременно да се обръща специално внимание на потенциалните компромиси и нуждите на уязвимите групи.** Освен това прозрачното участие на неправителствени участници е от важно значение, за да се осигури успехът на 8-ата ПДОС и да се постигнат нейните приоритетни цели.

Засиленото сътрудничество с партньорските държави, доброто международно управление в областта на околната среда, както и полезните взаимодействия между вътрешните и външните политики на Съюза са от ключово значение за постигане на целите на Съюза в областта на околната среда и климата.

Докато в отделни нормативни актове, свързани с околната среда, се изисква редовно докладване от страна на държавите членки за конкретни политики в областта на околната среда, в правото на ЕС не е предвидена всеобхватна рамка за гарантиране на координиран подход към цялостното постигане на екологичните цели на Съюза. В Европейския зелен пакт беше обявено, че новата програма за действие за околната среда ще включва нов механизъм

за мониторинг, с който да се гарантира, че Съюзът няма да се отклони от пътя си към постигане на своите екологични цели.

През последните няколко години ЕС непрекъснато предприема действия за изпълнение на целите за устойчиво развитие на териториите, като се подчертава целият му подход на управление, глобалните перспективи за възстановяване и главно необходимостта от силно глобално партньорство. **Партньорството е задължително условие при прилагане на политиките на всички нива на развитие за да се приложат най-добрите начини за справяне с многобройните взаимосвързани предизвикателства на устойчивото възстановяване на всички равнища.**

Изработването на политики в областта на околната среда, изпълнението на тези политики и техния мониторинг, не може да мине без изграждане на сериозни партньорства на различните нива на управление, които налагат обединяване на усилията на ключовите играи и включване на голям брой организации и дейности в подкрепа подобряване състоянието на околната среда.

Общата правна рамка на участието на българските граждани в процеса на вземане на решения за местни и регионални политики, засягащи околната среда е заложена основно в Закона за опазване на околната среда (ЗООС). На този етап това е недостатъчно като възможност, необходими са допълнителни конкретни мерки за оптимизиране на гражданското участие в опазването на околната среда в България.

В повечето европейски държави основна роля във взаимоотношенията между публичните структури и неправителствения сектор имат консултациите и консултативните органи: съвети, онлайн платформи и други, чиято цел е да проучат интересите и да съберат предложенията на заинтересованите страни по конкретни казуси. **Заинтересовани страни в процеса могат да бъдат: органи на централна, областна и местна власт; представители на бизнеса и земеделските производители; образователните структури; структурите на гражданското общество – социални партньори, организации на работници и работодателски организации, организации с нестопанска цел, общности и неформални групи граждани.**

След анализ на публично достъпната информация, може да се направи извода, че **у нас липсват явни критерии и процедури за избор на представители на гражданското общество за членове на консултативните съвети.** Това дава възможност ръководителите на публичните структури сами да избират членовете, което от своя страна пречи на адекватното представителство, прозрачността и отчетността.

На този етап вътрешното законодателство на България не гарантира ефективното гражданско участие в управлението, заложено в редица международни и европейски стандарти, което води до съществени ограничения при обсъжданията и консултациите във вземането на решения по конкретни публични политики.

6. Рамката за мониторинг и оценка в областта на опазването на околната среда

При всяка публична политика на всеки етап от нейното изготвяне, изпълнение и отчитане съществува необходимост от мониториране на процесите. Целта на мониторинга е да се коригират отклоненията от задачите и по този начин да се подобри изпълнението на

инициативите и да се улесни по-нататъшното прилагане на политиката. Целта на изясняването на ползите от политиките е да се мобилизира общественият интерес и да се популяризират съществуващите най-добри практики за мониторинг и обществено участие в прилагането на различни политики за местно и регионално развитие.

Мониторингът на публичните политики е интензивно и динамично управление на процеси на програми и проекти, което води до систематично изготвяни редовни доклади за констатациите от оценката на изпълнението, заключения и препоръки относно постигнатия напредък и очакваните ползи от приложението.

Главната цел на предвидените мерки в областта на опазването на околната среда е създаването на всеобхватна рамка за мониторинг, подходяща за 8-ата ПДОС, но и насърчаването на взаимовръзките и полезните взаимодействия между 8-ата ПДОС и съответните инициативи в рамките на Европейския зелен пакт. Очевидно за тази цел се разглеждат приетият план за действие за кръгова икономика, законодателството в областта на климата, в което е заложена целта за неутрален по отношение на климата ЕС до 2050 г., стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г., инициативата „От фермата до трапезата“, както и други инициативи, които се подготвят, като например инициативите във връзка с амбицията на нулевото замърсяване (ZPAR и стратегията за устойчивост в областта на химикалите).

Вярно е, че ЕС е създал няколко рамки за мониторинг, с които се измерва напредъкът към постигането на конкретни договорени цели за околната среда, но засега в правото на ЕС не е установена всеобхватна рамка за гарантиране на координиран подход към цялостното постигане на целите на Съюза в областта на околната среда и климата и към техния принос за устойчивостта, благоденствието и издръжливостта. Това е и възможност за свързване на мониторинга с политиките за околната среда с текущата работа, която се извършва в JRC, ЕАОС и от други участници във връзка с пределите на планетата (например потребление на прясна вода, промени в земеползването, увеличаване на киселинността на океанските води) и във връзка с отпечатъка на потреблението в Съюза.

Новата рамка за мониторинг ще се основава на съществуващите рамки за мониторинг или управление в областта на околната среда и климата, включително тези на управлението на Енергийния съюз, действията в областта на климата и прегледа на изпълнението на политиките за околната среда, като тя няма да ги засяга, а ще ги допълва. Тя ще бъде в пълно съответствие с текущите работи след очакваните резултати от Европейския зелен пакт, например новия мониторинг на биологичното разнообразие и нулевото замърсяване, както и с актуализирания мониторинг на кръговата икономика. Следователно мониторингът на 8-ата ПДОС ще се основава главно на съществуващите данни и инструменти за мониторинг и докладване, за да се избегне дублирането на усилия и да се ограничи административната тежест за държавите членки, но същевременно се използва възможността за запълване на пропуски при показателите (нулево замърсяване и връзка между политиката за околната среда и социалната политика).

Рамката за мониторинг следва да гарантира ангажираността с изпълнението на ангажиментите и ясни, ориентирани към резултати показатели за измерване на напредъка, както и да надгражда и да е съвместима със съществуващите рамки за мониторинг и инструменти за докладване, каквито се използват например — но не само — от Европейската

агенция за околна среда и нейната мрежа EIONET, като се избягват дублирането на усилия и допълнителната административна тежест за държавите членки и другите докладващи органи. ЕСНА също така е призована да допринесе за тази дейност и да предостави информация за устойчивата употреба на химикалите.

Процедурата ще бъде тясно координирана с текущите работи, в рамките на които съгласно Европейския зелен пакт следва да се разработят или преразгледат рамките за мониторинг на кръговата икономика, биологичното разнообразие и нулевото замърсяване, така че се осигурява цялостна съгласуваност и се намалява административната тежест.

В член 5 се предвижда оценка на 8-ата ПДОС през 2029 г., преди нейният срок на действие да изтече през 2030 г.

7. Оценка на въздействието върху околната среда и участие на обществеността

Някои проекти (частни или публични), които има вероятност да окажат съществено въздействие върху околната среда, като изграждането на автомагистрала или летище, подлежат на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС). По същия начин някои публични планове и програми (например опазване на околната среда, земеползването, транспорта, енергетиката, отпадъците или селското стопанство) подлежат на сходна процедура, наричана „стратегическа екологична оценка“ (СЕО). **В случая въпросите, свързани с околната среда, се включват още на етапа на планирането, а възможните последици се вземат предвид, преди проектът да бъде одобрен или разрешен, за да се гарантира висока степен на защита на околната среда. И в двата случая консултациите с обществеността са основен компонент.** Всичко това води началото си от Конвенцията от Орхус, многостранно споразумение в областта на околната среда под егидата на Икономическата комисия за Европа на Организацията на обединените нации (ИКЕ на ООН), която влезе в сила през 2001 г. и по която ЕС и всички негови държави членки са страни. Тя гарантира **три права на обществеността:**

- **участие на обществеността в процеса на вземане на решения относно околната среда;**
- **достъп до информация относно околната среда, с която разполагат публичните органи (например относно състоянието на околната среда или здравето на човека, ако е засегнато от състоянието на околната среда);**
- **и правото на достъп до правосъдие, когато другите две права не са били зачетени.**

Именно тези права трябва да се спазват при разработването на Програма за опазване на околната среда и Програма за управление на отпадъците.

8. Изпълнение, прилагане и наблюдение на политиката в областта на околната среда

Законодателството на ЕС в областта на околната среда продължава развитието си от 70-те години на 20-и век до днес. Стотици директиви, регламенти и решения са в сила понастоящем

в тази област. Но ефективността на **политиката на ЕС в областта на околната среда се определя до голяма степен от изпълнението ѝ на национално, регионално и местно равнище, като незадоволителното прилагане и изпълнение продължават да бъдат важен проблем.** Мониторингът е от решаващо значение – както на състоянието на околната среда, така и на степента на изпълнение на законодателството на ЕС в областта на околната среда.

За да се противодейства на големите разлики в степента на изпълнение сред държавите членки, през 2001 г. Европейският парламент и Съветът приеха (незадължителни) минимални стандарти за инспекциите на околната среда. С цел подобряване на прилагането на законодателството на ЕС в областта на околната среда държавите членки трябва да прилагат ефективни, пропорционални и възпиращи наказателноправни санкции за най-тежките престъпления във връзка с околната среда. Те включват например:

- незаконната емисия или изпускане на вещества във въздуха, водата или почвата;
- незаконната търговия с екземпляри от дивата флора и фауна;
- незаконната търговия с озоноразрушаващи вещества;
- незаконния превоз или изхвърляне на отпадъци.

Мрежата на Европейския съюз за прилагане и спазване на законодателството в областта на околната среда (IMPEL) е международна мрежа на органите, отговарящи за околната среда, на държавите членки, на присъединяващите се държави и на държавите кандидатки, както и на Норвегия, която беше създадена, за да се даде тласък на изпълнението чрез осигуряването на платформа за лицата, изготвящи политиките, инспекторите по околната среда и служителите на правоприлагащите органи, чрез която да обменят идеи и най-добри практики.

През май 2016 г. Комисията започна преглед на изпълнението на политиките за околната среда, нов инструмент, разработен с цел да помогне за постигане на пълно изпълнение на законодателството на ЕС в областта на околната среда, който се прилага съвместно с неговата „проверка на пригодността“ (Програма за пригодност и резултатност на регулаторната рамка – „REFIT“) на задълженията за мониторинг и докладване съобразно действащото законодателство на ЕС, за да се опрости и да се намалят свързаните с него разходи.

През 1990 г. в Копенхаген беше създадена Европейската агенция за околна среда (ЕАОС), за да подкрепя изготвянето, изпълнението и оценката на политиката в областта на околната среда и да осигурява на широката общественост информация по тези въпроси. През 2020 г. тя публикува своя шести доклад за състоянието на околната среда относно състоянието и перспективите на европейската околна среда.

ЕС изпълнява също така европейската програма за наблюдение и мониторинг на Земята („Коперник“), която осигурява данни от сателитното наблюдение на изменението на сушата, моретата, атмосферата и климата. По отношение на замърсителите, които се изпускат във въздуха, водите и почвите, Европейският регистър за изпускането и преноса на замърсители (E-PRTR) осигурява основни данни относно околната среда от над 30 000 промишлени обекта в ЕС.

Европейският парламент играе важна роля при формулирането на законодателството на ЕС в областта на околната среда. По време на осмия парламентарен мандат той работи по

законодателство, произтичащо от плана за действие за кръгова икономика (относно **отпадъците, батериите, излезлите от употреба превозни средства, депонирането и др.**), **въпроси във връзка с изменението на климата** (ратификация на Парижкото споразумение, разпределяне на усилията, отчитане на земеползването, промени в земеползването и горското стопанство в ангажиментите за борба с изменението на климата на Съюза, реформа на Схемата за търговия с емисии и др.) и още много други.

Парламентът неколнократно призна необходимостта от подобро изпълнение, което да бъде основен приоритет. В резолюция, озаглавена „Подобряването на резултатите от мерките на ЕС в областта на околната среда: изграждане на доверие чрез повишаване на познанията и готовността за реакция“, той разкритикува незадоволителната степен на изпълнение на законодателството в областта на околната среда от страна на държавите членки и отправи няколко **препоръки** за по-ефикасно изпълнение, например чрез **разпространението на най-добри практики между държавите членки и между регионалните и местните органи**. По време на деветия си мандат Европейският парламент беше главно действащо лице в обсъждането на предложенията на Европейската комисия, внесени като част от Европейския зелен пакт, едновременно като реагира на предложенията и като посочи насоките, в които желае да види по-големи амбиции и още действия. През октомври 2021 г. Парламентът прие изменения регламент за Конвенцията от Орхус, договорен с държавите членки с цел **разширяване на достъпа до информация, на участието на обществеността в процеса на вземане на решения и на достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда**.

II. БОРБА С ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА НА МЕЖДУНАРОДНО И ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ

1. Глобално затопляне

Член 191 от Договора за функционирането на Европейския съюз превръща борбата с изменението на климата в изрична цел на политиката на ЕС в областта на околната среда.

Без политики за допълнително намаляване на емисиите средната температура в световен мащаб се очаква да се увеличи между 1,1°C и 6,4°C в течение на този век. Човешките дейности като използването на изкопаеми горива, обезлесяването и селското стопанство водят до емисии на въглероден диоксид (CO₂), метан (CH₄), двуазотен оксид (N₂O) и флуоровъглеродороди. Тези парникови газове улавят топлината, която се излъчва от земната повърхност, и ѝ пречат да се освободи в космическото пространство, като причиняват по този начин „глобално затопляне“.

Глобалното затопляне доведе и ще продължава да води до повече екстремни метеорологични явления (като наводнения, суша, обилни валежи и горещи вълни), горски пожари, недостиг на водни ресурси, изчезване на ледници и покачване на морското равнище, промени в структурата на разпространение и дори изчезване на фауна и флора, болести и вредители по растенията, недостиг на храна и питейна вода и миграция на хора, бягащи от тези опасности. Науката показва, че рисковете от необратима и катастрофална промяна силно ще се увеличат, ако глобалното затопляне се повиши с повече от 2°C или дори с 1,5°C в сравнение с нивата преди индустриализацията.

2. Мерки за адаптиране към изменението на климата

Действията за адаптиране към изменението на климата варират от леки и нескъпоструващи мерки (опазване на водните ресурси, сеитбооборот, използване на устойчиви на суша сортове, обществено планиране и повишаване на информираността на обществеността) до скъпоструващи мерки за защита и преместване (увеличаване на височината на диги, преместване на пристанища, промишлени центрове и хора далеч от ниско разположени крайбрежни зони и алувиални долини).

2.1. Международна политика за борба с климатичните промени

През декември 2015 г., след повече от две десетилетия на преговори, правителствата приеха първото всеобщо споразумение за борба с изменението на климата по време на 21-вата конференция на страните (COP 21) по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК) в Париж. Парижкото споразумение има за цел повишаването на температурата в световен мащаб да се ограничи значително под 2°C, както и да се полагат усилия това повишаване да се задържи на 1,5°C над нивата преди индустриализацията. За изпълнението на тази цел страните по Рамковата конвенция се стремят да определят горни граници в световен план на емисиите на парникови газове възможно най-бързо и да постигнат нулеви нетни емисии през втората половина на настоящия век. Финансовите потоци следва да съблюдават тези цели. За първи път всички страни по Рамковата конвенция трябва да полагат амбициозни усилия за намаляване на емисиите на парникови газове, като следват принципа на „общи, но разграничени отговорности и съответен капацитет“, т.е. в съответствие със своите индивидуални обстоятелства и налични възможности. **На всеки пет години всички държави трябва да актуализират и усъвършенстват своите планове за действие в областта на климата („национално определени приноси“) и да ги обявяват в условия на прозрачност, така че да може да бъде оценен колективният напредък („глобален преглед“).** Ще се осигури подкрепа по-специално за най-уязвимите – най-слабо развитите страни и малките островни развиващи се страни, както във финансово отношение, така и посредством изграждане на капацитет. Адаптирането, на което се отделя същото внимание като на смекчаването на въздействието, е признато за световно предизвикателство; следователно е важно да се предприемат действия във връзка със „загубите и щетите“, свързани с неблагоприятните последици от изменението на климата. Споразумението влезе в сила през ноември 2016 г., след като беше ратифицирано от праговия брой 55 от правителства, представляващи най-малко 55% от общите световни емисии на парникови газове. Всички държави от ЕС ратифицираха Парижкото споразумение.

2.2. Европейската политика за изменението на климата

Чрез своята рамка в областта на климата и енергетиката до 2030 г., която представлява също така неговите ангажименти по Парижкото споразумение, ЕС се ангажира със следните цели, които да бъдат постигнати до 2030 г.: **намаляване на емисиите на парникови газове с поне 40% под нивата от 1990 г., подобряване на енергийната ефективност с 32,5%, и увеличаване на дела на възобновяемите енергийни източници до 32% от крайното потребление.** Рамката за 2030 г. представлява последващи действия във връзка с целите на ЕС „2-20-20“, приети през 2007 г. от лидерите на ЕС за 2020 г.: намаляване с 20% на емисиите на парникови газове, увеличаване с 20 % на дела на възобновяемите енергийни източници в крайното потребление на енергия и намаляване с 20 % на общото първично енергийно

потребление в ЕС (всички стойности в сравнение с 1990 г.), като тези цели се изразяват в обвързващи правни мерки.

Европейският зелен пакт е приет от Комисията на 11 декември 2019 г. и представлява амбициозен пакет от планирани мерки, имащи за цел да дават възможност на ЕС да постигне въглеродна неутралност до 2050 г. Мерките, придружени от първоначална пътна карта на ключовите политики, варират между амбициозни съкращения на емисиите, инвестиране в авангардни научни изследвания и иновации, както и опазване на околната среда в Европа. Подкрепен от инвестиции в „зелени“ технологии, устойчиви решения и нови предприятия, Зеленият пакт цели да се превърне и в нова стратегия на ЕС за растеж и преобразуване на ЕС в устойчива и конкурентоспособна икономика. Участието и ангажираността на обществеността и на всички заинтересовани страни е от решаващо значение за неговия успех.

Сред предложените ключови действия по линия на Европейския зелен пакт е европейският законодателен акт в областта на климата, за да се гарантира неутрален по отношение на климата ЕС до 2050 г. По-специално в него се предвижда увеличаване на целта за 2030 г. за намаляване на емисиите на парникови газове с най-малко 55%. Междунституционално споразумение, постигнато на 21 април 2021 г. между Европейския парламент и Европейския съвет, потвърди целта от 55%. Освен това други предложения на Комисията включват съобщения План за инвестиции за устойчива Европа относно Европейския пакт за климата; предложения за регламенти за създаване на Фонда за справедлив преход и за преразглеждане на насоките за трансевропейската енергийна инфраструктура; и стратегии на ЕС за интегриране на енергийната система, водорода, както и за намаляване на емисиите на метан. Накрая, на 24 февруари 2021 г. Комисията прие нова стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата, в която се посочва как ЕС може да се адаптира към неизбежните последици от изменението на климата и да стане устойчив на изменението на климата до 2050 г.

На 14 юли 2021 г. Комисията предложи **всеобхватен законодателен пакет „Подготвени за цел 55“**, чиято цел е ЕС да постигне трансформационната промяна, необходима в цялата икономика, общество и промишленост, по пътя към постигането на неутралност по отношение на климата до 2050 г. Като цяло пакетът засилва осем съществуващи законодателни акта и представя пет нови инициативи в редица области на политиката и икономически сектори като климат, енергетика и горива, транспорт, сгради, земеползване и горско стопанство. Тези предложения включват разширяване на обхвата на СТЕ, така че тя да включва морския транспорт, автомобилния транспорт и сградите; по-чисти горива за секторите на въздухоплаването и мореплаването, включително нова инфраструктура за алтернативни горива; новия механизъм за въглеродна корекция по границите (СВАМ); Новия социален фонд за климата и увеличените фондове за модернизация и иновации. В актуализираната ДЕВИ се предлага увеличаване на общата обвързваща цел за възобновяемите енергийни източници в енергийния микс на ЕС от 32% на 40%. При преразглеждането на Директивата за енергийната ефективност се предлага да се повиши равнището на амбициозност на целите на ЕС за енергийна ефективност и те да станат задължителни, като целта е да се осигури намаление на потреблението на енергия с 9% до 2030 г. (изчислено с помощта на базовия сценарий за 2020 г.).

Европейският закон за климата превръща политическата амбиция за **постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. в правно задължение** за ЕС.

С приемането му ЕС и неговите държави членки поеха ангажимент за намаляване на нетните емисии на парникови газове в ЕС с **поне 55 % до 2030 г.** в сравнение с равнищата от 1990 г. Тази цел е правно обвързваща и се основава на оценка на въздействието, извършена от Комисията.

Основните действия, включени в регламента, са:

- очертаване на темпа на намаляване на емисиите до 2050 г., за да се осигури предвидимост за предприятията, заинтересованите страни и гражданите;
- разработване на система за наблюдение и докладване за постигнатия напредък по отношение на целта;
- осигуряване на икономически ефективен и социално справедлив екологичен преход.

След предварителното споразумение, постигнато с Европейския парламент през април 2021 г., Съветът одобри споразумението през май 2021 г. с което Регламентът е в сила.

През юни 2021 г. министрите на околната среда от ЕС съгласуваха заключения за одобряване на новата **Стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата**. В стратегията се очертава дългосрочна визия за превръщането на ЕС в **устойчиво на изменението на климата общество**, което да е напълно адаптирано към неизбежните последици от изменението на климата до 2050 г.

Мерките, определени в стратегията, включват:

- по-добро събиране и споделяне на данни с цел подобряване на достъпа до знания относно въздействието върху климата и обмена на такива знания;
- природосъобразни решения за подпомагане на изграждането на устойчивост на изменението на климата и опазване на екосистемите;
- интегриране на адаптацията в макрофискалните политики.

ЕС разчита на промишлеността на Европа да поведе двойния преход към неутралност по отношение на климата и за целта одобри **Европейската промишлена стратегия**.

Целта на промишлената стратегия на ЕС е да подкрепи промишлеността в ролята ѝ на **ускорител и фактор за промяна**, иновации и растеж.

След публикуването на новата промишлена стратегия на Комисията през март 2020 г., през ноември 2020 г. Съветът прие **заключения** относно стратегията. В тях министрите подчертаха, че принципите на устойчивост, кръговост и опазване на околната среда следва да подкрепят възстановяването от пандемията от COVID-19.

Актуализацията на промишлената стратегия, публикувана от Комисията през май 2021 г., има за цел укрепване на устойчивостта и повишаване на конкурентоспособността на Европа. Тя се стреми да даде възможност на европейската промишленост да играе водеща роля в екологичната и цифровата трансформация и да се превърне в глобалната движеща сила в прехода към неутралност по отношение на климата и цифровизация.

Отделянето на икономическия растеж от използването на ресурси и преминаването към кръгови системи в производството и потреблението е от ключово значение за постигане на неутралност на ЕС по отношение на климата до 2050 г. за целта през март 2020 г. Комисията

представи нов **План за действие в областта на кръговата икономика**, във връзка с който Съветът прие заключения през декември 2020 г. В заключенията се изтъква и ролята на кръговата икономика за гарантирането на екологичното възстановяване от COVID-19.

В Плана за действие са заложили над 30 точки за действие относно проектирането на устойчиви продукти, кръговостта в производствените процеси и предоставянето на повече права на потребителите и публичните купувачи. Той се отнася до отрасли като електроника и ИКТ, батерии, опаковки, пластмаси, текстил, строителство, сгради и храни.

ЕС въведе **механизъм за справедлив преход** с цел предоставяне на финансова и техническа подкрепа на регионите, които са най-силно засегнати от преминаването към нисковъглеродна икономика. Той ще спомогне за мобилизирането на най-малко 65 – 75 милиарда евро в периода 2021 – 2027 г. за:

- хората и общностите – улесняване на възможностите за заетост и преквалификация, подобряване на енергийно ефективните жилища и борба с енергийната бедност;
- дружествата – превръщане на прехода към нисковъглеродни технологии в привлекателен за инвестициите, предоставяне на финансова подкрепа и инвестиране в научни изследвания и иновации;
- държавите членки и регионите – инвестиране в нови „зелени“ работни места, устойчив обществен транспорт, цифрова свързаност и инфраструктура за чиста енергия.

С общ бюджет от 17,5 милиарда евро **Фондът за справедлив преход** се явява първият стълб на механизма. Той предоставя съобразена с нуждите подкрепа за облекчаване на социалните и икономическите разходи, произтичащи от екологичния преход, за регионите, зависещи от изкопаеми горива и отрасли с високи емисии. Той подкрепя инвестициите във:

- МСП и нови предприятия;
- научни изследвания и иновации;
- технологии за чиста енергия и намаляване на емисиите;
- преквалификация на работници и помощ при търсене на работа.

На 7 юни 2021 г. Съветът прие регламента за създаване на фонда.

Преходът към по-екологосъобразно бъдеще изисква принос от финансовия сектор. Като част от Зеления пакт Комисията предложи редица инициативи за **устойчиво финансиране**:

- планиране на инвестициите;
- таксономия на екологосъобразните инвестиции;
- правила за екосъобразните облигации.

Чиста, достъпна и сигурна енергия

Тъй като 75% от емисиите на парникови газове на ЕС се дължат на **енергопотреблението и производството на енергия, декарбонизацията на енергийния сектор е много важна крачка към осъществяването на неутрален по отношение на климата ЕС.**

ЕС работи на няколко равнища за постигането на тези цели:

- подкрепа за разработването и навлизането на **по-чисти енергийни източници**, като например енергията от възобновяеми източници в морето и водорода;
- насърчаване на интеграцията на енергийните системи в целия ЕС;
- развитие на взаимосвързана енергийна инфраструктура чрез енергийни коридори на ЕС;
- преразглеждане на действащото законодателство относно **енергийната ефективност и енергията от възобновяеми източници**, включително техните цели за 2030 г.

Сградният сектор е един от най-големите потребители на енергия в Европа и е отговорен за повече от една трета от емисиите на парникови газове в ЕС.

През юни 2021 г. министрите от ЕС одобриха заключенията относно **Стратегията на Комисията за вълна на саниране**, в които се подчертават аспектите на социалното приобщаване, икономическото възстановяване и екологичния преход. Министрите одобриха целта на стратегията за поне двойно ниво на саниране в ЕС до 2030 г.

Химикалите са от съществено значение за съвременния жизнен стандарт и икономиката. Въпреки това химичните вещества могат да бъдат вредни за хората и околната среда. През март 2021 г. Съветът прие заключенията, с които одобри представената от Комисията **Стратегия на ЕС за устойчивост в областта на химикалите**.

Стратегията определя дългосрочната визия за политиката на ЕС в областта на химикалите, с която ЕС и държавите членки искат да постигнат:

- по-добра защита на човешкото здраве;
- засилване на конкурентоспособността на промишлеността;
- подкрепа за нетоксична околна среда.

Стратегията е съществена част от Европейския зелен пакт и неговата амбиция за нулево замърсяване.

Инициативи за устойчива и интелигентна мобилност

Обществото и икономиката с нулеви нетни емисии изискват секторът на мобилността да стане по-устойчив и по-интелигентен. Според прогнозите емисиите от транспортния сектор ще трябва да намалеят с 90% до 2050 г., за да може ЕС да постигне неутралност по отношение на климата.

В съответствие с целите на Зеления пакт Съветът работи по:

- преразглеждане на правилата за ограниченията на емисиите на CO₂ от леки и лекотоварни автомобили;
- увеличаване на навлизането на устойчиви горива в секторите на въздухоплаването, автомобилния и морския транспорт.

2.3. Схема на ЕС за търговия с емисии

Схемата на ЕС за търговия с емисии (СТЕ) е първият и понастоящем най-големият международен пазар на въглеродни емисии, представлява ключов инструмент в политиката на ЕС за борба с изменението на климата. Основава се на принципа за „лимита и търговия“:

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

определен е „лимит“ на общото количество на емисиите на парникови газове, които могат да се отделят от инсталациите (заводи, електроцентрали и др.), включени в схемата, чийто брой е над 11 000. Всяка инсталация купува или получава „квоти за емисии“, продавани чрез търг от държавите членки. Тези кредити, всеки от които съответства на един тон CO₂, могат да се търгуват и с други инсталации, ако не се използват. С течение на времето общият брой на квотите постепенно се намалява. Два фонда – фонд за модернизация и фонд за иновации – ще спомогат да се подобряват енергийните системи в държавите членки с по-ниски доходи и да се насърчават иновациите чрез финансиране на проекти за възобновяеми енергийни източници и за улавяне и съхранение на въглеродния диоксид (CCS), както и на проекти с ниски въглеродни емисии. Емисиите от сектора на въздухоплаването са също така обхванати от СТЕ, обаче съществуващото изключение за междуконтиненталните полети беше удължено до края на 2023 г., когато е предвидено да започне първата фаза на схемата за намаляване и компенсиране на въглеродните емисии в международното въздухоплаване (CORSIA) на Международната организация за гражданско въздухоплаване (ИКАО). Швейцария и ЕС са се споразумели да свържат своите системи за търговия с емисии.

За емисиите от сектори, които не са обхванати от СТЕ (например пътен транспорт, отпадъци, селско стопанство и строителство), се прилагат задължителни годишни цели за намаление на емисиите на парникови газове за всяка държава членка, определени в Регламента за разпределяне на усилията (РРУ). При неотдавнашна актуализация Парламентът и Съветът се споразумяха относно минимални цели за периода 2021-2030 г., които да спомогнат за постигането на целта на ЕС за намаление с 30 % на парниковите газове от тези сектори и да допринесат за постигането на целите на Парижкото споразумение. Освен това за първи път всяка държава членка ще трябва да гарантира, че емисиите от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС) не надвишават поглъщанията. С други думи **горите, обработваемите земи и пасищата ще бъдат управлявани по устойчив начин, за да поглъщат от атмосферата колкото е възможно повече емисии на парникови газове, най-малкото колкото са емисиите, отделяни в същия сектор („правило за неутрален или положителен баланс“), като така дават съществен принос в борбата с изменението на климата.**

Директивата за възобновяемите енергийни източници цели да гарантира, че до 2030 г. Възобновяемите енергийни източници като биомаса, вятърна, водна и слънчева енергия ще осигуряват най-малко 32% от общото потребление на енергия в ЕС във връзка с производството на електроенергия, транспорта, отоплителните и охладителните системи. Всяка държава членка приема свой национален план за действие относно енергията от възобновяеми източници, включващ цели по сектори. За да се интегрира използването на енергия от възобновяеми източници в транспортния сектор, държавите членки трябва да въведат задължение в срок до 2030 г. доставчиците на горива да гарантират, че делът на енергията от възобновяеми източници в крайното потребление на енергия в транспортния сектор е най-малко 14%.

Преразгледаната Директива за енергийната ефективност определя цел за енергийна ефективност от 32,5% за ЕС до 2030 г. (изчислена с помощта на базовия сценарий за 2007 г.), с клауза за преразглеждане във възходяща посока в срок до 2023 г. С директивата се удължава и задължението за годишни икономии на енергия след 2020 г. Освен това преразгледаната Директива относно енергийните характеристики на сградите беше приета

през май 2018 г. Това включва мерки, които ще **ускорят темпа на саниране на сградите и преминаването към енергийно по-ефективни системи и ще подобрят енергийните характеристики на новите сгради с използването на интелигентни системи за управление на енергията.**

Освен това за първи път с Регламента относно управлението на Енергийния съюз се прилага прозрачен процес на управление с цел проследяване на напредъка към постигане на целите на Енергийния съюз и действията в областта на климата, включително мониторинг и правила за докладване. Държавите членки са задължени да приемат интегрирани национални планове в областта на енергетиката и климата за периода 2021 – 2030 г. През септември 2020 г. Комисията направи преглед на окончателните национални планове в областта на енергетиката и климата и потвърди, че те до голяма степен съответстват на целите на Съюза за 2030 г. с изключение на енергийната ефективност, за която продължава да съществува недостиг на амбиции за 2030 г. Процесът на управление също така дава възможност планове да бъдат актуализирани на всеки две години, за да се отразява опитът и да бъдат извлечени ползи от новите възможности за остатъка от десетилетието.

Стратегията на ЕС от 2013 г. за адаптация към изменението на климата има за цел да направи Европа по-издръжлива на климатичните промени. Тя насърчава по-добрата координация и обмен на информация между държавите членки и стимулира включването на адаптацията към изменението на климата във всички съответни политики на ЕС.

Технологията за улавяне и съхранение на въглерод (CCS) отделя CO₂ от атмосферните емисии (получени от производствените процеси), компресира CO₂ и го транспортира до място, където може да бъде съхраняван. Според Междуправителствения комитет по изменение на климата технологията за улавяне и съхранение на въглерод би могла да отстранява 80-90% от емисиите на CO₂ от работещи с изкопаеми горива електроцентрали. Прилагането на предвидените демонстрационни проекти в Европа се оказва обаче по-трудно от първоначално очакваното, като високите разходи представляват една от главните пречки.

Новите леки пътнически автомобили, регистрирани в ЕС, трябва да спазват стандартите за емисиите на CO. Целта, която трябва да бъде постигната от автомобилния парк, е средно 130 г CO₂/км за 2015 г. и ще бъде намалена до 95 г/км от 2021 г. нататък. С цел създаване на стимули за промишлеността да инвестира в нови технологии, може да се използват т.нар. „суперкредити“, при които най-чистите автомобили от предлаганата от всеки производител гама се считат за повече от един автомобил при изчисляването на средните специфични емисии на CO₂. Подобна нормативна уредба се прилага за лекотоварните автомобили. Парламентът и Съветът се договориха за допълнително намаляване на емисиите на CO₂ от превозните средства в Съюза за новите автомобили (37,5%), а новите лекотоварни автомобили (31%) до 2030 г. Успоредно с това за първи път беше определена цел за намаляване на емисиите на CO₂ с 30% за новите камиони, като до 2025 г. междинната цел е 15%.

Качеството на горивото е също така важен елемент за намаляване на емисиите на парникови газове. Законодателството на ЕС има за цел да се намали интензивността на парниковите газове от горивата с 6% до 2020 г.: това трябва да бъде постигнато, наред с другите мерки, чрез използването на биогорива, които обаче трябва да отговарят на определени критерии за устойчивост.

Емисиите на CO₂ от международния морски транспорт са значителни и се очаква да нараснат съществено. Като настояваше за глобален подход, ЕС междувременно създаде обхващаща целия Съюз система за мониторинга, докладването и проверката на емисиите на CO, като първа стъпка към намаляването им. Големите кораби трябва да извършват измерване и да докладват ежегодно за своите проверени емисии на CO₂, освободени по пътя им към и от пристанища на ЕС, както и в рамките на тези пристанища, заедно с друга информация от значение.

Вследствие на забраните на флуорохлоровъглеродите (CFCs) през 80-те години на миналия век, за да се спре изтъняването на озоновия слой, в настоящия момент се използват флуорирани газове като заместители в редица промишлени приложения като климатични и хладилни системи, тъй като не увреждат озоновия слой. Те обаче могат да имат потенциал за глобално затопляне до 23 000 пъти по-голям от този на CO₂. Поради това ЕС предприе мерки за контрол на използването на флуорирани газове и забрана на употребата им в новите климатични уреди и хладилници до 2022-2025 г., като по този начин се определя ритъмът за постепенно глобално извеждане от употреба.

2.4. Конвенция за биологичното разнообразие (CBD)

И тази година на 22 май 2022 г. бе отбелязан Международния ден на биологичното разнообразие (IDB), който бе на тема: „Изграждане на общо бъдеще на планетата за всички живи същества”.

На този ден 196 международни общности и държави, членки на Конвенцията за биологично разнообразие се обръщат с призив за ежедневни усилия за опазване на биологичното разнообразие и неговото устойчиво ползване.

Международният ден на биологичното разнообразие е обявен на датата - 22 май през 2000 г. Това е денят, на който през 1992 г. ООН приема текста на Конвенцията за биологичното разнообразие (CBD). България ратифицира Конвенцията през февруари 1996 г. и от 16 юли 1996 г. е равноправен член. Страните по Конвенцията работят за значително намаляване на загубата на биоразнообразие в глобален, национален и регионален мащаб, включващо и борбата с бедността и подобряване на условията за съществуване на всички форми на живот на Земята.

Темата за 2022 г. „Изграждане на общо бъдеще на планетата за всички живи същества” подчертава, че биологичното разнообразие е основата, върху която можем по-добре да надграждаме. Темата е избрана от Конвенцията на ООН за биологичното разнообразие, за да повиши осведомеността и разбирането за проблемите, свързани с него. Изборът на тема ориентирана към действие, вписващо се в контекста на Десетилетието на ООН за възстановяване на екосистемите, което подчертава, че биоразнообразието е отговора на някои от основните предизвикателства към постигане на устойчиво развитие. Темата представя посланието, че опазването на биоразнообразието, от прилагането на интегрирани екосистемни подходи и базирани на природата решения, до политиките за климата, здравето, сигурността на храните/водите и устойчивия поминък представляват основата, върху която можем да надграждаме успешно.

2.5. Съгласуваност и хармонизиране на политиките

На 140-а планарна сесия на Европейския комитет на регионите през октомври 2020 г. Комисията по околна среда, изменение на климата и енергетика (ENVE) в своето становище към градовете и регионите направи следните констатации и предложения:

- Предупреди, че от 2018 г. насам състоянието на биологичното разнообразие се е влошило и че повечето международни обществени и екологични цели, по-специално целите от Аичи за биологичното разнообразие, не са постигнати. Усилията в световен мащаб за спиране на намаляването на биологичното разнообразие се провалиха, както показва глобалната оценка на Междуправителствената научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги (IPBES) за 2019 г., извършена в навечерието на Световния икономически форум за 2020 г., в която загубата на биологично разнообразие и сриването на екосистемите се откроява като една от петте най-големи заплахи, пред които е изправен светът;
- Изтъкна, че основните причини за загубата на биологично разнообразие са промените в земеползването, пряката експлоатация на природните ресурси и изменението на климата, които трябва да бъдат преодоляни чрез конкретни и навременни действия;
- Изтъкна, че общият екологичен отпечатък на държавите членки от ЕС-27 надвишава повече от два пъти капацитета на екосистемите да произвеждат полезен биологичен материал и да действат като поглъщатели на въглерод в региона;
- Подчерта увеличаващите се доказателства за пряката връзка между климата, биологичното разнообразие и кризите, свързани с човешкото здраве, и засиления зоонозен риск от пандемии, дължащ се на нарастващото унищожаване на природните екосистеми в световен мащаб;
- Изтъкна, че настоящото състояние на кризата с биологичното разнообразие изисква набор от амбициозни цели, които могат да бъдат лесно разяснени, за незабавно изготвяне на научно обоснована политика и предприемане на действия във връзка с факторите за загубата на биологично разнообразие и влошаването на състоянието на екосистемите, които да са пропорционални на целта за обръщане на кривата на загубата на биологично разнообразие;
- **Призова за съгласуваност на политиките с цел хармонизиране на усилията, целите и резултатите на различните политики на ЕС, включително новата обща селскостопанска политика (ОСП), Зеления пакт на ЕС и търговските отношения и международните ангажименти на ЕС, по-специално Програмата на ООН за устойчиво развитие за периода до 2030 г., Парижкото споразумение относно изменението на климата, Конвенцията за биологичното разнообразие и Рамковата програма от Сендай за управление на риска от бедствия, в цялостна стратегия на ЕС за устойчивост с ясни цели и мерки за изпълнение;**
- Подчерта, че въпреки нарастващото ѝ отчитане, все още липсва официално признание за ключовата роля на поднационалните правителства, градовете и другите местни власти за биологичното разнообразие¹² за обръщане на кривата на загубата на биологично разнообразие и прилагане на подход, който обхваща всички нива на

¹² Във формулировката „Поднационалните правителства, градовете и други местни власти за биологичното разнообразие“ се включват всички равнища на управление под националното в контекста на глобалната рамка и във формулировката „местните и регионалните власти“ (MPB) – в контекста на ЕС.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

управление, на всяка стъпка и на всяко равнище на процеса на управление на биологичното разнообразие както в Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., така и в глобалната рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г. Това признание може да бъде постигнато по-специално чрез включването на местните и поднационалните стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие в националните стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие;

Всичко това може да служи като добър ориентир за националните, регионалните и местните власти при разработване на техните политики в областта на опазването на биоразнообразието.

III. БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ И ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Значение на биоразнообразието

Биологичното разнообразие е разнообразието и различието на живота на Земята във всичките му форми и взаимодействия. Това включва вътревидово и междувидово многообразие, както и многообразие на екосистемите.

Екосистемата е голяма общност от живи организми в даден район. Живите организми и физическите компоненти са свързани помежду си чрез кръговрата на хранителните вещества и енергийните потоци.

Екосистемните услуги са ползите, които хората извличат от екосистемите, като храна и чиста вода, но и контрол върху наводненията и заболяванията, както и ползи в духовно отношение, и възможности за почивка.

Биологичното разнообразие е жизненоважно за осигуряването на **храна, прясна вода и чист въздух** за хората. То играе важна роля в поддържането на природното равновесие. То е от жизненоважно значение за околната среда и за борбата с **изменението на климата**. То също е от съществено значение за нашето **здраве** и за предотвратяването на разпространението на инфекциозни болести.

Наред с това биологичното разнообразие е абсолютно необходимо за **икономиката**. Според Световния икономически форум почти **половината от световния БВП (около 40 трилиона евро)** зависи от естествената околна среда и нейните ресурси. Всички най-големи икономически сектори (строителство, селско стопанство и хранително-вкусова промишленост) са **силно зависими от природата** и заедно генерират близо 7,3 трилиона евро в световната икономика. Поради това доброто състояние на екосистемите е от **ключово значение и за възстановяването от кризата с COVID-19**.

Човешката дейност, причиняваща замърсяване и промени в местообитанията, както и изменението на климата излагат на риск видовете и екосистемите. По изчисления на учените

понастоящем **един милион вида** растения, насекоми, птици и бозайници са **застрашени от изчезване** в световен мащаб. Всеки ден изчезват до 200 вида.

2. Международната политика в областта на биоразнообразието

Европейският съюз изигра важна международна роля за търсенето на решения на проблеми като загубата на биологично разнообразие, обезлесяването и изменението на климата. Конференцията на ООН по околна среда и развитие (UNCED) през 1992 г. отбелязва важна стъпка напред за съхранението на биологичното разнообразие и опазването на природата благодарение на приемането на Конвенцията за биологичното разнообразие. През 2011 г. ЕС се ангажира със спирането на загубата на биологично разнообразие и на влошаването на екосистемните услуги в ЕС до 2020 г. В Парижкото споразумение относно изменението на климата от 2015 г. се отбелязва, че е важно да се гарантира целостта на всички екосистеми и опазването на биологичното разнообразие. Като част от Европейския зелен пакт Комисията предложи нова стратегия за биологичното разнообразие, която има за цел да насочи биологичното разнообразие в Европа към възстановяване до 2030 г. в полза на хората, климата и планетата.

Правното основание е заложено в членове 3, 11 и 191—193 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Конференцията на ООН по околна среда и развитие, проведена в Рио де Жанейро през 1992 г., доведе до приемане на Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК) и Конвенция за биологичното разнообразие (КБР), както и на Декларацията от Рио, Декларацията относно принципите за горите и програмата „Дневен ред 21“. КБР е допълнена от два основни протокола: Протоколът от Картахена за биологична безопасност, който беше приет през 2000 г. и влезе в сила през 2003 г., има за цел да защити биологичното разнообразие от потенциалните рискове, свързани с модифицираните живи организми в резултат от съвременната биотехнология; Протоколът от Нагоя за достъпа и споделянето на ползите, който беше приет през 2010 г. и влезе в сила през 2014 г., има за цел да създаде по-голяма правна сигурност и прозрачност както за доставчиците, така и за ползвателите на генетични ресурси. При все това, докладът на КБР, озаглавен „Глобален преглед на биологичното разнообразие 3“, показва, че целта за биологичното разнообразие за 2010 г. не е изпълнена. През 2010 г. в Нагоя (префектура Аичи, Япония) страните по КБР приеха също така преразгледан стратегически план, включващ целите за биологично разнообразие от Аичи: 20 амбициозни цели, организирани в пет стратегически цели за постигане на опазване на биологичното разнообразие до 2020 г., като част от стратегически план за биологично разнообразие за периода 2011—2020 г.

ЕС е също така страна по следните конвенции: Рамсарската конвенция за опазване на влажните зони (февруари 1971 г.); Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES) (от март 1973 г.); Бонската конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (юни 1979 г.); Бернската конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и естествените местообитания от 1982 г.; Конвенцията за биологичното разнообразие от Рио де Жанейро (юни 1992 г.); както и със следните регионални конвенции: Конвенцията от Хелзинки за защитата на морската среда в района на Балтийско море (1974 г.); Конвенцията от Барселона за Средиземно море (1976 г.);

и Конвенцията за опазване на Алпите (1991 г.). ЕС е обвързан и от Конвенцията от Орхус (1998), която предвижда публичен достъп до информация за околната среда, участие на обществеността в процеса на вземане на решения и достъп до правосъдие.

Международните усилия за намаляване на емисиите на парникови газове (ПГ) се полагат съгласно РКООНИК. През декември 2015 г. страните по РКООНИК приеха Парижкото споразумение — правно обвързващо споразумение за климата, което се прилага за всички държави и цели ограничаване на глобалното затопляне до под 2 °C и продължаване на усилията за по-малко от 1,5 °C. В рамките на РКООНИК инициативата REDD + предоставя инструменти за борба с обезлесяването и деградацията на горите в тропиците. В Парижкото споразумение се отбелязва, че е важно да се гарантира целостта на всички екосистеми, включително океаните, и опазването на биологичното разнообразие. Освен това в Споразумението се посочва ключовата роля на сектора на земеползването за постигането на дългосрочните цели за смекчаване на последиците от изменението на климата.

3. Европейски политики и планове за действие в областта на биологичното разнообразие

През май 2006 г. Комисията прие съобщение и план за действие, озаглавен „Спиране на загубата на биологично разнообразие до 2010 г. и след това: запазване на услугите, предлагани от екосистемите, за благото на човека“. Тъй като изглеждаше невероятно ЕС да изпълни своята стратегия от 2010 г. за спиране на загубата на биологично разнообразие, нова стратегия беше приета от Комисията през юни 2011 г. с цел „спирането на загубата на биологично разнообразие и влошаването на екосистемните услуги в ЕС до 2020 г., както и те да бъдат възстановени [...], като същевременно се засили приносът на ЕС за предотвратяване на загубата на биологично разнообразие в световен мащаб.“ През декември 2011 г. Съветът одобри стратегията на ЕС за биологично разнообразие до 2020 г., като включи и следните **шест цели**:

- ✚ **пълно прилагане на законодателството на ЕС за опазване на биоразнообразието;**
- ✚ **по-добра защита на екосистемите и по-широко използване на екологосъобразни инфраструктури;**
- ✚ **по-устойчиво земеделие и горско стопанство; по-добро управление на рибните запаси;**
- ✚ **по-строг контрол върху инвазивни чуждоземни видове;**
- ✚ **и по-голям принос на ЕС за предотвратяване на загуба на биологично разнообразие в световен мащаб.**

3.1. Опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна

Директивата за местообитанията (Директива № 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, изменена с Директива 97/62/ЕО) създава европейска мрежа — „Натура 2000“. Тя включва „територии от значение за Общността/специални защитени зони“, определени от държавите членки, както и „специални защитени зони“, класифицирани съгласно Директива № 79/409/ЕИО относно опазването на дивите птици. С обща площ от 850 000 кв. км. това е най-голямата съгласувана мрежа от защитени зони в света. Директивата за местообитанията има за цел предимно да насърчава

опазването на биологичното разнообразие, като се вземат предвид икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания. Изменената Директива за птиците (2009/147/ЕО) обхваща опазването, управлението и контрола на (дивите) птици, включително правилата за устойчиво ловуване.

Инвазивни чужди видове

По-строгите проверки на инвазивните чужди видове са една от шестте цели на стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г. Инвазивните чужди видове причиняват вреди в размер на милиарди евро всяка година в ЕС, не само за екосистемите, но и за културите и добитъка, разрушават местната екология и оказват влияние върху здравето на човека. Ключова характеристика на Регламент (ЕУ) № 1143/2014 относно предотвратяването и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове е списъкът на инвазивните чужди видове, които засягат Съюза. Регламентът има за цел — чрез превенция, ранно предупреждаване и бързо реагиране — да защитава местното биологично разнообразие и да сведе до минимум и смекчава въздействието на такива видове върху човешкото здраве и икономиката. По-конкретно, държавите членки ще трябва да установят системи за наблюдение и планове за действие.

Достъп и поделение на ползите

След приемането на Протокола от Нагоя за достъпа и разпределението на ползите, през октомври 2012 г. Комисията представи предложение с оглед на определяне на обвързващи изисквания за достъп до генетични ресурси в страната на произход и на гарантиране, че ползите се разпределят справедливо и равноправно. Споразумение между Парламента и Съвета доведе до приемането на Регламент (ЕС) № 511/2014. Съобразно този регламент, генетични ресурси и традиционни знания във връзка с такива ресурси могат да се прехвърлят и да се използват единствено в съответствие с условия, които са съвместно договорени от ползвателите (предприятия, частни колекционерски центрове и институции) и органите на страната на произход.

Използване на дивата флора и фауна и търговия с нея

Конвенцията CITES регулира международната търговия, по-конкретно (повторния) износ и внос на живи и мъртви животни и растения и части и продукти от тях, въз основа на система от разрешителни и сертификати. Основният Регламент (ЕО) № 338/97 относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях въвежда в правото на ЕС целите, принципите и разпоредбите на Конвенцията CITES. Когато бъде направена промяна в списъка на видовете, изброени в приложенията към Регламент (ЕО) № 338/97 на Съвета, например с цел да се изпълнят решенията за включване в списъка на Конференцията на страните по CITES, това се извършва посредством регламент за изпълнение на Комисията, като Регламент (ЕС) 2017/1915, който забранява въвеждането в ЕС на екземпляри от някои видове от дивата фауна и флора.

Биологично разнообразие във връзка с хуманното отношение към животните

Комисията създаде План за действие за защита и хуманно отношение към животните в подкрепа на принципа на „трите R-а“ (заместване, намаляване и облекчаване) на използването на животни за научни изследвания. Директива 2010/63/ЕС относно защитата на

животните, използвани за научни цели (отменяща Директива № 86/609/ЕИО), се основава на този принцип и влезе в сила от 1 януари 2013 г. Освен това Регламент (ЕО) № 1007/2009 има за цел да гарантира, че продуктите, произведени от тюлени, вече не се намират на пазара на ЕС.

Гори

Горите формират почти 30 % от площта на мрежата „Натура 2000“. ЕС разполага с близо 182 милиона хектара гори, покриващи 43 % от сухоземната му площ, поради което няколко мерки на ЕС са насочени към опазването на горите. В Регламента на ЕС относно дървения материал (Регламент (ЕС) № 995/2010) се определят задълженията на операторите, които пускат на пазара на ЕС дървен материал и изделия от дървен материал. Той се противопоставя на търговията с незаконно добит дървен материал и изделия от дървен материал чрез ключови задължения и забранява пускането на пазара на ЕС за първи път на незаконно добит дървен материал и на изделия от дървен материал. Съобщение на Комисията, озаглавено „Нова стратегия на ЕС за горите: за горите и сектора на горското стопанство“, беше прието през септември 2013 г. В резултат на това заключенията на Съвета от 19 май 2014 г. „подчертават значението на сектора на горското стопанство за ЕС и ключовата роля на горите за осъществяването на структурна трансформация на обществото към биотехнологичните икономики“. В средносрочен доклад относно изпълнението на стратегията на ЕС за горите се стига до заключението, че е постигнат значителен напредък по отношение на целите за 2020 г.

Земеползване, промени в земеползването и горско стопанство (LULUCF)

Секторът на LULUCF включва използването на почви, дървета, растения, биомаса и дървен материал и негова характерна особеност са не само емисиите на парникови газове, но и възможността за поглъщане на CO₂ от атмосферата. До 2020 г. държавите членки са поели ангажимент съгласно Протокола от Киото да гарантират, че емисиите на парникови газове, дължащи се на земеползването, се компенсират с равностойно поглъщане на CO₂, което стана възможно благодарение на допълнителни действия в сектора. Сега ЕС се стреми да включи този принцип (т. нар. „правило за отсъствие на дебит“) в правото на ЕС за периода 2021—2030 г. чрез включването на LULUCF в усилията на ЕС за намаляване на емисиите за първи път. Съгласно Регламент (ЕС) 2018/841, който влезе в сила на 9 юли 2018 г., относно включването на емисиите и поглъщанията на парникови газове от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство в рамката в областта на климата и енергетиката до 2030 г., емисиите на парникови газове от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство следва да бъдат компенсирани поне от еквивалентно поглъщане на CO₂ от атмосферата по време на периода 2021–2030 г.

Натура 2000

Натура 2000 е най-голямата мрежа от защитени зони в света. Тя предлага убежище на най-ценните и застрашени видове и местообитания в Европа.

Простирайки се над 18% от сухоземната площ на ЕС и повече от 8% от морската му територия, Натура 2000 е най-голямата координирана мрежа от защитени територии в света. Тя предлага убежище на най-ценните и застрашени видове и местообитания в Европа.

Натура 2000 е мрежа от основни места за размножаване и почивка на редки и застрашени видове и някои редки типове природни местообитания, които са защитени сами по себе си. Простира се през всичките 27 държави от ЕС, както по суша, така и по море. Цялата мрежа е да гарантира дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитанията в Европа, отразени както в Директивата за птиците, така и в Директивата за местообитанията.

Natura 2000 Viewer е онлайн инструмент, който представя всички обекти от Natura 2000. Той предоставя изключителна информация за дефиниране и данни за местообитанията, видове данни за размера на популацията и информация за природозащитния статус. Програмата за преглед може да се използва за общи цели или за по-специфични търсения.

Натура 2000 не е система от строги природни резервати, от които да бъдат изключени всички човешки дейности. Въпреки това включва строго защитени природни резервати, по-голямата част от земята остава частна собственост. Подходът към опазването и устойчивото използване на зоните от Натура 2000 е много по-широк, до голяма степен той е съсредоточен върху хората, които работят с природата, а не срещу нея. Държавите обаче трябва да гарантират, че обектите се управляват по устойчив начин, както от екологична, така и от икономическа гледна точка.

Защита на видовете

Европа разполага с богато разнообразие от диви растителни и животински видове, много от които са уникални за този континент и не съществуват никъде другаде по света. природозащитниците се стремят да защитят всички видове, изправени пред конкретни заплахи в Европа, и се работи в партньорство, за да се гарантира, че търговията с диви животни е устойчива.

Голяма част от дивите животни са застрашени и техния брой непрекъснато се увеличава. Неотдавнашна европейска оценка на консервационния статус на около 6000 европейски вида, извършена от IUCN, разкри, че до 25% от европейските животински видове сега са застрашени от изчезване.

Директивите на ЕС за местообитанията и птиците изискват от държавите-членки да гарантират както физическата защита на отделните екземпляри в 27-те държави от ЕС, така и опазването на основните места за размножаване и почивка на някои особено редки и застрашени видове в мрежата Натура 2000. ЕС също така определя правила относно хуманното отношение към животните и работи с международната общност за борба с незаконната търговия с диви животни по света.

Екосистемните услуги са ползите, които текат от природата към хората. Те могат да предоставят (напр. доставка на храна, чист въздух и вода и материали), регулатори (напр. регулиране на водата и климата, кръговрат на хранителните вещества, опрашване или образуване на плодородни почви) или културни (напр. възможности за отдих) или вдъхновение черпим от природата). Естествените екосистеми са многофункционални – те могат да предоставят едновременно широк набор от услуги. Обхватът и потокът от тези ползи зависи до голяма степен от биоразнообразието и състоянието на екосистемите.

Мрежата от здрави екосистеми често предоставя рентабилни алтернативи на традиционната „сива“ инфраструктура, като предлага ползи за гражданите на ЕС и биоразнообразието. Ето защо ЕС използва природосъобразни зелени и сини инфраструктурни решения.

Зелената инфраструктура

ЕС насърчава базирани на природата решения като рентабилна алтернатива на традиционната инфраструктура. Това е добре за обществото, икономиката и околната среда. **Зелената инфраструктура** е основна част от Стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. Тя е **стратегически планирана мрежа от естествени и полуестествени зони** с други характеристики на околната среда, проектирани и управлявани за предоставяне на широка гама от екосистемни услуги като пречистване на водата, качество на въздуха, пространство за отдих и смекчаване и адаптиране към климата. Тази мрежа от зелени (земя) и сини (вода) пространства може да подобри условията на околната среда и да намали вредите за здравето, както и да подобри живота на гражданите. Тя също така подкрепя зелената икономика, създава възможности за работа и подобрява биоразнообразието. Мрежата Натура 2000 е гръбнакът на зелената инфраструктура на ЕС.

Планирането на зелената инфраструктура е успешно тестван инструмент за осигуряване на **екологични, икономически и социални ползи чрез природни решения**. В много случаи това може да повлияе на зависимостта от „сивата“ инфраструктура, която може да бъде вредна за околната среда и биоразнообразието и често е по-скъпа за изграждане и поддръжка.

Зелената инфраструктура има за цел да гарантира, че стратегията за защита, възстановяването, изграждането и подобриенето на зелената инфраструктура става неразделна част от пространственото планиране и териториалното развитие, когато се предлага по-добра алтернатива или е допълнение към стандартните сиви решения.

Зелената инфраструктура цели да се развие, запази и подобри здравословната зелена инфраструктура, за да се помогне да се спре загубата на биоразнообразие и да се позволи на екосистемите да предоставят многобройните си услуги на хората и природата. Колкото по-голям е мащабът, съгласуваността и свързаността на зелената инфраструктурна мрежа, толкова по-големи са ползите от нея. Стратегията на ЕС за зелена инфраструктура има за цел да очертае как да се разгърне такава мрежа и да се насърчават действията на всички нива.

Зелената инфраструктура ще спомогне отново да се свържат съществуващите природни зони и да се подобри общото екологично качество на селските райони като цяло. Тя ще подпомогне и поддържането на здрави екосистеми, така че те да продължат да предоставят на обществото ценни услуги като чист въздух и прясна вода.

Инвестициите в зелената инфраструктура са икономически обосновани: поддържането на състоянието на природата, например чрез намаляване на отрицателното въздействие на изменението на климата, е много по-рентабилно от необходимостта да се заменят тези изгубени услуги с далеч по-скъпи технологични решения, създадени от човека. Най-добрият начин за изграждане на зелена инфраструктура е чрез интегриран подход към управлението на земята, съчетан с внимателно и стратегическо пространствено планиране. Всички ползватели на земята и секторите на политиката трябва да бъдат ангажирани в ранните етапи

от разработването на зелената инфраструктура, като им бъде възложена част от отговорността за нейното постигане.

Зелената инфраструктура допринася за смекчаване на последиците от изменението на климата, тъй като засилва устойчивостта на екосистемите срещу изменението на климата и спомага за намаляване на количеството на атмосферния CO₂ чрез пряко улавяне на въглерода, по-специално благодарение на торфищата, океаните и горите; като има предвид, че тя допринася също и за намаляване на изпомпването и преработването на водите и на отпадъчните води и свързаните с това потребности от енергия, както и за намаляване на енергопотреблението и емисиите на сградите благодарение на „интелигентните сгради“, които интегрират екологични елементи като покриви и стени и включват нови материали, подобряващи ефикасността на ресурсите; като има предвид, че зелената инфраструктура допринася също така за намаляване на търсенето на енергия и на свързаното с транспорта замърсяване, като улеснява навлизането на алтернативни чисти видове транспорт, като например придвижването с велосипед и пеша, а също и чист обществен транспорт, включително воден транспорт.

Освен това зелената инфраструктура допринася за адаптирането към изменението на климата чрез защита на природния капитал, опазване на естествените местообитания и видове, подобряване на екологичното състояние, управление на водните обекти и безопасност на храните.

Развиването на такава инфраструктура е сред най-ефективните мерки за адаптиране към изменението на климата, които могат да бъдат приложени и в градовете, тъй като смекчава отрицателното въздействие на изменението на климата и нарастващите екстремни метеорологични явления, например горещи вълни, горски пожари, екстремни валежи, наводнения и засушавания, регулира екстремните температури и подобрява качеството на живот на живеещите в градски райони в ЕС.

Насърчаването на биологичното разнообразие в градовете може да донесе съпътстващи ползи чрез повишаване на устойчивостта на екосистемите и на потенциала за улавяне на въглерод. То изисква реализация на някои дейности като:

- a. повишаване на осведомеността за ползите от зелените площи в застроената среда;
- b. въвеждане на инициативи за увеличаване на зелените площи, включително в близост до жилищните райони;
- c. увеличаване на количеството и качеството на научните изследвания и разработване на нови иновации в различни области на експертен опит, като се създава по-екологосъобразна добавена стойност и се повишава качеството на живота в градовете;
- d. предоставяне на целенасочена подкрепа за устойчива цифровизация в ЕС и по този начин за стартиращите предприятия и цифровите иновации; увеличаване на мащаба на проектите за зелена инфраструктура;
- e. насърчаване на местните органи и на гражданите да предприемат действия и да подобряват своите квартали и околна средата, като бъдат обединявани като общност с цел повишаване на устойчивостта и оформяне на новия бъдещ облик на градовете, в

- които живеят; увеличаване на участието на гражданите в други действия и в процеса на вземане на решения относно околната среда и цялостния живот в техния град;
- f. изграждане на култура на ценене на зелените площи и синьо-зелената инфраструктура; насърчаване на градско развитие, което зачита необходимостта от зелени площи като важен аспект от качеството на живот в градовете;
 - g. насърчаване на използването на благоприятни за климата материали и услуги чрез обществените поръчки;
 - h. свързване на съществуващите инициативи и споделяне на най-добри практики между държавите членки, както е предвидено в многобройни инициативи и стратегии, наред с другото относно градоустройството, устойчивото градско развитие и инфраструктурата, природосъобразните решения, екологосъобразната архитектура, по-чистата енергия, пешеходната и велосипедната мобилност, ефективното управление на водните ресурси и устойчивото и кръгово управление на отпадъците въз основа на тяхната йерархия, насочено към постигане на целта за „нулеви отпадъци“ или за свеждане на отпадъците до минимум чрез рециклиране в максимална степен;
 - i. създаване на пътна карта за екологизирането на градовете в ЕС и поддържането на зелените площи до 2030 г., която да застъпва принципа за екологичното градоустройство като средство за насърчаване на хармоничните връзки между селската и градската среда и за признаване на тяхната взаимозависимост и на необходимостта от двупосочна връзка;
 - j. предприемане на насочени към различни аудитории образователни дейности, чието съдържание е съобразено с различните целеви групи, и по-специално децата;
 - k. насърчаване на инициативи за намаляване на пътното движение в градовете, популяризиране на обществения транспорт и инвестиране в него;
 - l. постепенно премахване на употребата на пестициди и хербициди в градските райони, за да се защитят жителите и биологичното разнообразие в градовете;
 - m. гарантиране на максимално широко участие на екологични НПО в дейностите, свързани с опазването на околната среда и образованието в тази област;
 - n. значително увеличаване на екологизирането на покривите и фасадите в градовете с цел подобряване на климата, качеството на въздуха и изолацията в градовете;
 - o. подкрепа за градското градинарство и запазването и развиването на терените за отглеждане на плодове и зеленчуци в градска среда, както и овощните и зеленчуковите градини в градските училища в целия ЕС, тъй като те са важен стълб на екологичното образование на децата.

3.2. Основни европейски стратегически и планови документи и съгласуване на политиките

Европейският зелен пакт е основната стратегия на ЕС за постигане на целта му за неутралност по отношение на климата до 2050 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Европейският зелен пакт е пакет от политически инициативи, чиято цел е ЕС да поеме по пътя към **екологичен преход**, като крайната цел е постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г.

Той подкрепя превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с **модерна и конкурентоспособна икономика**.

В него се подчертава необходимостта от цялостен и междусекторен подход, при който всички съответни области на политиката допринасят за крайната цел, свързана с климата. Пакетът включва инициативи, които обхващат климата, околната среда, енергетиката, транспорта, промишлеността, селското стопанство и устойчивото финансиране, като всички те са тясно свързани помежду си.

Законодателният пакет „Подготвени за цел 55“ ще превърне амбицията на ЕС в реалност. Този пакет представлява набор от предложения за преразглеждане на законодателството в областта на климата, енергетиката и транспорта и за въвеждане на нови законодателни инициативи за **привеждане на законодателството на ЕС в съответствие с целите на ЕС в областта на климата**.

Успоредно с Европейския зелен пакт се разработи и **План за действие за превръщане на ЕС в устойчива и конкурентоспособна икономика**. Сред предприетите действия е и новата **Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.** (публикувана на 20 май 2020 г.) с мерки за справяне с основните причини за загубата на биологично разнообразие, **Стратегията „От фермата до трапезата“**, **План на ЕС за възстановяване на природата**, както и новата **Стратегия на ЕС за горите за 2030 г.** (публикувана на 14 юли 2021 г.) са мерки в подкрепа на вериги за създаване на стойност без обезлесяване.

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие 2030 г. е една от ключовите инициативи от Европейския зелен пакт. Целта е **до 2050 г. икономиката на ЕС да стане устойчива и неутрална по отношение на климата**. В заключенията си Съветът призна, че загубата на биологично разнообразие и изменението на климата са неразривно свързани.

Опазването и възстановяването на природата и осигуряването на добре функциониращи екосистеми също са от съществено значение за подобряването на здравето на гражданите и за предотвратяването на появата и разпространението на болести, **като например вируса на COVID-19**. Поради тази причина стратегията за биологичното разнообразие следва да бъде централен елемент от плана на ЕС за възстановяване.

Съветът подчерта също необходимостта от увеличаване на усилията за отстраняване на преките и косвените причини за загубата на биологично разнообразие и природа. Той призова отново за **пълно интегриране на целите в областта на биологичното разнообразие в други сектори** като селско стопанство, рибарство и горско стопанство, както и за последователно прилагане на мерките на ЕС в тези области.

В заключенията се дават **политически насоки** по отношение на изпълнението на стратегията от страна на Комисията и държавите – членки на ЕС.

Стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. е насочена към търсенето на решения на **петте основни причини за загубата на биологично разнообразие: промени в ползването**

на земята и морето, свръхексплоатация, изменение на климата, замърсяване и инвазивни чужди видове.

Стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. определя подобрена рамка за управление, за да се запълнят оставащите пропуски, гарантира пълното прилагане на законодателството на ЕС и обединява всички съществуващи усилия. Всичко това ще донесе ползи за хората, климата и планетата.

През октомври 2020 г. Съветът по околна среда прие **заклучения относно биологичното разнообразие**, с които одобри целите на стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.

Стратегията за биологичното разнообразие има за цел да постави биоразнообразието в Европа по пътя към възстановяване до 2030 г. в полза на хората, климата и планетата.

В контекста след COVID-19 стратегията има за цел да изгради устойчивост на нашите общества към бъдещи заплахи като:

- въздействието на изменението на климата;
- горски пожари;
- хранителна несигурност;
- огнища на болести - включително чрез защита на дивата природа и борба с незаконната търговия с дива природа.

Съгласно стратегията на ЕС за биологичното разнообразие основните действия, които трябва да бъдат изпълнени до 2030 г., включват:

- създаване на **защитени зони, обхващащи най-малко 30% от сухоземната територия и морските басейни на ЕС**, разширяване на съществуващите зони по „Натура 2000“;
- възстановяване на увредените екосистеми в целия ЕС до 2030 г. чрез поредица от конкретни ангажименти и мерки, включително намаляване на употребата и риска от **пестициди с 50%** до 2030 г. и засаждане на **3 милиарда дървета** в ЕС;
- отпускане на **20 милиарда евро годишно** за опазване и насърчаване на биологичното разнообразие чрез фондовете на ЕС и национално и частно финансиране;
- създаване на **амбициозна глобална рамка за биологичното разнообразие**. ЕС се стреми да бъде водещ пример в това отношение на световно равнище.

План на ЕС за възстановяване на природата

Чрез конкретни ангажименти и действия планът предвижда държавите от ЕС да въведат ефективни възстановителни мерки за възстановяване на деградирани екосистеми, по-специално тези с най-голям потенциал за улавяне и съхранение на въглерод и за предотвратяване и намаляване на въздействието на природните бедствия.

Като част от този план Комисията предложи първия в ЕС закон за възстановяване на природата, който включва всеобхватна цел за възстановяване за дългосрочно възстановяване на природата в сухоземните и морските зони на ЕС, със задължителни цели за възстановяване на конкретни местообитания и видове.

Въвеждане на мерки, които да позволят необходимата трансформативна промяна

Стратегията подчертава отключването на финансиране за биоразнообразието и задвижването на нова, засилена управленска рамка за:

- гарантиране на по-добро изпълнение и проследяване на напредъка;
- подобряване на знанията, финансирането и инвестициите;
- по-добро зачитане на природата при вземането на обществени и бизнес решения.

Въвеждане на мерки за справяне с глобалното предизвикателство за биоразнообразието

Тези мерки ще покажат, че ЕС е готов да даде пример за справяне с глобалната криза на биоразнообразието. По-специално, работа за успешното приемане на амбициозна глобална рамка за биологичното разнообразие съгласно Конвенцията за биологичното разнообразие.

Внедряване

Два онлайн инструмента проследяват напредъка в прилагането на стратегията

- онлайн инструмент за проследяване на действия предоставя актуална информация за състоянието на изпълнение на множеството действия на стратегията;
- таблото за управление на целите показва напредъка към количествените цели за биологичното разнообразие, определени от стратегията, на ниво ЕС и в държавите-членки.

Закон за природата и биоразнообразието

Директивите за птиците и местообитанията са стълбовете на европейското законодателство в областта на природата. На ниво ЕС природата и биоразнообразието са защитени от няколко закона, които вече се занимават със специфични проблеми като инвазивни чужди видове.

ЕС се е ангажирал със защитата на природата още с приемането на Директивата за птиците през април 1979 г. Тя осигурява цялостна защита на всички видове диви птици, естествено срещащи се в Съюза.

Директивата за местообитанията беше приета през 1992 г., за да помогне за поддържането на биологичното разнообразие. Защитава над 1000 вида животни и растения и над 200 вида местообитания. Той също така създаде мрежата от защитени зони Натура 2000 за целия ЕС.

През 1999 г. ЕС засили ролята на зоологическите градини в опазването на биоразнообразието и, след Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г., се ангажира да защитава местното биоразнообразие и екосистемните услуги срещу инвазивни чужди видове. В нашата страна също има законодателство, регулиращо някои аспекти на търговията с диви животни.

Освен това се предоставя повече информация за въздействието на различните разширявания върху директивите за птиците и местообитанията и за текущата проверка на пригодността на законодателството за природата.

Стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията на ЕС за биологичното разнообразие бяха представени заедно от Комисията, тъй като имат много общи цели и задачи, например намаляването на употребата на пестициди и торове, възстановяването на земеделската земя и управлението на водите.

„От фермата до трапезата“ цели да направи хранителните продукти в Европа по-здравословни и по-устойчиви. Продоволствената система на ЕС гарантира прясна и безопасна храна за всички европейци. Хранително-вкусовата верига на ЕС гарантира продоволствената сигурност за над 400 милиона граждани и е основен икономически сектор в ЕС, тъй като производството на храни е не само жизненоважна услуга, но и източник на доходи.

Същевременно хранително-вкусовата промишленост оказва значително въздействие върху околната среда. Според доклад на Междуправителствения комитет по изменението на климата (IPCC) около **една трета от световните емисии на парникови газове** се дължи на продоволствените системи. Настоящият продоволствен модел има вредно въздействие и върху здравето на хората, в резултат на което над 50% от хората в Европа са с наднормено тегло.

ЕС си е поставил за цел да **промени начина, по който храните се произвеждат и консумират** в Европа, така че:

- да се намали екологичният отпечатък на продоволствените системи;
- да се укрепи устойчивостта срещу кризи;
- да продължи осигуряването на здравословна храна на достъпни цени и за бъдещите поколения.

През май 2020 г. Комисията представи **стратегията „От фермата до трапезата“** като едно от ключовите действия по линия на Европейския зелен пакт. Като допринася за постигането на климатична неутралност до 2050 г., стратегията си поставя за цел да промени настоящата продоволствена система на ЕС, като я превърне в устойчив модел.

В Стратегията продоволствената сигурност и безопасността са приоритет, а основни цели са:

- да осигури достатъчни количества питателна храна на достъпни цени в рамките на ограниченията на планетата;
- да намали наполовина употребата на пестициди и торове и продажбата на антимикробни средства;
- да увеличи площите, предназначени за биологично земеделие;
- да насърчава по-устойчиво потребление на храните и здравословни начини на хранене;
- да намали загубата и разхищението на храни;
- да се бори с измамите с храни по веригата за доставки;
- да подобри хуманното отношение към животните;
- **50 %** намаляване на употребата на пестициди до 2030 г.

В Стратегията са предвидени редица инициативи и законодателни предложения, наред с другото, които включват:

- биологичното земеделие;
- етикетирането на хранителната стойност и за устойчиво производство на храните върху лицевата страна на опаковката;

- намаляването на разхищението на храни.

Преходът към по-екологосъобразна продоволствена система ще създаде нови възможности за бизнес, които имат положително въздействие върху приходите на операторите в хранително-вкусовата промишленост.

Една по-устойчива продоволствена система ще спомогне и за опазването на природата и биологичното разнообразие в Европа. Стратегията „От фермата до трапезата“ е приведена в съответствие със **стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г.** – двете предложения се представят като взаимно допълващи се.

Модернизирането на селското стопанство чрез разработване на по-устойчиви земеделски практики, като същевременно се опазва природата и се води борба с изменението на климата, е една от основните цели на реформата на **общата селскостопанска политика (ОСП)**. Ето защо целите на ОСП са силно обвързани със стратегията „От фермата до трапезата“.

През октомври 2020 г. Съветът прие заключенията относно стратегията, в които **подкрепя целта за разработване на устойчива европейска продоволствена система** – от производството до потреблението. Заключенията съдържат тройно политическо послание от държавите членки, които се споразумяха да осигурят:

- достатъчно храна на достъпни цени, като същевременно се допринася за целта на ЕС за климатична неутралност до 2050 г.;
- справедливи доходи и силна подкрепа за първичните производители;
- конкурентоспособност на селското стопанство на ЕС на световно равнище.

Планът за действие за биологичното земеделие е представен от Комисията през март 2021 г. като част от стратегията „От фермата до трапезата“ и очертава набор от действия за **увеличаване на биологичното земеделие в ЕС**.

Основната му цел е до 2030 г. биологичното производство да достигне 25% от използваната земеделска земя в ЕС. Държавите – членки на ЕС, се насърчават да разработят национални планове за биологично земеделие.

Конвенция за биологичното разнообразие (CBD)

И тази година на 22 май 2022 г. бе отбелязан Международния ден на биологичното разнообразие (IDB), който бе на тема: „Изграждане на общо бъдеще на планетата за всички живи същества“.

На този ден 196 международни общности и държави, членки на Конвенцията за биологично разнообразие се обръщат с призив за ежедневни усилия за опазване на биологичното разнообразие и неговото устойчиво ползване.

Международният ден на биологичното разнообразие е обявен на датата - 22 май през 2000 г. Това е денят, на който през 1992 г. ООН приема текста на Конвенцията за биологичното разнообразие (CBD). България ратифицира Конвенцията през февруари 1996 г. и от 16 юли 1996 г. е равноправен член. Страните по Конвенцията работят за значително намаляване на загубата на биоразнообразие в глобален, национален и регионален мащаб, включващо и борбата с бедността и подобряване на условията за съществуване на всички форми на живот на Земята.

Темата за 2022 г. „Изграждане на общо бъдеще на планетата за всички живи същества“ подчертава, че биологичното разнообразие е основата, върху която можем по-добре да надграждаме. Темата е избрана от Конвенцията на ООН за биологичното разнообразие, за да повиши осведомеността и разбирането за проблемите, свързани с него. Изборът на тема ориентирана към действие, вписващо се в контекста на Десетилетието на ООН за възстановяване на екосистемите, което подчертава, че биоразнообразието е отговора на някои от основните предизвикателства към постигане на устойчиво развитие. Темата представя посланието, че опазването на биоразнообразието, от прилагането на интегрирани екосистемни подходи и базирани на природата решения, до политиките за климата, здравето, сигурността на храните/водите и устойчивия поминък представляват основата, върху която можем да надграждаме успешно.

Стратегията за горите за 2030 г.

В световен мащаб горите са нашите бели дробове и животоподдържаща система, като покриват 30% от земната площ и съдържат 80% от нейното биоразнообразие. Те осигуряват препитанието и доходите на около 25% от световното население, притежават културни, социални и духовни ценности и представляват голяма част от земята, традиционно обитавана от коренното население.

Горите и други залесени площи покриват повече от 40 % от Европа, което я прави един от най-богатите на гори региони в света. Освен че осигуряват дървен материал и дървени продукти, нашите гори са дом на много екосистеми, които имат множество функции и са дом на голяма част от биоразнообразието на Европа. Техните екосистемни услуги допринасят за нашето здраве и благополучие чрез регулиране на водата, осигуряване на храна, лекарства и материали, намаляване и контрол на риска от бедствия, стабилизиране на почвата и контрол на ерозията, пречистване на въздуха и водата и като естествен дом за отдих и учене .

Горите също са основен съюзник за смекчаване и адаптиране към въздействията от изменението на климата. Горите все повече се признават за основната им функция като поглъщатели на въглерод. Настоящите практики на управление обаче не винаги са в съответствие с необходимостта да се гарантира високо биоразнообразие в горските екосистеми и да се запазят съществуващите въглеродни запаси. В допълнение към повишеното търсене на дървен материал, горите и техните екосистеми продължават да се сблъскват със замърсяване на въздуха и водата, разрастване на градовете, фрагментация на ландшафта и загуба на местообитания и биоразнообразие. Неустойчивите горски практики трябва да бъдат предотвратени или коригирани. Освен това въздействието на изменението на климата, което доведе до повече пожари, вредители и екстремни метеорологични условия, включително суши и бури, поставят горите под повишен натиск/Доклад на ЕАОС за състоянието на природата/.

Горите и горският сектор също трябва

- допринасят за модерна, климатично неутрална, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика;
- запазване на оживените селски райони и подпомагане поддържането на богатото селско население;
- и запазване на ландшафта, културата и наследството.

Здравите и устойчиви съществуващи и нови гори са от решаващо значение за ефективната подкрепа на всички тези екологични, социални и икономически функции и услуги.

Европейските и световните гори са изправени пред много неотложни проблеми. Ето защо ЕС предприема мерки, за да ги защити, да оцени многото екосистемни услуги, които горите предоставят на обществото и нашата околна среда, като същевременно насърчава по-устойчив начин на живот, който позволява на нашата природа да процъфтява.

Като един от водещите елементи на Европейския зелен пакт, **стратегията на ЕС за горите за 2030 г.**, представена от Комисията през юли 2021 г., се основава на стратегията на ЕС за биологичното разнообразие и представлява ключова част от усилията за намаляване на емисиите на парникови газове с най-малко 55 % до 2030 г.

Стратегията за горите за 2030 г. има за цел да адаптира горите в Европа към новите условия, екстремни метеорологични явления и значителна несигурност, предизвикана от изменението на климата. Това е предпоставка горите да продължат да изпълняват социално-икономическите си функции и да осигуряват жизнеспособни селски райони с процъфтяващо население.

Предложените мерки се отнасят до:

- насърчаване на устойчивото управление на горите;
- предоставяне на финансови стимули за собствениците и управителите на гори да възприемат екологосъобразни практики;
- подобряване на размера и биологичното разнообразие на горите, включително чрез засаждане на 3 милиарда нови дървета до 2030 г.
- да се засадят 3 милиарда нови дървета до 2030 г.

В **заключенията** си, одобрени през ноември 2021 г., Съветът подчерта съществената роля на горите за човешкото здраве и необходимостта от постигане на баланс между екологичните, социалните и икономическите аспекти на устойчивото управление на горите.

Съгласуваност и хармонизиране на политиките в областта на околната среда

На 140-а планарна сесия на Европейския комитет на регионите през октомври 2020 г. Комисията по околна среда, изменение на климата и енергетика (ENVE) в своето становище към градовете и регионите направи следните констатации и предложения:

- Предупреди, че от 2018 г. насам състоянието на биологичното разнообразие се е влошило и че повечето международни обществени и екологични цели, по-специално целите от Аичи за биологичното разнообразие, не са постигнати. Усилията в световен мащаб за спиране на намаляването на биологичното разнообразие се провалиха, както показва глобалната оценка на Междуправителствената научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги (IPBES) за 2019 г., извършена в навечерието на Световния икономически форум за 2020 г., в която загубата на биологично разнообразие и сиването на екосистемите се откроява като една от петте най-големи заплахи, пред които е изправен светът;

- Изтъкна, че основните причини за загубата на биологично разнообразие са промените в земеползването, пряката експлоатация на природните ресурси и изменението на климата, които трябва да бъдат преодоляни чрез конкретни и навременни действия;
- Изтъкна, че общият екологичен отпечатък на държавите членки от ЕС-27 надвишава повече от два пъти капацитета на екосистемите да произвеждат полезен биологичен материал и да действат като поглъщатели на въглерод в региона;
- Подчерта увеличаващите се доказателства за пряката връзка между климата, биологичното разнообразие и кризите, свързани с човешкото здраве, и засиления зоонозен риск от пандемии, дължащ се на нарастващото унищожаване на природните екосистеми в световен мащаб;
- Изтъкна, че настоящото състояние на кризата с биологичното разнообразие изисква набор от амбициозни цели, които могат да бъдат лесно разяснени, за незабавно изготвяне на научно обоснована политика и предприемане на действия във връзка с факторите за загубата на биологично разнообразие и влошаването на състоянието на екосистемите, които да са пропорционални на целта за обръщане на кривата на загубата на биологично разнообразие;
- **Призова за съгласуваност на политиките с цел хармонизиране на усилията, целите и резултатите на различните политики на ЕС, включително новата обща селскостопанска политика (ОСП), Зеления пакт на ЕС и търговските отношения и международните ангажименти на ЕС, по-специално Програмата на ООН за устойчиво развитие за периода до 2030 г., Парижкото споразумение относно изменението на климата, Конвенцията за биологичното разнообразие и Рамковата програма от Сендай за управление на риска от бедствия, в цялостна стратегия на ЕС за устойчивост с ясни цели и мерки за изпълнение;**
- Подчерта, че въпреки нарастващото ѝ отчитане, все още липсва официално признание за ключовата роля на поднационалните правителства, градовете и другите местни власти за биологичното разнообразие¹³ за обръщане на кривата на загубата на биологично разнообразие и прилагане на подход, който обхваща всички нива на управление, на всяка стъпка и на всяко равнище на процеса на управление на биологичното разнообразие както в Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., така и в глобалната рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г. Това признание може да бъде постигнато по-специално чрез включването на местните и поднационалните стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие в националните стратегии и планове за действие в областта на биологичното разнообразие;

Всичко това може да служи като добър ориентир за националните, регионалните и местните власти при разработване на техните политики в областта на опазването на биоразнообразието.

¹³ Във формулировката „Поднационалните правителства, градовете и други местни власти за биологичното разнообразие“ се включват всички равнища на управление под националното в контекста на глобалната рамка и във формулировката „местните и регионалните власти“ (MPB) – в контекста на ЕС.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

3.3. Глобална коалиция „#UnitedforBiodiversity“

През 2020 г. по случай Световния ден на дивата природа Европейската комисия стартира нова глобална коалиция за биоразнообразие. По този начин тя иска да привлече повече поддръжници в усилията за опазване на биологичното разнообразие в света. На призива се отзоваха 205 институции от 47 държави, които се присъединиха към Коалицията заедно с 36 организации.

Сред тях са:

- + 70 природна история и научни музеи;
- 26 парка и резерви;
- + 90 зоологически градини, аквариуми и ботанически градини, чиито програми за опазване помагат за запазването на десетки видове;
- 20 изследователски центъра и Universitetet i Bergen, първият университет, който се присъедини към коалицията.

Обединени, сега те надигат глас, за да изградят политическия импулс пред #CoP19.

С предприетата от Комисията комуникационна кампания се призовава за по-силна мобилизация за намаляване на осведомеността относно необходимостта от опазване на биоразнообразието преди решаването на срещата на CoP 15 на Конвенцията за биологичното разнообразие през 2022 г.

Комисията се насочва към всички национални паркове, аквариуми, ботанически градини, зоологически градини, научни и природонаучни музеи, изследователски центрове, за да обединят усилията си и да надигнат гласа си за кризата в природата.

Коалицията е отворена и за световни университети, музеи от всички дисциплини, природни резервати и защитени територии, като например местата от Натура 2000.

Със своите колекции, образование и програми за защита, тази комисия е най-добрият депутат за информиране на обществеността за драматичните последици от кризата с биоразнообразието. Комисията също така включва представители на националните, регионалните и местните власти, неправителствените организации, предприятията, учените и отделните граждани, за да изиграят своята роля.

3.4. Роля на Европейския парламент

Като съзакондател Парламентът отдавна подкрепя политиките на ЕС в областта на опазването на биологичното разнообразие и изменението на климата. През септември 2010 г. Парламентът прие резолюция относно прилагането на законодателство, насочено към опазването на биологичното разнообразие с оглед на целта след 2010 г. Той изрази дълбока загриженост относно това, че в международния политически дневен ред липсва осъзнаване на спешната необходимост от спиране на загубата на биологично разнообразие, и призова за подобряване на управлението на биологичното разнообразие както във вътрешните, така и във външните отношения.

През ноември 2016 г. Парламентът прие резолюция в отговор на плана за действие срещу трафика на екземпляри от дивата флора и фауна с цел намаляване на тази организирана и разрушителна престъпност, която представлява заплаха за биологичното разнообразие, като води до това, много видове да са вече на прага на изчезването. Планът за действие е

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

структуриран около три приоритета: превенция, прилагане и сътрудничество. Значението на глобалното сътрудничество между държавите на произход, транзитно преминаване и местоназначение беше подчертано. През октомври 2016 г. и октомври 2017 г. Европейският парламент прие резолюции срещу разрешението от Комисията на генетично модифицирани организми (ГМО) — царевица, соя и др. — и за усилия за улесняване на забрана на отглеждането на ГМО от държавите членки в съответствие с целта за опазване на биологичното разнообразие, природата и почвите.

В своята резолюция от 14 октомври 2015 г., озаглавена „Към постигане в Париж на ново международно споразумение за климата“, Парламентът припомни, че изменението на климата ускорява загубата на биологично разнообразие, призова за споразумение, което включва „всеобхватни усилия от страна на всички сектори“, и отбеляза, че земеползването „има значителен разходноефективен потенциал за смекчаване на последиците и повишаване на устойчивостта“.

В резолюцията на Парламента от 16 януари 2020 г. относно 15-ото заседание на Конференцията на страните (COP15) по КБР се подчертава необходимостта от повишаване на амбицията и приобщаващия характер и подобряване на функционирането на глобалната рамка за биологичното разнообразие за периода след 2020 г.

Парламентът също така подчерта в своята резолюция от 8 октомври 2020 г. относно нова стратегия на ЕС за горите ключовата роля на стратегията на ЕС за горите за периода след 2020 г. и Европейския зелен пакт за постигане на целите на Парижкото споразумение и Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие.

Накрая, в резолюцията на Парламента от 22 октомври 2020 г., съдържаща препоръки към Комисията относно правна рамка на ЕС за спиране и обръщане на тенденцията на обезлесяването в световен мащаб, се подчертава, че търговската политика и инвестиционната политика трябва да бъде преразгледана, за да се отговори по-ефективно на предизвикателството, свързано с обезлесяването в световен мащаб, чрез създаване на равни условия на конкуренция в световен мащаб и отчитане на връзката между търговските споразумения и световното биологично разнообразие, както и горските екосистеми.

Държавите членки признаха необходимостта от увеличаване на усилията, като се обърне внимание на преките и непреките фактори за загубата на биологично разнообразие и природа, и повториха призива си за пълно интегриране на целите, свързани с биологичното разнообразие, в други сектори като селското стопанство, рибарството и горското стопанство.

3.5. Финансови инструменти на ЕС финансиращи околната среда

От 1992 г. насам специалният инструмент на ЕС за финансиране за околната среда е програма LIFE. Тя е и водещата програма на ЕС за опазване на природата и биологичното разнообразие и за борба с изменението на климата, които са включени сред подпрограмите за четирите фази, които вече са приключени. Петата фаза на програмата LIFE (въведена с Регламент (ЕС) № 1293/2013 и обхващаща периода 2014—2020 г. от програмата) се състои от две подпрограми съответно относно изменението на климата и околната среда. За природата и биологичното разнообразие, които са част от подпрограмата в областта на околната среда, е предвиден бюджет от 1155 млн. евро. Друго финансиране за подпомагане на биологичното

разнообразие е включено в селското стопанство и общата политика в областта на рибарството, Кохезионния и структурните фондове и многогодишните рамкови програми за научни изследвания.

През декември 2020 г. председателството на Съвета постигна предварително политическо споразумение с Парламента за **удължаването на срока на действие на програмата LIFE** след 2020 г. Споразумението предвижда увеличение на бюджета за периода 2021 – 2027 г. в съответствие с целта за разпределяне на 30% от общите разходи от дългосрочния бюджет на ЕС и инструмента за възстановяване Next Generation EU за действия в областта на климата и околната среда.

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. има за цел да постави биоразнообразието в Европа на път към възстановяване до 2030 г. с ползи за хората, климата и планетата. За да се постигне тази цел, се интегрират целите на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие в целия бюджет на ЕС за периода 2021-2027 г. и Механизма на ЕС за възстановяване и устойчивост .

Стратегията за биологично разнообразие се ангажира със следните действия:

- **„най-малко 20 милиарда евро годишно трябва да бъдат отключени за разходи за природата“** – чрез частно и публично финансиране на национално и европейско ниво, включително чрез набор от различни програми в следващия дългосрочен бюджет на ЕС.
- **„значителна част от (25)% (забележка: сега 30%) от бюджета на ЕС, предназначен за действия в областта на климата, ще бъдат инвестирани в биоразнообразие и базирани на природата решения“**. Увеличаването на полезните взаимодействия между финансирането на климата и биоразнообразието предоставя значителен потенциал за подпомагане на стимулирането на инвестициите в биоразнообразие и базирани на природата решения.
- **„в рамките на Invest EU ще бъде създадена специална инициатива за природен капитал и кръгова икономика за мобилизиране на поне 10 милиарда евро през следващите 10 години , въз основа на смесено публично/частно финансиране“**.

ЕС също така работи за постигане на амбицията да **отдели 7,5% от многогодишната финансова рамка за периода 2021-2027 г. на целите за биологичното разнообразие от 2024 г. и 10% през 2026 г. и 2027 г.**

През септември 2021 г. Комисията обеща да **удвои международното си финансиране за биоразнообразие**, по-специално за най-уязвимите страни, през периода 2021-2027 г. Но общите разходи по бюджета на ЕС трябва да са съобразени с биоразнообразието. Трябва да се уверим, че общите разходи на ЕС нямат отрицателно въздействие върху биологичното разнообразие и подкрепят постигането на нашите цели за биологичното разнообразие.

Проследяване на разходите за биоразнообразие в бюджета на ЕС

Трябва да проследим колко се харчат за целите на биоразнообразието, за да гарантираме, че нашите усилия и разходи имат желаните положителни резултати за биоразнообразието и благосъстоянието на хората. Като страна по Конвенцията на ООН за биологичното

разнообразие, ЕС също трябва да докладва за своите вътрешни и международни финансови потоци, свързани с биологичното разнообразие.

Комисията разработи **методология за проследяване на биоразнообразието** в бюджета на ЕС за периода 2014-2020 г. чрез проучване. Специфичната методология за проследяване на фондове предоставя подход за проследяване на разходите, свързани с биологичното разнообразие, по инструментите на ЕС за финансиране, базирани на маркерите на ОИСП от Рио (Обща селскостопанска политика, Кохезионна политика, Европейски фонд за мореплаване и рибарство, Хоризонт 2020, програма LIFE и др.) маркерите отразяват специфичните характеристики на всяка област на политиката и определят тежест на дейностите въз основа на техния принос към целите на биоразнообразието: основен (100%), значителен (40%) или незначителен (0%). Оценката се основава на програмните декларации в контекста на годишната бюджетна процедура.

Методологията за проследяване на биоразнообразието беше допълнително актуализирана през 2017 г. чрез последващо проучване. Докладът също така прегледа възможностите за финансиране на биоразнообразието в бюджета на ЕС за 2014-2020 г., както и в частния сектор, по-специално чрез плащания за екосистемни услуги.

Комисията прилага тази методология за проследяване до 2020 г., включително чрез предоставяне на предварителни оценки за това колко различни инструменти допринасят за целите за биологичното разнообразие в предстоящите бюджети на ЕС.

През май 2022 г. Комисията публикува проучване относно финансирането и проследяването на биоразнообразието, което:

- представя предложената **нова методология за проследяване на биоразнообразието** в МФР за периода 2021-2027 г.;
- предоставя оценка на нуждите от финансиране за изпълнение на Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г., настоящите нива на финансиране и оставащия недостиг на финансиране. Проучването установява, че мащабът на необходимото финансиране за изпълнение на стратегията, включително базовите разходи, се оценява на около **48 милиарда евро годишно** между 2021 г. и 2030 г., т.е. значително по-висока сума от 20 милиарда евро годишно, посочени в стратегията за биологичното разнообразие. Той също така оценява разходите за биоразнообразие на около 29 милиарда евро годишно за периода 2021-2030 г., включително от МФР и националните бюджети на държавите членки и частно финансиране. Оставащият недостиг на финансиране се оценява на приблизително 19 милиарда евро годишно от 2021 до 2030 г.

Новата **методология за проследяване на биоразнообразието** също е достъпна под тази връзка – с изключение на частта за ОСП, която все още е в процес на разработка и ще бъде отразена веднага щом стане достъпна.

Биологичното разнообразие подкрепя бюджета на ЕС

Комисията разработи практическа рамка, включваща общи и специфични за фондовете насоки, които да се използват от националните и регионалните органи, както и от службите на Комисията съгласно многогодишната финансова рамка за периода 2014-2020 г.

Общата рамка (общи насоки) може да се прилага за повечето фондове на ЕС от националните и регионалните органи в държавите-членки. Той не се прилага за централно управлявани непрограмирани фондове като стълб 1 на Общата селскостопанска политика. Този документ също така включва насоки за проверка на цикъла на политиката, който е насочен към службите на Комисията.

Документите с насоки, специфични за фондовете, се съсредоточават главно върху биоразнообразието, доказващо цикъла на проекта, т.е. покани за предложения, разработване и подбор на проекти, изпълнение на проекти и мониторинг и оценка на проекти. Тези насоки са насочени към националните и регионалните органи в държавите-членки. Това са:

- Насоки за проверка за фондовете на политиката на сближаване;
- Насоки за проверка на фондовете на Общата селскостопанска политика (ЕФГЗ и ЕЗФРСР);
- Насоки за проверка за Механизма за свързване на Европа (TEN-E и TEN-T);
- Ръководство за проверка за Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Горепосочените документи с насоки са продължение на предишно проучване: Основно проучване за защита на биоразнообразието на бюджета на ЕС .

Инструментите за финансиране на Многогодишната финансова рамка за 2021-2027 г. и Next Generation EU - главно Механизма за възстановяване и устойчивост - включват специфични изисквания, целящи да гарантират, че съфинансирането от ЕС взема предвид съображенията за биологичното разнообразие, като например задължението за спазване на законодателството на ЕС в областта на околната среда , спазването на принципа „не причинява значителна вреда“, както и прилагането на доказателство за устойчивост.

Механизъм за финансиране на природен капитал

Спирането на загубата на биоразнообразие и адаптирането към изменението на климата изисква увеличаване на инвестициите в природен капитал, за да допълни по-традиционното финансиране, основано на безвъзмездни средства. **Финансовият инструмент Natural Capital Financing Facility (NCFF)**, разработен от програмата LIFE, има за цел да подпомогне проекти за природен капитал, които могат да генерират приходи или да спестят разходи, като същевременно постигат целите за биоразнообразие и адаптиране към климата.

NCFF е разработил набор от репликируеми, банкови операции, които служат като „доказателство за концепцията“ и демонстрират на инвеститорите привлекателността на такива операции. Наличното финансиране по NCFF трябва да подпомогне поставянето на биологичното разнообразие по пътя към възстановяването до 2030 г. Докато доказва концепцията за генериране на приходи, инвестициите в природен капитал, които могат да бъдат банкирани, финансират около 9-12 проекта за периода до 2021 г.

В рамките на програмата Invest EU ще бъде създадена специална инициатива за природен капитал и кръгова икономика за мобилизиране на най-малко на 10 милиарда евро през следващите 10 години, въз основа на смесено публично/частно финансиране.

ЕС прие **Регламент за таксономията**, който влезе в сила на 12 юли 2020 г. и ще помогне за създаването на първия в света „зелен списък“ – класификационна система за устойчиви

икономически дейности – която ще създаде общ език, който инвеститорите и фирмите могат да използват при инвестиране в проекти и икономически дейности, които имат значително положително въздействие върху климата и околната среда.

Като част от Регламента за таксономията на Комисията е възложено да предложи технически критерии за скрининг (чрез „делегирани актове“), за да доразвие таксономията. Дейностите и критериите, които трябва да бъдат приети в първия делегиран акт, се основават на препоръките на Техническата експертна група за устойчиво финансиране (TEG), публикувани през март 2020 г. От октомври 2020 г. Платформата за устойчиво финансиране поема ролята да консултира Комисията относно техническите критерии за проверка на таксономията на ЕС, които да бъдат приети в последващи делегирани актове.

Механизъм за възстановяване и устойчивост: Комисията приема технически насоки „не нанасяйте значителна вреда“ за защита на околната среда.

4. Политика за опазване на биоразнообразието в България

В доклада на Международната комисия по околната среда и развитието на ООН „Нашето общо бъдеще“, специална глава е озаглавена „Биологичните видове и екосистемите – ресурси за развитието“.

Още в началото ѝ се подчертава значението на националната дейност за опазване на националните биологични видове:

„1. Опазването на живите природни ресурси – растенията, животните и микроорганизмите, и неживите елементи на околната среда, от които те зависят – е от решаващо значение за развитието. Днес опазването на дивите живи ресурси е в дневния ред на правителствата; близо 4 процента от земната площ на Земята се управлява изрично за опазване на видовете и екосистемите и всички страни, с малки изключения имат национални паркове.

Предизвикателството пред нациите днес е не по-нататъшното решаване дали съхранението е добра идея, а по-скоро как може да бъде приложено в националния интерес и в рамките на средствата, налични във всяка страна. (Our Common Future, p. 124)“

България е една от най-богатите на биологично разнообразие европейски държави и е на трето място в ЕС по процент от националната територия, която попада в европейската екологична мрежа Натура 2000 (34.9%). В страната са обявени 3 национални парка, 11 природни парка, 55 резервати, 35 поддържани резервати, над 500 защитени местности и 350 природни забележителности. С цел опазването и ефективното управление на защитените територии, се разработват и прилагат плановите за управление. Немалка част от защитените територии на България са включени в различни международни мрежи – Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство и Програмата за биосферните резервати на ЮНЕСКО, Рамсарската конвенция за влажните зони и др., които поставят пред провежданите политики допълнителни отговорности за гарантиране на устойчиво управление на природните ни ресурси.

Като принос към мрежата, Министерството осигурява необходимата грижа за дългосрочното оцеляване на застрашени видове и местообитания, в съответствие с международните договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. В изпълнение на европейските директиви за опазване на местообитанията, флората, фауната и

птиците, страната ни защитава над 90 типа природни местообитания и над 300 вида растения и животни.

Националната политика в областта на защитата на природата е насочена към управлението, контрола и опазването на биологичното разнообразие и защитените природни територии. Тя се осъществява от Министерството на околната среда и водите, подпомагано от Дирекция „Национална служба за защита на природата“, в съответствие с международното и национално законодателство:

- ✚ Закон за опазване на околната среда;
- ✚ Закон за биологичното разнообразие;
- ✚ Закон за защитените територии;
- ✚ Закон за лечебните растения;
- ✚ Закон за генетично модифицираните организми.

„Нашият законодател предвидливо започна изброяването на екологичните ни правоотношения с принципа на устойчивото развитие в чл. 3 от ЗООС, за да демонстрира, от една страна, съпричастността на Република България в глобалното международно сътрудничество по отношение на природната среда, а от друга, да прокламира желанието си този принцип, чийто генезис практически е в международното екологично право, да бъде основно положение в дейността на опазване на околната среда в нашата страна. (Пенчев, с. 279)“.

„Биологичните видове чрез своя генетичен материал са едни от непосредствените фактори за благосъстоянието на човека. Въпросът за опазването на екосистемите не е дали това е добра идея, а как тя да бъде практически осъществена в съчетание с интересите на екологичната сигурност и наличните ресурси. Икономическата изгода от използването на генетичния фонд не може да се оцени точно, но само в селското стопанство възлиза на милиарди долари годишно. Затова биологичните видове се разглеждат като икономически ресурс, който обаче е изложен на риск поради натиска на човека върху околната среда. (Каменов и др., с. 119)“

Важните в областта на биоразнообразието стратегически документи са:

- ✚ Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000;
- ✚ Стратегически план за биологичното биоразнообразие;
- ✚ Стратегия на ЕС за биологично разнообразие;
- ✚ Глобална стратегия за опазване на растенията;
- ✚ Национален план за опазване на най-значимите влажни зони.

МОСВ разработва и прилага цялостната национална политика в областта на опазването на биоразнообразието, застрашените видове и защитените територии, като подготвя нормативни и планови документи, провежда процедури по оценка за съвместимостта на инвестиционни предложения и планове, програми и проекти с предмета и целите на защитените зони, вкл. чрез процедурите по оценка на въздействието върху околната среда и екологична оценка, оказва методическа помощ на регионалните инспекции и Дирекциите на националните паркове по прилагането на нормативната уредба в сектор защита на природата, поддържа регистри, предоставя информация и др.

Националният интерес не означава интерес в рамките на държавните граници. Проблемите, свързани с миграцията и екологията, например, изглеждат глобални, но щом застрашават

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

жизнени национални интереси, стават и български и следователно – изискват реакция в тази точка на света, където е необходимо, естествено в рамките на собствените ни ресурси.” (Цветков, с. 22).

IV. ОПАЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДИТЕ

Водата е от съществено значение за съществуването на хората, животните, растенията и за икономиката. Тя не е просто търговски продукт, а общо благо и ограничен ресурс, който трябва да се опазва и използва по устойчив начин както по отношение на качеството, така и на количеството. Тя обаче е изложена на натиск поради множество различни употреби от различни сектори, като например селското стопанство, туризма, транспорта и енергетиката. През 2012 г. Комисията постави началото на Плана за опазване на водните ресурси на Европа, дългосрочна стратегия, която има за цел да се гарантира наличието на достатъчно добро качество на водите за всички законни нужди чрез по-добро прилагане на текущата политика на ЕС в областта на водите, интегриране на целите на политиката за водите в други области на политиката и преодоляване на пропуските в действащата рамка. В плана за водните ресурси се предвижда установяване от държавите членки на сметки за водата и цели за водна ефективност, както и разработване на стандарти на ЕС за повторно използване на водата.

Опазването и управлението на водите надхвърлят националните граници. Рамковата директива за водите (РВД) установява правна рамка за опазване и възстановяване на чистата вода в ЕС и за гарантиране на нейното дългосрочно и устойчиво потребление; Тя е допълнена от по-специфично законодателство, като например Директивата за водите за къпане и за питейните води, Директивата относно наводненията и Рамковата директива за морска стратегия, както и от международни споразумения.

1. Европейска нормативна уредба за водите

Политиката на ЕС определи две основни правни рамки за защитата и управлението на нашите сладководни и морски ресурси с цялостен подход, основан на екосистеми, а именно Рамковата директива за водите (РДВ) и Рамковата директива за морска стратегия (РДМС).

Рамковата директива на ЕС за водите (РДВ) установява рамка за опазването на вътрешнотериториалните повърхностни води, преходните води, крайбрежните води и подземните води. Тя има за цел да предотвратява и намалява замърсяването, да насърчава устойчивото използване на водите, да опазва и подобрява водната среда и да смекчава последиците от наводненията и засушаванията. Общата цел е да се постигне добро екологично състояние на всички води. Следователно от държавите членки се изисква да изготвят т.нар. планове за управление на речните басейни въз основа на естествените географски речни басейни, както и специфични програми с мерки за постигане на целите.

Рамковата директива за водите се подкрепя от по-целенасочени директиви, а именно Директивата за подземните води, Директивата за питейната вода и Директивата за водите за къпане, Директивата за нитратите, Директивата за пречистването на градските отпадъчни води, Директивата относно стандартите за качество на околната среда и Директивата за наводненията:

Директивата относно опазването на подземните води срещу тяхното замърсяване и влошаването на качеството им определя конкретни критерии за оценка на доброто химично състояние, за установяване тона значими и устойчиви тенденции за повишаване и за определяне на начални точки на промяна на тенденциите. Всички пределно допустими стойности на замърсителите, с изключение на нитратите и пестицидите, за които пределно

допустимите стойности са определени в специално законодателство на ЕС, се определят от държавите членки.

Преразгледаната **Директива относно питейната вода** от 2020 г. определя съществените стандарти за качеството на водите, предназначени за консумация от човека. Директивата изисква от държавите членки да следят редовно качеството на водите, предназначени за консумация от човека, чрез метода на вземане на проби. Държавите членки могат да включват допълнителни изисквания, специфични за тяхната територия, но само ако това води до определяне на по-високи стандарти. Директивата също така изисква на потребителите да бъде предоставяна редовна информация. В допълнение към това, качеството на питейната вода трябва да бъде оповестявано на Европейската комисия на всеки три години. Преразгледаната директива беше предложена от Комисията на 1 февруари 2018 г. в отговор на Европейската гражданска инициатива „Право на вода“ (Right2Water), която да замени предишната директива от 1998 г. Преразгледаната директива актуализира съществуващите стандарти за безопасност и доведе до подобряване на достъпа до безопасна питейна вода, успоредно с последните препоръки на Световната здравна организация. Освен това тя спомага за повишаването на прозрачността за потребителите относно качеството и доставката на питейна вода, като по този начин ще се спомага за намаляване на броя на пластмасовите бутилки чрез увеличаване на доверието в чешмяната вода. Наличието на оценка на риска за безопасността на водата за целия ЕС ще спомага за идентифициране и преодоляване на възможните рискове за водните ресурси вече на ниво разпределение.

Директивата относно водата за къпане има за цел укрепването на общественото здраве и опазването на околната среда чрез установяване на разпоредби за мониторинг и класификация (в четири категории) на водите за къпане и информиране на обществеността за това. През сезона за къпане държавите членки трябва да вземат проби от водите за къпане и да правят оценка на концентрацията на най-малко две специфични бактерии веднъж месечно по време на всеки обект, който използва вода за къпане. Те трябва да информират обществеността чрез „профили на водите за къпане“, които съдържат например информация относно вида на замърсяването и източниците, които влияят върху качеството на водите за къпане. Съществува стандартен символ за информиране на обществеността относно класификацията на водите за къпане и всяка забрана за къпане. Обобщен доклад за качеството на водите за къпане се публикува ежегодно от Комисията и от Европейската агенция за околна среда (ЕЕА).

С **Директивата относно стандартите за качество на околната среда** биват установени ограничения за концентрациите на приоритетни вещества в повърхностните води за 33 приоритетни вещества, които представляват значителен риск за и посредством водната среда на равнището на ЕС, както и за осем други замърсителя. По време на преразглеждане към съществуващия списък бяха добавени 12 нови вещества и беше въведено задължение на Комисията да изготви допълнителен списък на веществата, които подлежат на мониторинг във всички държави членки (списък за наблюдение), за да се подпомогне бъдещото преразглеждане на списъка на приоритетните вещества.

Директивата относно пречистването на градските отпадъчни води има за цел опазването на околната среда от отрицателните въздействия, причинени от заустването на градски отпадъчни води, както и заустването на отпадъчни води, произхождащи от някои промишлени отрасли. Директивата определя минимални стандарти и графици за събирането,

пречистването и заустването на градски отпадъчни води, въвежда контрол върху изхвърлянето на утайки от отпадъчни води и изисква да се преустанови постепенно изхвърлянето им в морето.

Директивата относно нитратите има за цел опазване на водите от нитрати от селскостопански източници. С един допълнителен регламент държавите членки се задължават на всеки четири години да представят на Комисията доклад с подробна информация относно кодекси за добра селскостопанска практика, определените като уязвими на нитрати зони (УНЗ), резултатите от мониторинга на водите и обобщена справка относно програмите за действие. Както директивата, така и регламентът имат за цел опазване на питейната вода и предотвратяване на вреди от еутрофикация. През май 2018 г. Комисията публикува последния си доклад за изпълнението, в който подчерта, че замърсяването на водите, причинено от нитрати от селското стопанство, е намаляло в Европа през последните две десетилетия, но все още съществуват проблемни горещи точки и те се нуждаят от по-решителни действия.

Директивата на ЕС относно наводненията цели намаляването и управлението на рисковете от наводнения, които застрашават здравето на човека, околната среда, инфраструктурата и собствеността. С нея държавите членки са задължени да извършат предварителна оценка с цел определяне на речните басейни и свързаните с тях крайбрежни райони, изложени на риск, и след това да изготвят карти на районите с риск от наводнения и планове за управление, насочени към предотвратяване, опазване и готовност. Всички тези задачи трябва да бъдат извършвани в съответствие с РДВ и със съдържащите се в нея планове за управление на речните басейни.

2. Международни спазвания за регионалните води

Защитата на морските води в Европа се регулира от четири структури за международно сътрудничество (регионалните морски конвенции) между държавите – членки на ЕС, и съседните държави с общи води: Конвенцията ОСПАР от 1992 г. (въз основа на по-ранни конвенции от Осло и Париж) за североизточната част на Атлантическия океан; Конвенцията от Хелзинки (HELCOM) от 1992 г. за района на Балтийско море; Конвенцията от Барселона (UNEP-MAP) от 1995 г. за Средиземноморието; и Букурещката конвенция от 1992 г. за Черно море. Речни води на ЕС са защитени по линия на Конвенцията за опазване на река Дунав от 1996 г. и Конвенцията за защита на Рейн от 2009 г. Междурегионалното сътрудничество в областта на околната среда, съсредоточено върху морски или речни басейни, даде началото на няколко т.нар. макрорегионални стратегии в Европейския съюз: стратегията за региона на Балтийско море от 2009 г. (първата всеобхватна стратегия на ЕС, изготвена за макрорегион); стратегията за Дунавския регион (2011 г.) и най-новата стратегия за региона на Адриатическо и Йонийско море (2014 г.).

3. Роля на Европейския парламент

Първата по рода си Европейска гражданска инициатива „Право на вода“ (Right2Water) призовава настоятелно институциите на ЕС и държавите членки да гарантират, че всички граждани се ползват от правото на вода и канализация, че водоснабдяването и управлението на водните ресурси не са предмет на правилата на вътрешния пазар и че водните услуги са

изключени от мерките за либерализация. В отговор на Европейската гражданска инициатива Парламентът, с голямо мнозинство, призова Комисията да предложи законодателство, с което се прилага правото на човека на вода и санитарна инфраструктура, както това право е признато от ООН. и, ако е целесъобразно, преразгледан текст на РДВ, в който да се признае всеобщият достъп и човешкото право на вода.

Като подчерта необходимостта от преминаване към кръгова икономика, Парламентът подкрепи планове за насърчаване на повторното използване на водата за напояване в селското стопанство. В подобен дух ЕП одобри планове за подобряване на качеството на водопроводна вода, така че да бъде намалена употребата на пластмасови бутилки.

Преразгледаната Директива за питейната вода, приета от Парламента на 15 декември 2020 г., влезе в сила на 12 януари 2021 г. и държавите членки ще разполагат с две години, за да я транспонират в своето национално законодателство.

Рамковата директива за водите 2000/60/ЕС (РДВ) е основният документ на Европейския съюз в политиката за управление на водния сектор, в отговор на нарастващите изисквания за достатъчни количества вода с добро качество, предназначени за всякакви цели. Нейното прилагане е голямо предизвикателство, поради въвеждането на интегрирания подход за устойчиво управление на водите на основата на речно-басейнов принцип. Основното предизвикателство за всички страни днес е установяване на такова управление във водния сектор, чрез което да бъдат задоволени потребностите от вода в необходимото количество и качество, както за осигуряване на живота и здравето на населението, така и за нуждите на икономиката, при осигуряването на условия за възпроизводството и развитието на водните екосистеми.

4. Управлението на водите в България

На национално ниво, политиката по управление на водите се осъществява от Министерството на околната среда и водите, подпомагано от Дирекция „Управление на водите“, а на басейново ниво – от 4 Басейнови дирекции, като 15 Регионални инспекции по околната среда и водите осъществяват мониторинг и контрол върху отпадъчните водите в границите на съответния им териториален обхват.

Политиката по управление на водите е насочена към разработване и изпълнение на **Планове за управление на речните басейни** като основен планов документ за интегрирано управление на водите и на Морската стратегия; осигуряване на достатъчно по количество и с необходимото качество вода за нуждите на населението, икономиката и екосистемите – непрекъснатост на водоподаването и намаляване на количествата иззета и използвана вода за ефективност на консумацията и управлението на водите като стопански ресурс; контрол на заустванията на отпадъчните води и развитие на системата за мониторинг; намаляване на неблагоприятните климатични въздействия – оценка на заплахата и риска от наводнения, определяне на райони със значителен потенциален риск от наводнения, разработване и изпълнение на Планове за управление на риска от наводнения, с предприемане на конкретни превантивни и защитни мерки и мерки за подготвеност на компетентните органи и населението; финансиране на устойчиви инвестиции в екологична ВиК инфраструктура.

Управлението на водите се осъществява в съответствие със законодателството на Европейската общност и националното законодателство – Закон за опазване на околната

среда, Закон за водите, наредби, националните стратегически и планови документи – Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор, Планове за управление на речните басейни, Планове за управление на риска от наводнения, Морска стратегия, национални програми в областта на опазването и устойчивото развитие на водите.

България е страна и по няколко международни Конвенции в областта на водите, сред които – Конвенция за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на река Дунав, Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване и Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера.

Опазване качеството на природните и питейни води е първостепенна задача на обществото, за да се гарантират здравословни условия за живот на индивида и висок стандарт на общественото здраве. През периода 1996-2019 г. се запазва тенденцията, наблюдавана през последните години за подобряване на качеството на водите. Въпреки тази тенденция все още има водни тела определени в риск, като за подобряване на състоянието им са изготвени програми от мерки за достигане на добро екологично състояние. Иззети пресни води за икономиката и домакинствата в страната през 2019 г. се оценяват 5.42 млрд.м³ или 0.1% по-малко спрямо 2018 година. Съотношението между водочерпенията от повърхностни и подземни водоизточници е относително постоянно, като повърхностните води осигуряват средногодишно около 90% от необходимата прясна вода за икономиката. Въпреки намаляващото водоползване, България е сред европейските страни с високи равнища на иззетата вода средно на човек поради значимите водни обеми за охлаждащи процеси в енергетиката. Индексът на експлоатация на водни ресурси показва, че в периода 2000 – 2019 г. няма стрес върху водната екосистема на България. Недостиг на вода може да се наблюдава в определени райони с недостатъчни ресурси, висока гъстота на населението и интензивни промишлени дейности, както и други фактори. Използваните пресни и непресни води от крайните потребители в страната следват равнищата на иззетите води. През 2019 г. общото количество се оценява на 4.58 млрд.м³, което с 1.5 % по-малко спрямо 2018 г. В периода 2000 – 2019 г. се наблюдава постепенно подобряване на качеството на подземните води за по-голяма част от показателите. Политиката по управление на водите се основава на факта, че водите са общонационален неделим природен ресурс и общо наследство, което трябва да се опазва и защитава. Постигнатите резултати през 2019 година са свързани с прилагане на политиката по управление на водите на територията на страната чрез изпълнение на изискванията на европейското и национално законодателство¹⁴.

Изправени пред изменението на климата експертите са на мнение, че България трябва да повиши готовността на своя воден сектор за смекчаване на въздействието на повтарящите се наводнения и суши и същевременно да отговори на нуждите на населението и икономиката в ключови сектори като земеделие, градско развитие, енергетика и природни екосистеми.

Повечето язовири в България са построени между 1956 г. и 1985 г. През последвалия преходен период всички строителни проекти са изоставени, което оставя хиляди българи без надеждно водоснабдяване. Макар че почти всички българи имат достъп до питейна вода в домовете си, значителен брой хора все още страдат от сезонни режими на водата поради незавършени язовирни проекти. Тези проблеми се усложняват от факта, че в момента много водоснабдителни мрежи трябва да бъдат модернизирани, а системите за събиране и

¹⁴ <https://eea.government.bg/bg/soer/2019/water/index>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

пречистване на отпадъчни води да бъдат разширени. Ето защо са необходими значителни инвестиции, които да гарантират, че качеството на водата и устойчивото използване на водните ресурси съответстват на изискванията на директивите на Европейския съюз (ЕС).

България се опитва да постигне напредък и придвижва тези проекти, но все още са необходими повече усилия, заедно с повишена ангажираност и лидерство областта на управлението, опазването и устойчивото използване на водите.

V. ЗАМЪРСЯВАНЕ НА ВЪЗДУХА И ШУМОВО ЗАМЪРСЯВАНЕ

Замърсяването на въздуха и прекомерният шум увреждат нашето здраве и околната среда, в която живеем. Замърсяването на въздуха се дължи предимно на промишлеността, транспорта, производството на енергия и селското стопанство. Стратегията на ЕС за качеството на въздуха от 2013 г. имаше за цел да се постигне пълно съответствие с действащото законодателство относно качеството на въздуха до 2020 г. и определи дългосрочни цели за 2030 г. В рамките на Европейския зелен пакт ЕС преразглежда тези стандарти, за да ги приведе в по-тясно съответствие с препоръките на Световната здравна организация. ЕС се стреми също така да подобри цялостното си законодателство относно чистия въздух въз основа на поуките, извлечени от оценката от 2019 г. на директивите за качеството на атмосферния въздух. Директивата относно шума в околната среда от 2002 г. помага да се определят нивата на шума в ЕС и да се предприемат необходимите мерки, за да бъдат намалени те до приемливи равнища. Отделно законодателство регламентира шумовото замърсяване от специфични източници.

Замърсяването на въздуха може да доведе до сърдечно-съдови и дихателни заболявания, както и до рак, и е основната причина от екологично естество за преждевременна смърт в ЕС. Някои вещества (например арсен, кадмий, никел и полицикличните ароматни въглеводороди) са генотоксични канцерогени за хората и не съществуват установим праг, под който те не представляват опасност. Замърсяването на въздуха също така се отразява отрицателно върху качеството на водата и почвата и уврежда екосистемите, като предизвиква еутрофикация (прекомерно замърсяване с азот) и киселинен дъжд. Това означава, че са засегнати селското стопанство и горите, както и материалите и сградите. Замърсяването на въздуха има многобройни източници, но се дължи предимно на промишлеността, транспорта, производството на енергия и селското стопанство. Въпреки че замърсяването на въздуха в Европа като цяло е намаляло през последните десетилетия, дългосрочната цел на Съюза от 2013 г., а именно „да се постигнат равнища на качество на въздуха, които да нямат значително отрицателно въздействие върху околната среда и здравето на човека“, все още не е постигната. Стандартите за качество на въздуха често не се изпълняват, особено в градските райони („критични точки с най-голямо замърсяване на въздуха“), където живеят мнозинството от европейците. Най-проблемните замърсители понастоящем са фините частици, азотните диоксиди и тропосферният озон.

Нивата на шума в околната среда в градските райони се повишават, основно в резултат на нарастване на обема на трафика и засилване на промишлените и развлекателните дейности. Според оценките около 20% от населението в ЕС е изложено на нива на шум, които се считат за неприемливи. Това може да повлияе на качеството на живота и да предизвика в значителна степен стрес, нарушения на съня и неблагоприятни последици за здравето, например сърдечно-съдови заболявания. Шумът оказва влияние и върху дивата природа.

1. Постигания в борбата със замърсяването на въздуха

Качеството на въздуха в Европа много се подобри, откакто ЕС за първи път започна да се занимава с този проблем през 70-те години на миналия век. Оттогава значително е намалена концентрацията на вещества като серен диоксид (SO₂), въглероден оксид (CO), бензен (C₆H₆) и олово (Pb). ЕС разполага с три различни правни механизма, за да управлява замърсяването на въздуха: определяне на общи стандарти за качество на въздуха за

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

концентрациите на замърсители в атмосферния въздух; определяне на национални пределни стойности на общите емисии на замърсяващи вещества; както и разработване на законодателство, което е насочено конкретно към отделните източници, например за контрол на промишлените емисии или определяне на стандарти за емисиите от превозни средства, за енергийната ефективност или за качеството на горивата. Това законодателство се допълва от стратегии и мерки за насърчаване на опазването на околната среда и включването му в други сектори.

1.1. Качество на атмосферния въздух

Въз основа на целите на Тематичната стратегия срещу замърсяването на въздуха от 2005 г. (да се намалят фините частици със 75% и тропосферния озон с 60%, както и да се намали заплахата за естествената околна среда от подкиселяване и от еутрофикация с 55% спрямо равнищата от 2000 г. – стойности, които трябва да бъдат постигнати до 2020 г.) през юни 2008 г. влезе в сила преразгледана директива за качество на атмосферния въздух, обединяваща по-голямата част от действащото законодателство в тази област. Само четвъртата „дъщерна директива“ на предишната Рамкова директива за качество на въздуха все още е в сила; тя определя целеви стойности (не толкова строги, колкото пределно допустимите стойности) за арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди.

Директива 2008/50/ЕО относно качеството на атмосферния въздух цели да се намали замърсяването на въздуха до нива, при които се свежда до минимум отрицателното въздействие върху здравето на човека или върху околната среда. За тази цел в нея се съдържат мерки за определяне и установяване на цели за качеството на атмосферния въздух (т.е. граници, които не трябва да бъдат превишавани никъде в ЕС) по отношение на основните замърсители на въздуха (серен диоксид, азотен диоксид, азотни оксиди, (фини) прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон). От държавите членки се изисква да определят зони и агломерации с цел оценка и управление на качеството на атмосферния въздух, да наблюдават дългосрочните тенденции и да направят тази информация публично достояние. Там, където качеството на въздуха е добро, то трябва да се запази; в случаите, когато пределно допустимите стойности са превишени, трябва да се предприемат действия.

В края на 2013 г. Комисията стартира **Програмата за чист въздух за Европа** с две основни цели: **привеждане в съответствие с действащото законодателство до 2020 г. и нови цели за качеството на въздуха за периода до 2030 г.** Основният законодателен инструмент за постигане на тези цели е преразгледаната Директива относно националните тавани за емисии (ЕС) 2016/2284, която определя по-строги национални тавани за емисии за петте ключови замърсители (серен диоксид, азотни оксиди, неметанови летливи органични съединения, амоняк и фини прахови частици), за да се понижи вредното им въздействие върху околната среда и да се намали наполовина въздействието им върху здравето в сравнение с 2005 г. Директивата изисква от държавите членки да изготвят национални програми за контрол на замърсяването на въздуха. С нея също така се транспонират ангажиментите от 2012 г. за намаляване на емисиите до 2020 г., поети от ЕС и неговите държави членки в рамките на преразгледания Протокол от Гьотеборг за намаляване на подкиселяването, еутрофикацията и тропосферния озон към Конвенцията на Икономическата комисия за Европа на ООН за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния.

Като част от програмата беше приета също така нова директива за намаляване на замърсяването на въздуха от средни горивни инсталации, като например тези, които осигуряват производство на електроенергия или битово отопление.

1.2. **Автомобилен транспорт**

Няколко директиви бяха приети с цел ограничаване на замърсяването от пътният транспорт чрез определянето на стандарти за емисии за различните категории превозни средства като автомобили, лекотоварни автомобили, камиони, автобуси и мотоциклети, и чрез регулиране на качеството на горивото. Сегашните стандарти за емисии Евро 5 и Евро 6 за автомобили и лекотоварни микробуси, определят пределни стойности на емисиите за редица замърсители на въздуха, по-специално за азотни оксиди и прахови частици. Държавите членки са задължени да отказват типово одобрение, регистрация, продажба и въвеждане в експлоатация на превозни средства (и резервни устройства за контрол на замърсяването), които не са в съответствие с тези пределни стойности. От септември 2017 г. се използва по-реалистичен цикъл на изпитване: за новите модели леки автомобили понастоящем се правят изпитвания за емисии при реални условия, така че да се отразяват по-добре реалните условия на движение. Освен това съществуват правила за съответствие в експлоатация (които изискват превозните средства да продължат да отговарят на стандартите, докато са в движение), за надеждност на устройствата за регулиране на замърсяването, за системите за бордова диагностика, за измерването на разхода на гориво и за достъпа на независимите оператори до информация за ремонт и техническо обслужване на превозни средства. Подобни правила са въведени и за тежкотоварните превозни средства като автобуси и камиони. Регламент от 2018 г. относно одобряването на типа и надзора на пазара на моторни превозни средства влезе в сила 1 септември 2020 г., като целта му е да се подобри качеството и независимостта на техническите служби и да се провери дали превозните средства, които вече са в движение, отговарят на изискванията.

За да се намали замърсяването на въздуха от корабите, за които се твърди, че са отговорни за 50 000 преждевременни смъртни случая всяка година, ЕС е определил пределни стойности за съдържанието на сяра в горивото, използвано от морските кораби, плаващи в европейски води. Общата пределна стойност за сярата намалю от 3,5% на 0,5% през 2020 г. в съответствие с ограниченията, приети от Международната морска организация. От 2015 г. се прилага още по-строг стандарт от 0,1% в определени „зони за контрол на емисиите на серни оксиди“, например Балтийско море, Ламанш и Северно море. Допълнителни стандарти за емисии бяха определени през 2016 г. за извънпътната подвижна техника (като багери, булдозери и верижни триони), както и за селскостопанските и горските трактори и за плавателните съдове за отдих като спортни лодки.

1.3. **Емисии от промишлеността**

Директивата за емисиите от промишлеността от 2010 г. обхваща силно замърсяващи промишлени дейности, които причиняват значителна част от замърсяването в Европа. Тя консолидира и обединява всички свързани с въпроса директиви (относно изгарянето на отпадъците, летливите органични съединения, големите горивни инсталации, комплексното предотвратяване и контрол на замърсяването и др.) в един съгласуван законодателен инструмент, с цел да се улесни прилагането на законодателството и да се сведе до минимум замърсяването от различни промишлени източници. Директивата за емисиите от промишлеността определя изискванията, на които трябва да отговарят всички промишлени

инсталации, съдържа списък от мерки за предотвратяване на замърсяването на водата, въздуха и почвата и служи като основа за изготвянето на лицензи или разрешителни за експлоатация за промишлени инсталации. Посредством интегриран подход тя отчита общите екологични показатели на дадена инсталация, включително използването на суровини или енергийната ефективност. Концепцията за „най-добри налични техники“ играе централна роля, както и гъвкавостта, екологичните инспекции и общественото участие. Директивата за емисиите от промишлеността беше допълнена през 2015 г. с директива относно емисиите, изпускани от средни горивни инсталации.

2. Постигновения по отношение на шумовото замърсяване

Подходът на ЕС към шумовото замърсяване е в две направления: обща рамка за определяне на нивата на шумово замърсяване, изискващи действия както на равнището на държавите членки, така и на равнището на ЕС; и набор от законодателни актове относно основните източници на шум, като например шума от автомобилния, въздушния и железопътния трафик, както и шума от оборудване за използване на открито.

Рамковата директива относно шума в околната среда от 2002 г. има за цел да намали излагането на въздействието на шум в околната среда чрез съгласуване на показателите за шум и методите за оценка, събиране на информация за излагането на шум под формата на „картографиране на шума“ и предоставяне на тази информация на обществеността. Въз основа на това държавите членки са задължени да изготвят планове за действие за справяне с проблемите с шума. Необходимо е да се извършва преглед на картографирането на шума и плановете за действие най-малко на всеки пет години.

Регламентът относно нивото на шума от моторни превозни средства от 2014 г. въвежда нов метод на изпитване за измерване на шумовите емисии, намалява действащите гранични стойности на шума и включва допълнителни разпоредби за шумовите емисии в процедурата за одобрение на типа. Други регламенти се отнасят до граничните стойности на шума за мотопеди и мотоциклети и при търкаляне на гуми.

От юни 2016 г. насам правилата на ЕС за шума от въздухоплаването, които са в съответствие с „балансирания подход“, създаден от Международната организация за гражданско въздухоплаване, се прилагат за летища с повече от 50 000 полета на граждански въздухоплавателни средства годишно. Този подход се състои от четири принципни елемента, чието предназначение е да се идентифицира икономически най-ефективният начин за справяне с шума от въздухоплавателните средства на всяко отделно летище: намаляване на равнищата на шум при източника чрез въвеждане на модерни въздухоплавателни средства, управление на териториите около летищата по устойчив начин, коригиране на оперативните процедури с оглед на намаляването на въздействието на шума на земята и ако е необходимо, въвеждане на оперативни ограничения като забрана за полети през нощта.

В контекста на Директивата за оперативната съвместимост на железопътната система от 2008 г. максималните равнища на шума, който може да бъде произведен от нови (конвенционални) железопътни превозни средства, се определят от техническа спецификация за оперативна съвместимост относно шума от 2014 г. (изменена през 2019 г.). Регламентът за таксите за шум от 2015 г. стимулира модернизирането на товарните вагони с намаляващи шума спирачни калодки от композитни материали.

Големите промишлени и селскостопански инсталации, обхванати от Директивата за емисиите от промишлеността, могат да получат разрешения въз основа на използването на най-добрите налични техники като отправна точка. Шумът, издаван от строителна механизация (напр. шум от багери, товарачи, земекопни машини и кулокранове), както и от плавателните съдове за отдых или оборудване за използване на открито, също е предмет на регулиране.

Европейският парламент изигра решаваща роля при формулирането на модерна политика в областта на околната среда за борба със замърсяването на въздуха и шумовото замърсяване.

Например членовете на ЕП гласуваха за драстично намаляване на вредното съдържание на сяра в корабните горива от 3,5% на 0,5% до 2020 г. и успешно се противопоставиха на опитите да се отложи този краен срок с пет години. В съответствие с препоръките на Световната здравна организация (СЗО) Парламентът също така призова за по-строги правила за качеството на въздуха, особено по отношение на фините частици. С оглед на разкриването на факта, че в САЩ групата „Фолксваген“ е използвала софтуер за фалшифициране на изпитванията, за да намали емисиите на NO_x, Парламентът създаде временна анкетна комисия по измерването на емисиите в автомобилния сектор, която да проучи въпроса. В своя окончателен доклад от 2017 г. тази комисия призова за подвеждане под отговорност на държавите членки и производителите на автомобили и настоятелно ги приканва да преоборудват силно замърсяващите автомобили или да ги оттеглят от пазара.

На 25 март 2021 г. Парламентът прие резолюция относно прилагането на директивите относно качеството на атмосферния въздух: Директива 2004/107/ЕО и Директива 2008/50/ЕО. Той отбелязва, че европейските стандарти за качество на въздуха са постигнали само частичен успех в ефективното намаляване на замърсяването на въздуха и ограничаването на неблагоприятното му въздействие върху здравето, качеството на живот и околната среда, и приветства ангажимента, поет в рамките на Европейския зелен пакт, за преразглеждане на стандартите за качество на въздуха в съответствие с настоящите референтни нива на СЗО. Призова ЕС да се превърне в световен лидер в тази област, като приеме и приложи амбициозни стандарти за качество по отношение на всички замърсители на въздуха.

В резолюцията също така се подчерта наличието на все повече доказателства, че излагането на замърсяване на въздуха може да се отрази на здравните резултати на хората, които се заразяват от COVID-19, и се изтъкна необходимостта при разработването на нови мерки срещу замърсяването на въздуха да се вземат предвид поуките, извлечени от пандемията. Членовете на ЕП настояха, че качеството на въздуха следва да бъде приоритет и да се включи във всички съответни законодателни актове на ЕС, като например в областта на климата, енергетиката, транспорта, промишлеността, селското стопанство и отпадъците, както и че следва да се гарантира сближаване между всички области на политиката. В резолюцията също така Комисията и държавите членки бяха призовани да направят оценка на ефективността на действащото законодателство в областта на емисиите и беше отправено искане за възможно най-бързо установяване на набор от минимални изисквания и най-добри практики както за изготвянето, така и за изпълнението на плановите за качеството на въздуха от държавите членки.

Качеството на въздуха в Европейския съюз като цяло отбелязва подобрение през последните десетилетия, често благодарение на съвместните усилия от страна на ЕС и на националните,

регионалните и местните органи. При все това качеството на живот на много граждани на ЕС продължава да бъде отрицателно засегнато в неприемлива степен. Замяряването на въздуха е пряк причинител на хронични и тежки болести като астма, сърдечносъдови проблеми и рак на белите дробове.

По отношение на шума в околната среда Парламентът многократно е подчертавал необходимостта от допълнителни намаления на пределните стойности и усъвършенстване на процедурите по измерване. Той призова за установяване на стойности в ЕС за шума около летищата и за разширяване на обхвата на мерките за намаляване на шума, така че да бъдат включени и военните дозвукови реактивни самолети. Парламентът одобри също така постепенното въвеждане на нови, по-ниски ограничения за шума от автомобилите и проведе успешна кампания за въвеждането на етикети, които да информират потребителите за нивата на шума, по аналогия със съществуващите схеми за ефективност на горивата, шума от гумите и емисиите на CO₂.

3. Въздушното и шумовото замърсяване в България

Качеството на въздуха в България поражда сериозни тревоги: измерванията показват, че гражданите в цялата страна дишат въздух, който се оценява като вреден за здравето. Например, концентрацията на ФПЧ_{2,5} и ФПЧ₁₀ е много по-висока от стойностите, предписани от Европейския съюз и Световната здравна организация (СЗО) за защита на здравето. Концентрациите на ФПЧ_{2,5} в градските зони на България са били най-високи от всички 28 страни членки на ЕС като средни стойности за тригодишен период. При ФПЧ₁₀ България също води сред страните с най-силно замърсяване със среднодневна концентрация от 77 µg/m³ (граничната стойност на ЕС е 50 µg/m³). Според Световната здравна организация 60% от градското население на България е изложено на опасни (нездравословни) нива на прахови частици (ФПЧ₁₀)¹⁵.

Сред основните източници на замърсяване в България са битовото отопление на твърди горива (въглища и дърва), горенето на въглища за производството на електро- и топлоенергия от ТЕЦ, автомобилният транспорт, промишлеността, строителните и ремонтните дейности. Разпределението на дела на различните източници на замърсяване варира в различните населени места. Например, градовете в близост до въглищни ТЕЦ имат по-високи нива на серен диоксид (SO₂) от местата, които са по-отдалечени от индустриалните центрове.

Освен замърсяване на въздуха и нанасянето на непоправими щети върху околната среда (замърсяване на води и унищожаване на плодородни земи) и върху човешкото здраве, горенето на въглища причинява и промени в климата. Въглищните централи, за производство на енергия са източник и на една трета от въглеродния диоксид, резултат от човешка дейност в света. И докато въглищната индустрия не поема разходите за щетите, които нанася, хората и планетата плащат висока цена на резултатите от замърсяването.

Първичните фини прахови частици произхождат от природни източници или от антропогенни източници. Природните източници включват морска сол, естествено суспендиран прах, полени, емисии от горски пожари и вулканична пепел. Антропогенните източници включват изгаряне на горива в термични електроцентрали, инсинератори, битово отопление за

¹⁵ https://env-health.org/IMG/pdf/heal_briefing_air_bulgaria_bgversion.pdf

домакинствата, изгаряне на горива за превозни средства, износване на превозните средства (гуми и спирачки), емисии от износване на пътните платна, както и други видове антропогенен прах. В градовете значителни местни източници са изгорели газове от автомобилите, повторно суспендиране на праха на пътя, както и изгарянето на дърва, горива или въглища за битово отопление. Това са всички източници, емитиращи близо до повърхността на земята, които водят до значително въздействие върху нивата на ФПЧ в околната среда.

Фините прахови частици навлизат в дихателната система, като причиняват много здравословни проблеми. Те имат вреден ефект и върху околната среда - намаляват видимостта, влияят върху климата и могат да увредят и сградите в зависимост от състава си.

Шумът в околната среда е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в т.ч. шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, както и от локални източници на шум.

Според доклада за шумово замърсяване на околната среда на Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) за 2020 година, приблизително 113 милиона европейци са засегнати от дългосрочно излагане на шум от трафика от поне 55 децибела (dB(A)). ЕАОС изчислява, че годишно в Европа подобно излагане на шум причинява преждевременната смърт на 12 000 души и допринася за 48 000 нови случаи на исхемична болест на сърцето. Според агенцията, 22 милиона души страдат от високи нива на хронична раздразнителност, а 6,5 милиона - от сериозни хронични смущения на съня. Като основен източник на шум агенцията посочва трафикът по улиците - автомобили, мотоциклети, камиони.

Според данните в доклада, почти 29% от градското население в България са изложени на шум от над 55 децибела с произход пътен трафик. Това поставя България на трето място след Кипър (49.2%) и Швейцария (30.6%).

В България приетите норми за пределно допустимите нива в жилищни зони са до 50-60 децибела.

Има действащо законодателство за шума и за движението по пътищата, които забраняват шумните мотоциклети и автомобили. На практика обаче никой не следи за това дали превозните средства превишават шума. Според закона за движение по пътищата, "лицата, които стопанисват пътищата", трябва да осигурят условия, за да няма шум. Същият закон изисква при преминаване на годишен технически преглед да се проверява нивото на шума и изправността на шумозаглушителните устройства на превозното средство. Това обаче не се прави нито при регистрацията от КАТ, нито от частните пунктове за преглед.

VI. ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И КРЪГОВТА ИКОНОМИКА

Моделите на използване на ресурсите в миналото и сега са довели до високи равнища на замърсяване, влошаване на качеството на околната среда и изчерпване на природните ресурси. Политиката на ЕС в областта на отпадъците има дълга история и традиционно е била съсредоточена върху по-устойчиво управление на отпадъците от гледна точка на опазването на околната среда. Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа и Пакетът за кръговата икономика следва да променят тази тенденция, като превърнат икономиката на

ЕС в устойчива икономика до 2050 г. Четирите нови директиви за отпадъците в приетия неотдавна Пакет за кръговата икономика въвеждат нови цели за управление на отпадъците по отношение на предотвратяването, повторната употреба, рециклирането и депонирането на отпадъци. В рамките на Европейския зелен пакт новият план за действие за кръговата икономика предоставя ориентирана към бъдещето програма за постигане на по-чист и по-конкурентоспособен ЕС и пълноценен принос за неутралността по отношение на климата.

Всички продукти произлизат от природни ресурси. Икономиката на ЕС разчита в голяма степен на природните ресурси. Ако настоящите модели се запазят, влошаването и изчерпването на природните ресурси, както и генерирането на отпадъци ще продължат. В момента ресурсите се използват в мащаб, който застрашава шансовете на бъдещите поколения — и на развиващите се страни — да имат достъп до подobaващия им дял от ограничените ресурси. Рационалното използване на природните ресурси представлява едно от най-ранните съображения, свързани с околната среда, които са залегнали в основата на първите Европейски договори. Пътната карта за Европа с ефективно използване на ресурсите (COM(2011)0571) е сред ключовите инициативи на Седмата програма за действие за околната среда. Една от нейните основни цели е да разгърне икономическия потенциал на ЕС, така че той да е в състояние да бъде по-продуктивен, като същевременно използва по-малко ресурси и премине към кръгова икономика. Освен това приетият неотдавна Пакет за кръговата икономика включва мерки, които ще спомогнат да се стимулира преходът на ЕС към кръгова икономика чрез повишаване на рециклирането и повторното използване, в допълнение към това да се насърчи конкурентоспособността в световен план, да се засили устойчивият икономически растеж и да се създадат нови работни места.

1. Ефективно използване на ресурсите

Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа е част от водещата инициатива за ефективно използване на ресурсите на стратегията „Европа 2020“. Тя подкрепя преминаването към устойчив растеж посредством нисковъглеродна икономика с ефективно използване на ресурсите. Пътната карта отчита напредъка, постигнат във връзка с Тематичната стратегия за устойчиво използване на природните ресурси от 2005 г. (COM(2005)0670) и Стратегията на ЕС за устойчиво развитие, и определя рамка за разработване и прилагане на бъдещи действия. Тя също така очертава структурните и технологичните промени, необходими до 2050 г., включително основните етапи, които трябва да бъдат постигнати до 2020 г. В нея се предлагат начини за повишаване на производителността на ресурсите и за прекъсване на връзката между икономическия растеж, от една страна, и използването на ресурсите и неговото въздействие върху околната среда, от друга.

1.1. Управление и превенция на отпадъците

Рамковата директива относно отпадъците (2008/98/ЕО) беше продължение на тематичната стратегия за превенция и рециклиране на отпадъците (COM(2005)0666) и отмени предишната Рамкова директива относно отпадъците (75/442/ЕИО, кодифицирана като 2006/12/ЕО), Директивата относно опасните отпадъци (91/689/ЕИО) и Директивата относно обезвреждането на отработени масла (75/439/ЕИО). Тя имаше за цел да реформира и опрости политиката на ЕС чрез въвеждане на нова рамка и определяне на нови цели с акцент върху превенцията.

Регламентът относно превози на отпадъци (ЕО) № 1013/2006) определи правила за превозите на отпадъци както в рамките на ЕС, така и между ЕС и държавите извън него със специфичната цел за подобряване на опазването на околната среда. Той обхваща превоза практически на всички видове отпадъци (с изключение на радиоактивни материали) с автомобилен, железопътен, морски и въздушен транспорт. По-специално износът на опасни отпадъци за държави извън Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и износът на отпадъци за обезвреждане извън държавите от ЕС/Европейската асоциация за свободна търговия бяха забранени. При все това незаконните превози на отпадъци продължават да представляват сериозен проблем; новият Регламент (ЕС) № 660/2014 за изменение на Регламент (ЕО) № 1013/2006 цели следователно да гарантира по-еднакво прилагане на Регламента за превозите на отпадъци. Регламент (ЕС) № 660/2014 укрепи разпоредбите относно инспекциите на действащото законодателство с по-строги изисквания за националните инспекции и планиране.

1.2. Законодателство в областта на производството и потоците от отпадъци

Директива 2000/53/ЕО имаше за цел да намали отпадъците от излезлите от употреба превозни средства и техните компоненти, например чрез увеличаване на нивото на повторна употреба и оползотворяване до 95% до 2015 г., а на нивото на повторна употреба и рециклиране – до най-малко 85%. Тя също така насърчаваше производителите и вносителите да ограничат употребата на опасни вещества и да развият интегрирането на рециклирани материали. Доклад относно прилагането (COM(2009)0635) показва, че прилагането на Директивата относно излезлите от употреба превозни средства се е оказало проблематично в много държави членки поради различия между броя на анулираните регистрации на автомобили и броя на регистрациите на излезли от употреба превозни средства, както и поради незаконния износ за развиващите се страни.

Регламентът на ЕС относно рециклирането на кораби ((ЕС) № 1257/2013) влезе в сила на 30 декември 2013 г. Неговата основна цел беше да предотврати, намали и да премахне произшествията, нараняванията и други неблагоприятни въздействия върху човешкото здраве и околната среда, причинени от рециклирането и третирането на кораби в ЕС, по-специално с цел да се гарантира, че опасните отпадъци от рециклирането на корабите подлежат на екологосъобразно управление. Регламентът определи редица изисквания за корабите от ЕС, корабособствениците от ЕС, съоръженията за рециклиране на кораби, които имат готовност да рециклират кораби от ЕС, и за съответните компетентни органи или администрации.

Директива 2002/96/ЕО, изменена с Директива 2008/34/ЕО, имаше за цел опазване на почвата, водата и въздуха чрез подобряване и намаляване на изхвърлянето на отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО). Директива 2002/95/ЕО относно ограничението за употребата на определени опасни вещества в електрическото и електронното оборудване (ОБЕЕО), приета успоредно с Директивата относно ОЕЕО, имаше за цел да опази околната среда и човешкото здраве чрез ограничаване на употребата на олово, живак, кадмий, хром и бромирани забавящи горенето вещества в това оборудване.

Прилагането на директивите относно ОЕЕО и ОБЕЕО в държавите членки се оказа трудно, като само една трета от всички електрически и електронни отпадъци са били събрани и правилно обработени. През 2012 г. съответно беше приет преработен текст на Директивата относно

ОЕЕО (Директива 2012/19/ЕС) и на Директивата относно ОВЕЕО (Директива 2012/18/ЕС) вследствие на дълъг законодателен процес. Двете директиви изискваха от държавите членки да увеличат своите нива за събиране на отпадъци от електрическо и електронно оборудване и да позволят на потребителите да връщат уреди във всеки магазин, в който се продават малки електрически уреди, без да е необходимо да закупват нови стоки.

Директива 2006/66/ЕО относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори имаше за цел да подобри управлението на отпадъците и екологичните показатели на такива артикули чрез създаване на правила за тяхното събиране, рециклиране, обработване и обезвреждане. Директивата определи и пределно допустими стойности за някои опасни вещества (по-специално живак и кадмий) в батериите и акумулаторите. Директива за изменение 2013/56/ЕО премахна освобождаването за клетъчни батерии с живачно съдържание не повече от 2% тегловно.

Съгласно Директива 96/29/Евратом на Съвета относно радиоактивните отпадъци и вещества всяка държава членка трябваше да направи задължително докладването за дейностите, при които има риск от йонизираща радиация. Превозите на радиоактивни отпадъци са обхванати от Регламент (Евратом) № 1493/93 на Съвета и Директива 2006/117/Евратом на Съвета.

Директива 94/62/ЕО обхваща всички опаковки на пазара в ЕС и всички отпадъци от опаковки – както използвани, така и произведени от индустриална, търговска, офис дейност, от магазини, услуги, домакинства или на друго ниво. Директивата за изменение 2004/12/ЕО определи критерии и разясни определението за „опаковка“. Освен това Директива (ЕС) 2015/720 от 29 април 2015 година измени Директива 94/62/ЕО по отношение на намаляването на потреблението на тънки пластмасови торбички за пазаруване, които избягват лесно потоците за управление на отпадъците и се акумулират в нашата околна среда, особено под формата на морски отпадъци. Директивата предвижда драстично намаляване на потреблението на тънки пластмасови торбички, като се поставя акцент върху всички пластмасови торбички с дебелина под 50 микрона.

Директивата относно управлението на отпадъците от миннодобивните индустрии (Директивата относно минните отпадъци, 2006/21/ЕО) имаше за цел справянето със значимите рискове за околната среда и здравето, свързани с обема и потенциала на замърсяване на настоящите и историческите отпадъци от миннодобивната промишленост.

1.3. Обработване и обезвреждане на отпадъци

Прогресивното прилагане на Директивата за пречистването на градските отпадъчни води (91/271/ЕИО) във всички държави членки увеличи количествата на утайките от отпадъчни води, които изискват обезвреждане.

Директивата относно депонирането на отпадъци (1999/31/ЕО) имаше за цел превенцията или намаляването на неблагоприятните въздействия от депонирането върху околната среда, в частност върху повърхностните води, подпочвените води, почвата и въздуха, както и върху човешкото здраве. Прилагането все още продължава да е неудовлетворително, тъй като не всички разпоредби са транспонирани във всички държави членки и все още съществува голям брой незаконни депа.

Директива 2000/76/ЕО относно изгарянето на отпадъците имаше за цел да предотврати или намали, доколкото е възможно, замърсяване на въздуха, водата и почвата, причинено

от изгаряне или съвместно изгаряне на отпадъци. Считано от ноември 2010 г., тя беше отменена с Директива 2010/75/ЕС относно емисиите от промишлеността и свързани директиви.

1.4. Пакет за кръговата икономика от 2018 г.

През декември 2015 г. Комисията представи План за действие за кръговата икономика и четири законодателни предложения за изменение на следните правни актове:

- a) Рамковата директива относно отпадъците;
- b) Директивата относно депонирането на отпадъци;
- c) Директивата относно опаковките и отпадъците от опаковки; и
- d) г) директивите относно излезлите от употреба превозни средства, относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори и относно ОЕЕО.

Някои от тези предложения бяха предизвикани от правни задължения за преразглеждане на целите за управление на отпадъците. Рамковата директива за отпадъците изискваше от Комисията да предприеме следните мерки до края на 2014 г.: преглед на целите за 2020 г. за повторната употреба и рециклирането на битовите отпадъци и отпадъците от строителство и разрушаване, определяне на цели за предотвратяване на образуването на отпадъци за 2020 г., и извършване на оценка на редица мерки, включително режимите на разширена отговорност на производителя. Директивата относно депонирането на отпадъци изискваше от Комисията да направи преглед на заложените в нея цели до юли 2014 г. и Директивата за опаковките — до края на 2012 г.

Приети през май 2018 г. след междуинституционални преговори между Парламента и Съвета, четирите директиви ((ЕС) 2018/849, (ЕС) 2018/850, (ЕС) 2018/851 и (ЕС) 2018/852) включват следните основни елементи:

- Обща за ЕС цел за рециклиране на 65% от битовите отпадъци до 2035 г. (55% до 2025 г. и 60% до 2030 г.);
- Обща за ЕС цел за рециклиране на 70% от опаковъчните отпадъци до 2030 г.;
- Задължителна цел за депата за намаляване на депонирането с максимум 10% от битовите отпадъци до 2035 г.;
- Забрана за депониране на разделно събирани отпадъци, като се изисква разделно събиране на биологичните отпадъци до 2023 г. и за текстила и опасните отпадъци от домакинствата до 2025 г.;
- Популяризиране на икономически инструменти за намаляване на депонирането;
- Опростени и подобрени определения и хармонизирани методи за изчисляване на равнищата на рециклиране в ЕС;
- Конкретни мерки за насърчаване на повторното използване и стимулиране на промишлената симбиоза – превръщането на страничен за един отрасъл продукт в суровина за друг;
- Задължителни режими на разширена отговорност на производителите – за производителите да пускат по-екологосъобразни продукти на пазара и да подкрепят

схеми за възстановяване и рециклиране (за опаковки, батерии, електрическо и електронно оборудване и излезли от употреба превозни средства, например).

1.5. Пластмасите в кръговата икономика

На 16 януари 2018 г. Комисията публикува съобщение, в което излага **Стратегия за пластмасите в кръговата икономика**. В стратегията се определят основните предизвикателства, включително ниската степен на повторна употреба и рециклиране на пластмасовите отпадъци, емисиите на парникови газове, свързани с производството и изгарянето на пластмаси, както и наличието на пластмасови отпадъци в океаните. Комисията предлага **всички опаковки от пластмаси да бъдат годни за рециклиране или повторно използване до 2030 г.** С цел да се отбележи напредък към постигането на тази цел, стратегията представя широк спектър от мерки, съсредоточени в четири области:

- (1) подобряване на рентабилността и качеството на рециклирането на пластмаси;
- (2) ограничаване на замърсяването с пластмасови отпадъци;
- (3) привличане на инвестиции и иновации във веригата за създаване на стойност от пластмаси; и
- (4) овладяване на глобалните действия.

Като част от Стратегията за пластмасите за справяне с разточителните и нанасящи вреда пластмасови отпадъци чрез законодателни действия и вследствие на предложение на Комисията от 28 май 2018 г., Съветът и Парламентът договориха намаляване на замърсяването с пластмаси чрез определяне на строги нови ограничения по отношение на някои пластмасови продукти за еднократна употреба (Директива (ЕС) 2019/904).

Продуктите, които се забраняват в ЕС, включват пластмасови прибори (вилници, ножове, лъжици и пръчици), пластмасови чинии и сламки, съдове за храни и напитки, изработени от експандиран полистирол и памучни клечки за уши, изработени от пластмаса. От 2025 г. нататък държавите членки ще имат задължителната цел всички бутилки за напитки от PET да съдържат поне 25% рециклирана пластмаса. До 2030 г. всички пластмасови бутилки ще имат поне 30% рециклирано съдържание.

2. Новият план за действие за кръговата икономика в рамките на Европейския зелен пакт

Новият план за действие за кръгова икономика за по-чиста и по-конкурентоспособна Европа беше публикуван през март 2020 г. и е един от крайъгълните камъни на Европейския зелен пакт – новата програма на ЕС за устойчив растеж. В него бяха обявени инициативи по време на целия жизнен цикъл на продуктите, насочени например към тяхното проектиране, насърчаване на процесите на кръгова икономика, насърчаване на устойчивото потребление и стремеж да се гарантира, че използваните ресурси се задържат възможно най-дълго в икономиката на ЕС.

На 10 декември 2020 г. Комисията прие първия етап от плана за действие. Той е предложение за регламент за модернизиране на законодателството на ЕС в областта на батериите. Целта е **акумулаторните батерии, пуснати на пазара на ЕС, да са устойчиви, кръгови, високоефективни и безопасни през целия си жизнен цикъл и да се събират, преработват и рециклират, като се превръщат в истински източник на ценни суровини.** Включва

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

задължителни изисквания за всички акумулаторни батерии (т.е. промишлени, автомобилни, на електрически превозни средства и преносими), пуснати на пазара на ЕС. Тези изисквания включват използването на материали с отговорно снабдяване, с ограничено използване на опасни вещества, минимално съдържание на рециклирани материали, въглероден отпечатък, показатели и трайност, етикетиране и постигане на целите за събиране и рециклиране.

Европейският парламент многократно призова за нов дневен ред за бъдещ европейски растеж, в чиято основа е ефективното използване на ресурсите, което би наложило някои радикални промени в нашите модели на производство и потребление. Начин на мислене, който е съсредоточен върху целия жизнен цикъл, следва да подобри използването на вторичните суровини и да създаде правилните икономически стимули за избягването на отпадъци и за повторното им използване.

В качеството си на съзакондател Парламентът проведе разискване на пакета от мерки за кръговата икономика в комисията по околна среда, обществено здраве и безопасност на храните (ENVI), съдържащо 2 000 изменения. Позицията на Парламента беше приета в комисията ENVI на 24 януари 2017 г. и без никакви големи промени – на пленарно заседание от 14 март 2017 г. с голямо мнозинство. След междуинституционални преговори на 18 декември 2017 г. Европейският парламент и Съветът постигнаха предварително споразумение относно четирите законодателни предложения. Договорените текстове бяха приети от Парламента на пленарното заседание през април 2018 г.

След стратегията на Комисията за пластмасите в кръговата икономика от януари 2018 г. Парламентът прие резолюция относно тази стратегия през септември 2018 г. **В резолюцията се призовава Комисията, наред с другото, да обмисли въвеждането на изисквания за минимално рециклирано съдържание за определени пластмасови продукти, пуснати на пазара на ЕС.** В нея се препоръчва създаването на истински единен пазар за рециклирани пластмаси, предлагат се мерки за борба с морските отпадъци и се изисква забрана на пластмасовите микрочастици в козметични и почистващи продукти до 2020 г.

В резолюцията на Парламента от 15 януари 2020 г. относно Европейския зелен пакт се призовава за амбициозен нов план за действие за кръговата икономика, който трябва да има за цел **намаляване на общия отпечатък върху околната среда и ресурсите на производството и потреблението в ЕС, като същевременно се предоставят силни стимули за иновации, устойчива стопанска дейност и пазари за неутрални по отношение на климата и нетоксични кръгови продукти.** В нея се изтъква силното взаимодействие между действията в областта на климата и кръговата икономика, по-специално в отраслите с високо потребление на енергия и високи въглеродни емисии, и се призовава за определянето на цел на равнище ЕС за ефективно използване на ресурсите.

VII. УСТОЙЧИВО ПОТРЕБЛЕНИЕ И ПРОИЗВОДСТВО

Устойчивият растеж е една от основните цели на Европейския съюз. С оглед на недостига на природни ресурси в световен мащаб „постигането на по-добри резултати с по-малко средства“ се е превърнало в основното предизвикателство за производителите и потребителите. За да се справи с това предизвикателство във времена на бързо настъпващо изменение на климата и нарастващо търсене на енергия и ресурси, ЕС въведе широк диапазон от политики и инициативи, насочени към устойчивото потребление и производство. Те следва да подобрят общите екологични показатели на продуктите през целия им жизнен цикъл, да стимулират търсенето на по-добри продукти и производствени технологии и да улеснят потребителите при вземането на решения чрез осигуряването на подходяща информация. В рамките на Европейския зелен пакт, и по-специално на новия план за действие за кръговата икономика, беше обявена законодателна инициатива за политика за устойчиви продукти, която да направи продуктите годни за неутрална по отношение на климата, ефективна по отношение на ресурсите и кръгова икономика

1. Европейско законодателство

1.1. План за действие за устойчиво потребление и производство

През юли 2008 г. Комисията предложи пакет от дейности и предложения относно устойчивото потребление и производство и устойчивата промишлена политика (COM(2008)0397), които целят подобряване на екологичните показатели на продуктите по време на жизнения им цикъл, увеличаване на информираността на потребителите и на търсенето на устойчиви продукти и производствени технологии, насърчаване на иновациите в рамките на промишлеността в ЕС и отчитане на международните аспекти. Планът за действие за устойчиво потребление и производство доведе до инициативи в следните области: разширяване на обхвата на Директивата за екодизайна, преразглеждане на Регламента за екомаркировката, преразглеждане на Регламента за Схемата на Общността за управление по околна среда и одитиране, законодателство в областта на съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки, Пътната карта за ефективно използване на ресурсите и Плана за действие за екологични иновации. Тези инструменти са неразделна част от стратегията на ЕС за устойчиво развитие, чието преразглеждане през 2009 г. укрепи трайния ангажимент на ЕС за справяне с предизвикателствата, свързани с устойчивото развитие, като същевременно се отчете значението на задълбочаването на сътрудничеството с партньори извън ЕС, например посредством т.нар. „процес от Маракеш“ в рамките на ООН.

1.2. Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа

Въз основа на водещата инициатива в рамките на „Европа 2020“ за ефективно използване на ресурсите, в която се призовава за приемане на стратегия за определяне на средно- и дългосрочните цели, свързани с ефективното използване на ресурсите, и на средствата за тяхното постигане, през 2011 г. беше поставено началото на Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа. В нея се предлагат начини за повишаване на производителността на ресурсите и за прекъсване на връзката между икономическия растеж, от една страна, и използването на ресурсите и неговото въздействие върху околната среда, от друга (вж. информационния фиш 2.5.6 относно ефективното използване на ресурсите и кръговата икономика).

1.3. Екомаркировка и енергийни етикети

Етикетирането предоставя важна информация, която дава възможност на потребителите да вземат решения въз основа на подходяща информация. Европейската екомаркировка е доброволна схема, създадена през 1992 г. с цел да се насърчават предприятията да предлагат на пазара продукти и услуги, които отговарят на определени екологични критерии. Критериите са определени и се преразглеждат от Съвета по екомаркировка на Европейския съюз, който е отговорен и за свързаните с тях изисквания за оценка и проверка. Продуктите и услугите с присъден знак за екомаркировка имат цвете в логото си, което дава възможност на потребителя, включително публични и частни купувачи, лесно да ги разпознават. Тази маркировка досега е била присъждана за почистващи препарати, уреди, хартиени продукти, дрехи, домакински и градински продукти, смазочни продукти, както и услуги като настаняване на туристи. Критериите за екомаркировка не се основават на един-единствен фактор, а на проучвания, в които се анализира въздействието на продукта или услугата върху околната среда в рамките на целия им жизнен цикъл. Преразглеждането през 2008 г. на Регламента за екомаркировка (ЕО) № 66/2010 имаше за цел да насърчи използването на схема за доброволна екомаркировка чрез въвеждане на правила, чието прилагане на практика е по-евтино и се сблъсква с по-малко бюрократични трудности. На 30 юни 2017 г. Комисията представи заключенията от своята оценка („проверка за пригодност“) на Регламента за екомаркировка. Тя установи, че регламентът е от значение, като цяло е съгласуван и осигурява добавена стойност за ЕС. Тя също така заключи, че регламентът е частично ефективен (тъй като дава възможност за подобряване на екологичните показатели за продукти, които носят маркировката, но критериите може и да не са адекватни, а степента на усвояване остава ниска при някои видове продукти) и отчасти ефективна (тъй като разходите за привеждане в съответствие могат да действат като пречка за участието в някои случаи).

Директива 92/75/ЕИО въведе схема за територията на целия ЕС за посочване на консумацията на енергия в етикетите на домакинските уреди (бяла техника), в рамките на която маркировката и информацията в брошурите за продукта предоставят на потенциалните потребители информация за степента на енергийна консумация за всички налични модели. След въвеждането си през 1995 г. посочването на консумацията на енергия в етикетите на ЕС се превърна в критерий, който се ползва с широко признание и уважение сред производителите и потребителите. През юни 2010 г. Директивата относно посочването на консумацията на енергия в етикетите (Директива 2010/30/ЕС) беше преразгледана с цел да се разшири нейният обхват на действие, като в него се включи по-широк набор от продукти, включително използващи енергия и свързани с енергопотреблението продукти. На 15 юли 2015 г. Комисията предложи да се възобнови единната скала от „А“ до „G“ за етикетиране. Съгласно Регламент (ЕС) 2017/1369 от 4 юли 2017 г. за определяне на нормативна рамка за енергийно етикетиране и за отмяна на Директива 2010/30/ЕС са създадени нови изисквания за енергийно етикетиране за отделните групи продукти. По-конкретно от 2021 г. насам пет групи продукти (хладилници, съдомиялни машини, перални машини, телевизори и лампи) ще бъдат предмет на преобразуване на скалата за енергийна ефективност: продукт от клас A+++ енергийна ефективност, например, ще стане клас B след преобразуване на скалата, без никаква промяна в неговото потребление на енергия. първоначално клас A ще бъде празен, за да остави възможност за по-енергийно ефективни модели. Това ще позволи

на потребителите да правят по-ясно разграничение между продуктите с най-висока енергийна ефективност.

1.4. Екодизайн

Директивата за екодизайна гарантира техническото усъвършенстване на продуктите. При преразглеждането през 2009 г. (Директива 2009/125/ЕО) на Директива 2005/32/ЕО нейният обхват беше разширен, като в него бяха включени свързаните с енергопотреблението продукти, различни от енергоемките продукти; това са продукти, които не консумират енергия по време на използването им, но които имат косвено въздействие върху потреблението на енергия, например устройства, използващи вода, прозорци и изолационен материал. През 2012 г. Комисията публикува преглед на Директива 2009/125/ЕО, в който се стига до заключението, че не е необходимо Директивата за екодизайна да се преразглежда незабавно или в нейния обхват да се добавят продукти, които не са свързани с енергопотреблението.

2. Схема за управление по околна среда и одитиране (EMAS)

EMAS е механизъм за управление, който предоставя на предприятията и други организации възможност да извършват оценка на своите екологични резултати, да докладват за тях и да ги подобряват. Схемата е на разположение на предприятията от 1995 г. насам, но първоначално тя беше ограничена до предприятията в секторите на промишлеността. От 2001 г., обаче EMAS е достъпна за всички икономически сектори, включително публичните и частните услуги. През 2009 г. Регламентът за Схемата за управление по околна среда и одитиране ((ЕО) № 1221/2009) беше преразгледан и изменен с цел организациите да бъдат допълнително насърчени да се регистрират по тази схема. Преразглеждането на Регламента за Схемата за управление по околна среда и одитиране подобри приложимостта и надеждността на схемата и укрепи нейната популярност и обхват. През 2017 г. приложения I, II и III към Регламента относно EMAS бяха изменени, за да включат промените, свързани с преразглеждането на стандарта ISO 14001:2015. Регламент (ЕС) 2017/1505 за изменение на тези приложения влезе в сила на 18.9.2017 г.

3. Съобразено с околната среда възлагане на обществени поръчки

Съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки е доброволна политика за подкрепа на публичните органи при покупката на продукти, услуги и строителство с намалено въздействие върху околната среда. Концепцията за съобразено с околната среда възлагане на обществени поръчки през последните години получи широко признание като полезен инструмент за стимулиране на пазара за екологосъобразни продукти и услуги и за намаляване на въздействието върху околната среда на дейностите на публичните органи. Националните планове за действие са средствата, чрез които държавите членки прилагат съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки. Двете директиви за възлагането на обществени поръчки, приети през 2004 г. (Директиви 2004/18/ЕО и 2004/17/ЕО), бяха първите, в които се съдържа конкретно упоменаване на възможността в процеса на възлагане на поръчката да се включат съображения, свързани с околната среда, например чрез включването на екологични изисквания в техническата спецификация, използването на екомаркировка или прилагането на критерии при възлагането на обществени поръчки въз основа на екологичните характеристики. Трите директиви, приети

през февруари 2014 г., като част от реформата на обществените поръчки съгласно Акта за единния пазар — Директиви 2014/24/ЕС („класическата“ директива), 2014/25/ЕС (Директива за комуналните услуги) и 2014/23/ЕС (Директива за договорите за концесия) опростяват съответните процедури, като подобряват условията за въвеждане на иновации от предприятията и насърчават по-широката употреба на съобразените с околната среда обществени поръчки и съответно като подкрепят прехода към ефикасна по отношение на използването на ресурсите и нисковъглеродна икономика.

През 2008 г. Комисията публикува съобщение, озаглавено „Обществени поръчки, насочени към една по-добра околна среда“ (COM(2008)0400), в което се определят редица мерки за подкрепа на прилагането на съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки от страна на държавите членки и отделните възлагащи органи. В резултат на това критериите на ЕС за съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки са разработени като част от доброволния подход към съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки. Към момента са публикувани 21 комплекта от критерии за съобразеното с околната среда възлагане на обществени поръчки за подбрани сектори като транспорта, информационно-технологичното оборудване, продуктите и услугите за почистване, строителната дейност, топлоизолацията и градинарските продукти и услуги.

4. План за действие за екологични иновации (ЕсоАР)

Планът за действие за екологични иновации, чието начало беше поставено от Комисията през декември 2011 г., е продължение на Плана за действие за екологичните технологии (COM(2004)0038) и се основава на опита, придобит в рамките на предишния план. Планът за действие за екологичните технологии има за цел да стимулира развитието и употребата на екологични технологии и да повиши европейската конкурентоспособност в тази област.

ЕсоАР е свързан предимно с водещата инициатива „Съюз за иновации“ в рамките на стратегията „Европа 2020“. Той има за цел да разшири обхвата на политиките за иновации, като включи в него съобразените с околната среда технологии и екологичните иновации, и да подчертае ролята на политиката в областта на околната среда като фактор за икономическия растеж. Той е насочен също така към конкретни пречки и възможности пред екологичните иновации, особено пречките и възможностите, които не са включени в политиките с по-общ обхват в областта на иновациите.

ЕсоАР представлява широка рамка, която може да се финансира от различни източници. От 2014 г. до 2020 г. основният източник на подкрепа бе „Хоризонт 2020“. Сред другите източници са европейските структурни и инвестиционни фондове като Европейския фонд за регионално развитие, програмата „LIFE“ за околната среда и действията за борба срещу изменението на климата, Програмата за конкурентоспособност на предприятията и за МСП и общата селскостопанска политика. Значителен дял от финансирането за предприятия, които внедряват екологични иновации, ще се предоставя от новите финансови инструменти, разработени от Комисията с цел предоставяне на дългови и капиталови механизми.

През последните години много от целите на ЕсоАР са обединени в концепцията за кръговата икономика — икономика, която се учи от природата, тъй като не разхищава нищо. **Екологичните иновации са от ключово значение за постигането на много аспекти на кръговата икономика: промишлена симбиоза, подход на дизайн „от люлка до люлка“ и нови, иновативни бизнес модели и др.**

5. Законодателна инициатива за политика за устойчиви продукти

В рамките на Европейския зелен пакт през март 2020 г. Комисията представи нов План за действие относно кръговата икономика (ПДКИ), в който обяви законодателна инициатива за политика за устойчиви продукти, която да направи продуктите годни за неутрална по отношение на климата, ефективна по отношение на ресурсите и кръгова икономика, да намали отпадъците и да гарантира, че резултатите на водещите в областта на устойчивостта постепенно се превръщат в норма.

През май 2022 г. бе приет и Работен план за екопроектиране и енергийно етикетиране 2022—2024 година. Този план се основава на работата, извършена след приемането на първата директива за екодизайна, и на предишните работни планове (обхващащи периодите 2009—2011 г., 2012—2014 г. и 2016—2019 г.), но обхваща и работата, изисквана съгласно Рамковия регламент за енергийното етикетиране, в който се определят крайни срокове за преобразуване на скалите на съществуващите етикети и се прави преглед на напредъка, постигнат с Европейския продуктов регистър данни за енергийно етикетиране (EPREL). Освен това, планът също така обхваща подобна работа по етикетирането на гуми, въпреки че за него има специфично правно основание.

С Регламента за екопроектирането на устойчиви продукти, приет едновременно с работния план се заменя Директивата за екодизайна с регламент, приложим за по-широка гама продукти, и се дава възможност за допълнително разширяване на изискванията за устойчивост на регулираните продукти. До влизането в сила на този нов регламент прилагането ще продължи в рамките на действащата директива. Работният план за екопроектиране и енергийно етикетиране 2022—2024 година е насочен към продукти, свързани с енергопотреблението („ПСЕ“), и в него се излагат приоритетите и планирането по отношение на тях. Представя се работата по конкретни продукти и хоризонталната работа, свързана с изпълнението, консолидирането и по-нататъшното развитие на този основен корпус от пряко приложимо законодателство на ЕС. В бъдеще, след като Регламентът за екопроектирането на устойчиви продукти (РЕУП) бъде приет, работата по ПСЕ ще бъде включена в по-широките работни планове на РЕУП и ще остане важен акцент.

Европейският парламент е изразявал многократно своята подкрепа за Плана за действие за устойчиво потребление и производство и неговите елементи. При преразглеждането през 2009 г. на Директивата за екодизайна Парламентът успя да разшири концепцията за анализа на жизнения цикъл, и по-специално понятието за ефективно използване на ресурсите. Парламентът също така успя да добави подробни разпоредби относно малките и средните предприятия и относно информацията за потребителите. Разширяването на обхвата на директивата чрез включването в него на свързани с енергопотреблението продукти също получи силна подкрепа от Парламента.

Парламентът изпълни важна роля при последователното въвеждане на по-екологосъобразни разпоредби в директивите относно обществените поръчки. При последното преразглеждане на тези директиви, приети през 2014 г., Парламентът подкрепи, наред с другото, въвеждането на новия критерий за „икономически най-изгодна оферта“ в рамките на процедурата за възлагане на обществени поръчки. Това ще предостави възможност на публичните органи да поставят по-силен акцент върху качеството, екологичните съображения, социалните аспекти

и иновациите, като същевременно продължават да вземат предвид цената и разходите, свързани с жизнения цикъл, на предмета на обществената поръчка.

На 19 април 2004 г. Парламентът реши да създаде система за управление на околната среда (СУОС) в съответствие с EMAS. На 24 януари 2006 г. Парламентът подписа становище относно Схемата за управление по околна среда и одитиране, като се ангажира да осигури, че неговите дейности ще бъдат съгласувани със съвременните най-добри практики в областта на управлението на околната среда. През 2007 г. той беше сертифициран по ISO (ISO 14001:2004) и получи регистрация по EMAS. Съгласно EMAS, на 16 декември 2019 г. Парламентът реши да намали своите емисии на парникови газове на човек с поне 40 % до 2024 г. в сравнение с 2006 г., както и редица други показатели за изпълнение в областта на климата, включително емисиите на парникови газове от транспорта на хора, използването на енергия от възобновяеми източници, потреблението на газ, мазут и електроенергия и др. Според данните на EMAS за 2019 г. емисиите на парникови газове на Парламента на човек вече са намалели с 37,7 %.

Парламентът също така прилага политика за екологосъобразни обществени поръчки (ЕОП). През юни 2017 г. Парламентът публикува проучване относно екологосъобразните обществени поръчки, в което се разглежда настоящото използване и възможности на екологосъобразните обществени поръчки в ЕС в контекста на изготвения от Комисията план за действие за кръговата икономика и като последващо действие от него. Проучването установи наличието на екологични ползи за гражданите, както и ползи за заетостта и за икономиката на европейско равнище като цяло.

ЕсоАР беше посрещнат със задоволство от Парламента в неговата резолюция от 17 октомври 2013 г. Парламентът подчерта потенциалното полезно взаимодействие между екологичните иновации и разкриването на устойчиви работни места, защитата на околната среда и намаляването на икономическата зависимост. Освен това в резолюцията се подчертава хоризонталният характер на екологичните иновации и необходимостта от интегриране на екологичните иновации във всички области на политиката. В този контекст Парламентът посрещна със задоволство възможностите за финансиране на екологични иновации в рамките на „Хоризонт 2020“, Програмата за конкурентоспособност на предприятията и за МСП, програмата „LIFE“ и общата селскостопанска политика и подчерта ролята на новите финансови инструменти на ЕС като средства за прилагане на водещите инициативи „Съюз за иновации“ и „Ефективно използване на ресурсите в Европа“ в рамките на стратегията „Европа 2020“.

На 13 юни 2017 г. Парламентът прие също така законодателна резолюция относно опростяването на енергийното етикетирание на домакинските уреди по скала от А до G, което дава възможност на клиентите да избират продукти, които намаляват потреблението на енергия и сметките им за енергия.

В своята резолюция от 4 юли 2017 г. относно по-дългия жизнен цикъл на продуктите: ползи за потребителите и дружествата Парламентът призова Комисията да подобри информацията за трайността на продуктите, като обмисли стартирането на доброволен европейски етикет, обхващащ по-специално трайността, характеристиките на екопроектирането, възможностите за осъвременяване на продукта в съответствие с техническия прогрес и възможностите за поправка.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

В своята резолюция от 31 май 2018 г. относно прилагането на Директивата за екодизайна (2009/125/ЕО) Парламентът призова Комисията да използва достатъчно ресурси за процеса на екопроектиране, като се има предвид значителната добавена стойност на законодателството за ЕС. Той поиска от Комисията да прецени дали настоящата методика за екодизайн би могла да бъде използвана за други категории продукти, освен продуктите, свързани с енергопотреблението, и да предложи ново законодателство;

По време на преговорите относно многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г. Парламентът призова за увеличаване на дългосрочния бюджет на ЕС за периода с оглед на амбициозните цели, определени в различните стратегически документи по отношение на устойчивия растеж и работните места. По време на преговорите по конкретните програми Парламентът успя да добави екологичните иновации в инвестиционните приоритети, които отговарят на критериите за финансиране по линия на Европейския фонд за регионално развитие.

Въпреки че в рамките на EMAS Парламентът настоява за въглеродна неутралност от 2016 г. насам в резултат на компенсирането със 100 % на подлежащите на намаление емисии, в своята резолюция от 14 май 2020 г. Парламентът заяви, че ще даде пример и възложи на Бюрото да разработи стратегия за постигане на неутралност по отношение на въглеродните емисии до 2030 г. чрез национални мерки (без компенсиране). Проучването на Парламента относно въглеродната неутралност, публикувано през септември 2020 г., описва краткосрочните, средносрочните и дългосрочните мерки за намаляване на емисиите на парникови газове, които биха позволили на Парламента драстично да намали своя въглероден отпечатък с оглед постигане на въглеродна неутралност до 2030 година.

VIII. ХИМИЧНИ ВЕЩЕСТВА И ПЕСТИЦИДИ

Законодателството на ЕС в областта на химичните вещества и пестицидите има за цел да защити човешкото здраве и околната среда и да предотврати препятствията пред търговията. То се състои от правила, които уреждат предлагането на пазара и употребата на определени категории химически продукти, набор от хармонизирани ограничения относно пускането на пазара и употребата на конкретни опасни вещества и препарати, и правила в случай на големи аварии и износ на опасни вещества. Терминът „пестициди“ се използва за група вещества, използвани за потискане на развитието, премахване и предотвратяване на появата на организми, които се считат за вредни. Те включват биоцидните продукти и продуктите за растителна защита (ПРЗ). Най-голямото постижение на равнището на ЕС е регламентът REACH, който урежда регистрацията, оценката и разрешаването на опасни вещества, както и приложимите към тях ограничения. Очаква се в близко бъдеще законодателството на ЕС по тези въпроси да бъде преразгледано въз основа на Европейския зелен пакт и по-специално новите стратегии – стратегията за устойчивост в областта на химикалите, стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие.

1. Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (REACH)

Политиката на ЕС в областта на химичните вещества беше преразгледана основно с въвеждането през 2006 г. на Регламент (ЕО) № 1907/2006 (регламента REACH). Регламентът влезе в сила на 1 юни 2007 г., създавайки нова правна рамка за регулиране на разработването и изпитването, производството, пускането на пазара и употребата на химичните вещества и заменяйки около 40 предходни законодателни акта. Целта на регламента REACH е осигуряване на по-добра защита на хората и околната среда от потенциални химични рискове и насърчаване на устойчивото развитие. С регламента REACH се въведе единна система за всички химични вещества и тежестта на доказването при оценката на риска на веществата се прехвърли от публичните органи към дружествата. Освен това в него се призовава за замяна на най-опасните химикали с подходящи алтернативи.

Европейската агенция по химикалите (ЕЧА) със седалище в Хелзинки, създадена съгласно този регламент, отговаря за управлението на техническите, научните и административните аспекти на регламента REACH и за гарантирането на съгласуваност при неговото прилагане. Месец ноември 2010 г. беше първият краен срок за промишлените предприятия да регистрират: i) всички вещества в обеми от 1 000 тона и повече за година; ii) веществата, които са силно токсични за водната среда, в обеми от 100 тона или повече за година; и iii) най-опасните вещества (канцерогенни, мутагенни или репротоксични), които се произвеждат или внасят в обеми от един тон или повече за година. Месец юни 2013 г. беше крайният срок за регистриране на всички вещества, произвеждани или внасяни в обеми от 100 до 1 000 тона на година. Процесът завърши през юни 2018 г. с регистрирането на веществата, пускани на пазара в количества от между 1 и 100 тона на година.

През февруари 2013 г. Комисията публикува преглед на регламента REACH, в който заключава, че регламентът не се нуждае от промени в разпоредителната си част, въпреки че има какво да се желае по отношение на намаляването на финансовата и административната тежест за предприятията и намирането на алтернативи на изпитванията върху животни. През 2017 г. Комисията проведе втора оценка по Програмата за пригодност и резултатност на

регулаторната рамка (REFIT), резултатите от която са публикувани в документа COM(2018)0116. Като цяло в оценката се заключава, че регламентът REACH е ефективен, но че са установени възможности за по-нататъшното му усъвършенстване и опростяване и за намаляване на административната тежест, което може да се постигне чрез изпълнение на действията, очертани в доклада. Те следва да се изпълняват в съответствие с обновената стратегия за промишлената политика на ЕС, плана за действие на ЕС за кръгова икономика и Седмата програма за действие за околната среда.

На 14 октомври 2020 г. Комисията публикува нова Стратегия за устойчивост в областта на химикалите. Тя е част от амбицията на ЕС за нулево замърсяване, която е ключов ангажимент на Европейския зелен пакт. Стратегията включва преразглеждане на Регламента REACH, с което се забранява използването на най-вредните химикали в потребителски продукти, като играчки, артикули за грижа за децата, козметични продукти, детергенти, материали, предназначени за контакт с храни, и текстил, освен ако не е доказано, че то е от съществено значение за обществото, и се гарантира по-безопасна и по-устойчива употреба на всички химикали.

2. Класификация, опаковане и етиктиране

За да се повиши равнището на защита на човешкото здраве и околната среда, следва да се използват еднакви критерии при установяването и етиктирането на химичните рискове навсякъде в ЕС и по света. Приетият през 2008 г. Регламент (ЕО) № 1272/2008 относно класифицирането, етиктирането и опаковането на вещества и смеси, има за цел привеждане на системата на ЕС в съответствие с Глобалната хармонизирана система на ООН за класифициране и етиктиране на химичните продукти (GHS). Приетите по-рано директиви относно опасните вещества и препарати бяха отменени през юни 2015 г.

3. Износ и внос на опасни вещества

Правилата на ЕС по отношение на износа и вноса на опасни химични вещества бяха установени с Регламент (ЕС) № 649/2012, чиято цел е насърчаване на споделената отговорност и съвместните усилия при международното движение на опасни химични вещества и прилагане на Ротердамската конвенция относно процедурата за предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химични вещества и пестициди. Процедурата за предварително обосновано съгласие предвижда споделяне на информацията относно токсични химични вещества и изчакване на изричното съгласие на съответната държава преди осъществяването на износ на въпросния продукт.

4. Големи аварии

Директива Севезо (82/501/ЕИО), наречена на едноименната италианска община, пострадала при авария с изпускане на диоксин от намиращ се наблизо промишлен обект през 1976 г., има за цел предотвратяването на големи аварии, като пожари и експлозии, и ограничаването на последствията при възникването им чрез изискване за доклади относно безопасността, планове за действие при извънредни ситуации и предоставяне на информация на обществеността. През 1996 г., с Директива Севезо II (96/82/ЕО) относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, се въвеждат нови изисквания по отношение на системите за управление на безопасността и аварийното и

териториалното планиране, както и по-строги разпоредби относно проверките, извършвани от държавите членки. На фона на поредица от сериозни промишлени аварии (в Тулуза — Франция, Бая Маре — Румъния, и Енсхеде — Нидерландия) и въз основа на проучванията за канцерогенните и опасните за околната среда вещества, обхванат от Директива Севезо II беше разширен с Директива 2003/105/ЕО. Директива Севезо III (2012/18/ЕС) беше публикувана през юли 2012 г. след като беше одобрена от Парламента и Съвета. В нея са отразени договорените на равнището на ООН нови международни класификации на веществата, които позволяват по-добра оценка на риска и по-безопасна работа с веществата.

5. Устойчиво използване на пестициди

Веществата, които се използват за потискане на развитието, премахване и предотвратяване на появата на организми, които се считат за вредни, са обединени под наименованието „пестициди“. Понятието включва както продуктите за растителна защита (ПРЗ) (използвани за растенията в селското стопанство, градинарството, парковете и градините), така и биоцидните продукти (които имат други видове приложения, например като дезинфектант или за защита на материалите). През 2009 г. беше приет пакет за пестицидите, който включва: Директива 2009/128/ЕО относно устойчивата употреба на пестицидите, с която се цели намаляване на екологичните и здравните рискове, като в същото време се запазват производителността на културите и се подобрява контролът върху използването и разпространението на пестициди; Регламент (ЕО) № 1107/2009 относно пускането на пазара на продукти за растителна защита; и Регламент (ЕО) № 1185/2009 относно статистиката за пестицидите, който определя правилата за събиране на информация за годишните количества пестициди, пуснати на пазара и използвани във всяка държава членка.

С Директива 2009/128/ЕО се въвежда изискването държавите членки да приемат национални планове за действие за определяне на количествени и други цели, мерки и графици, с цел намаляване на риска и въздействието от използването на пестициди върху човешкото здраве и околната среда. Въздушното пръскане на земеделските култури е забранено по принцип, както и пръскането изобщо в непосредствена близост до жилищни зони. Регламентът, в който се разглежда производството и лицензирането на пестициди, съдържа позитивен списък с одобрени „активни вещества“ (химичните съставки на пестицидите), изготвен на равнището на ЕС. На базата на този списък пестицидите се лицензират на национално равнище.

През 2015 г. възникна сериозен спор във връзка с подновяването на одобрението за глифосат, едно от активните вещества, които се срещат най-често в широкоспектърните хербициди по света. Спорът беше провокиран от разлики в оценките на канцерогенността: Международната агенция за изследвания в областта на раковите заболявания, клон на Световната здравна организация, класифицира глифосата като вероятно канцерогенен за човека, докато според Европейския орган за безопасност на храните е малко вероятно той да представлява канцерогенен риск за човека. ЕСНА по-късно заключи, че глифосатът не принадлежи към групата на канцерогенните вещества. Няколко национални органа в страни извън ЕС също стигнаха до това заключение. Европейската комисия накрая поднови одобрението на глифосата за период от пет години през декември 2017 г.

Доклад за изпълнението на Директивата относно устойчивата употреба на пестицидите от 20 май 2020 г. показва, че въпреки че държавите членки са постигнали напредък по отношение на устойчивата употреба на пестицидите, по-малко от една трета от тях са приключили

прегледа на своите национални планове за действие в рамките на петгодишния законоустановен срок. Повечето от преразгледалите своите национални планове за действие не са успели да отстранят слабостите, установени от Комисията в първоначалните им национални планове за действие.

В рамките на Европейския зелен пакт, и по-специално на стратегиите „От фермата до трапезата“ и за биологичното разнообразие, Комисията ще предприеме действия за намаляване с 50 % на употребата и риска от химически пестициди, включително употребата на по-опасните пестициди, до 2030 г. За тази цел Комисията ще преразгледа Директивата относно устойчивата употреба на пестициди и ще насърчи по-широкото използване на алтернативни начини за защита на реколтата от вредители и болести.

През 2013 г. влезе в сила Регламент (ЕС) № 528/2012), чиято цел беше опростяване на механизмите за получаване на разрешение и засилване на ролята на ЕЧНА при преразглеждането на досиетата за одобрение на базата на по-строги условия. Законодателният текст отразява установеното при предишния режим с контрола върху пускането на пазара и използването на биоцидни продукти (т.е. неселскостопански пестициди, като антибактериални дезинфектанти и спрейове против насекоми) с цел управление на съответните рискове за околната среда и здравето на хората и животните. Тези вещества се одобряват само ако са включени в позитивен списък, а най-токсичните химични вещества са забранени — особено тези, които са канцерогенни или вредят на фертилността, или променят гените или хормоните (ендокринни нарушители). В съответствие с принципа на взаимното признаване, вещество, което е разрешено в една държава членка, може да се използва навсякъде в ЕС. С Регламент (ЕО) № 1107/2009 се установяват научни критерии за определянето на свойствата, нарушаващи ендокринната система на биоцидните продукти, както и на продуктите за растителна защита.

6. Устойчиви органични замърсители

Устойчивите органични замърсители са химични вещества, които се задържат в околната среда поради устойчивостта си на различните форми на разпадане (химично, биологично, и др.). Те се биоакмулират чрез хранителната верига и могат да имат вредно въздействие върху човешкото здраве и околната среда. Тази група приоритетни замърсители се състои от пестициди (като ДДТ), индустриални химикали (като полихлорирани бифенили) и непреднамерено получени вторични продукти от промишлени процеси (като диоксини и фурани). ЕС е поел ангажимент на международно равнище за упражняване на контрол върху работата с устойчиви органични замърсители, техния износ и внос в рамките на Протокола от Орхус за устойчивите органични замърсители към Женевската конвенция за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния (в сила от 2003 г.) и Стокхолмска конвенция за устойчивите органични замърсители (в сила от 2004 г.). ЕС постигна допълнителен напредък с Регламент (ЕО) № 850/2004, който допълни по-старото законодателство на ЕС за устойчивите органични замърсители и го приведе в съответствие с разпоредбите на международните споразумения.

Преработеният Регламент (ЕС) 2019/1021 включва всички изменения и поправки на Регламента за устойчивите органични замърсители до 25 юни 2019 г. Той предвижда, *inter alia*, добавянето на забавителя на горенето decabDE. Ограничението за „следи от непреднамерен замърсител“ се определя на 10 мг/кг при веществата. За смесите и изделията това

ограничение се определя на 500 мг/кг за сумата от всички бромирани дифенилетири (BDE), включително decaBDE. Комисията беше настоятелно призована да определи същото ограничение на концентрация за общото количество на тези вещества в отпадъците. Въведени са и специални изключения относно използването на decaBDE за въздухоплавателни средства, моторни превозни средства и електрическо и електронно оборудване, както и за вноса.

- **Азбест**

Азбестът е минерал с влакнеста структура, който е опасен при вдишване. В миналото той се е използвал широко за изолация и други цели поради устойчивостта си на огън и високи температури. С Директива 1999/77/ЕО от 1 януари 2005 г. се въвежда забрана на използването на азбест. Освен това добивът, производството и обработката на продукти от азбест се забранява с Директива 2003/18/ЕО, с която също така се определят програмни стратегии за премахването му, които да бъдат изпълнени от държавите членки.

- **Перилни препарати**

С Регламент (ЕО) № 648/2004 се хармонизират правилата относно биоразградимостта на повърхностно активните вещества, ограниченията и забраните по отношение на повърхностно активните вещества, информацията, която производителите трябва да осигуряват и етикетирането на съставките на почистващите препарати. Впоследствие той е изменен през 2006 г. (Регламент (ЕО) № 907/2006), през 2009 г. (Регламент (ЕО) № 551/2009) и през 2012 г. (Регламент (ЕС) № 259/2012), с цел въвеждане на нови тестове за биоразградимост за осигуряване на по-високо равнище на защита на водната околна среда. Освен това, обхватът на тестовете се разширява, така че да включва всички класове повърхностно активни вещества, като по този начин покрива и онези 10% от повърхностно активните вещества, които дотогава не попадаха в приложното поле на законодателството. Що се отнася до етикетирането, с Регламент (ЕО) № 907/2006 се разширява и приложеното поле на правилата, като се включват и ароматизиращите съставки, които биха могли да причинят алергии, като от производителите се изисква да разкриват пълния списък на съставките пред лекарите, които лекуват страдащи от алергии пациенти. Използването на фосфати в перилните препарати е забранено от 30 юни 2013 г. и съдържанието на други съдържащи фосфати съединения е ограничено.

Европейският парламент изигра ключова роля в изработването на регламента REACH. Той осигури включването по време на първо четене на определени разпоредби — преди всичко в главата за регистрацията — въвеждането на целеви подход относно изискванията за данните за съществуващи вещества, произведени в по-малки количества (1—10 тона), както и подхода „едно вещество, една регистрация“ (OSOR), за да се сведат до минимум разходите, с възможност за изключения при определени условия. С цел максимално ограничаване на изпитванията върху животни, Парламентът осигури изискване дружествата да бъдат задължени да споделят данните от изпитвания, проведени върху животни (срещу разумна компенсация), с цел избягване на необходимостта от дублиране на опити. Що се отнася до главата за разрешаването, Парламентът наложи по-строг подход, според който всички вещества, които пораждаят много сериозно безпокойство, могат да бъдат разрешени само в случай, че не съществува подходяща алтернатива или технология.

По време на продължителните разисквания по пакета за пестицидите през 2008 г. измененията, внесени от Парламента, осигуриха създаването на подходящо оразмерени буферни зони за защита на водните организми, както и въвеждането на защитни мерки за най-уязвимите групи, включително забрана за използването на пестициди в обществени градини, на спортни площадки и в паркове за отдих, на училищни и детски площадки, както и в непосредствена близост до здравни заведения. В началото на 2013 г., след публикуването на доклад на Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ) относно вредното въздействие на някои неоникотиноидни инсектициди, Парламентът призова Комисията да предприеме решителни действия за запазването на популациите от пчели. През март 2013 г. Парламентът прие резолюция относно свързаните с азбест заплахи за здравето на работното място и перспективите за премахване на всички съществуващ азбест.

Решението на Парламента от 6 февруари 2018 г. за създаване на специална комисия относно процедурата на Съюза за разрешаване на пестициди, беше в отговор на изразените опасения за рисковете, свързани с хербицидното вещество глифосат. Разрешителното за предлагането на пазара на хербицида беше подновено от Комисията за пет години през декември 2017 г. Специалната комисия извърши оценка на: а) процедурата за разрешаване на пестициди в ЕС; б) потенциалните пропуски в начина, по който се прави научна оценка на веществата, и по който те се одобряват; в) ролята на Комисията в подновяването на разрешителното за глифосата; г) възможните конфликти на интереси в процедура по одобряване; и д) ролята на агенциите на ЕС и дали те разполагат с необходимите човешки и финансови ресурси, за да изпълняват своите задължения.

На 16 януари 2019 г. на своята пленарна сесия Парламентът прие доклада на специалната комисия относно процедурата на ЕС за разрешаване на пестициди (PEST), който наред с другото съдържа следните заключения: на обществеността следва да се предостави достъп до проучванията, използвани в процедурата за издаване на разрешение; рамката на ЕС следва да стимулира иновациите и да насърчава използването на пестициди с нисък риск; изследванията на канцерогенността на глифосат следва да се проверяват от научни експерти; и изискванията по отношение на данните за продуктите за растителна защита (ПРЗ) следва да включват дългосрочна токсичност.

На 10 юли 2020 г. Парламентът прие резолюция, в която очертава приоритетите си по отношение на предстоящата стратегия за химичните вещества с цел устойчивост. Парламентът поиска, наред с другото, стратегията да се използва за постигане на съгласуваност и полезни взаимодействия между законодателството в областта на химикалите, законодателството в областта на здравословните и безопасни условия на труд и свързаното законодателство на Съюза, включително специфичното и общото законодателство в областта на продуктите, законодателството относно водата, почвата и въздуха и законодателството относно източниците на замърсяване, включително промишлените инсталации както и законодателството относно отпадъците. Той подчерта, че стратегията следва да се основава на солидни и актуални научни доказателства, като се отчита рискът от вещества, нарушаващи функциите на ендокринната система, опасните химикали във вносните продукти, комбинираното въздействие на различни химикали и силно устойчивите химикали.

На 14.10.2020 г. Европейската комисия прие Стратегията на ЕС за устойчивост в областта на химикалите. Стратегията е първата стъпка към постигането на амбицията за нулево

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

замърсяване с цел осигуряване на нетоксична околна среда, обявена в зеления пакт. Стратегията ще увеличи иновациите за безопасни и устойчиви химикали и ще повиши защитата на чистото здраве и околната среда от опасни химикали. Това включва забрана за употреба на най-вредните химикали в потребителски продукти като играчки, артикули за деца, козметични продукти, детергенти, материали, предназначени за контакт с храните, и текстил, освен ако не се докаже, че има общо значение за обществото, и гарантиране на по-безопасна и устойчива употреба на всички химикали.

IX. БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИКА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Предизвикателствата в областта на опазването на околната среда, пред които е изправено човечеството, изискват прилагането на интегрирани, комплексни и междусекторни политически подходи, които минимизират възможните напрежения и осигуряват полезни единодействия (синергии) между икономическите, социални и екологични политики в полза на устойчивия, балансиран и приобщаващ растеж, заетостта, конкурентоспособността и опазването на природния капитал в България. Разработените европейски политики и приетите директиви и стратегически документи в тази насока, както и възможностите за финансирането на конкретни дейности подобряващи опазването на околната среда са ключови за разработването на националните и регионалните политики и изцяло насочват и подпомагат този процес.

1. Държавната политика в областта на околната среда по сектори

1.1. Държавна политика по управление на водите

Държавната политика по управление на водите цели постигане и поддържане на добро състояние на всички подземни, повърхностни и морски води, като ресурс от особено значение за живота на планетата, както и ограничаване на вредните въздействия върху човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност.

На национално ниво, политиката по управление на водите се осъществява от Министерството, подпомагано от Дирекция „Управление на водите“, а на басейново ниво – от 4 Басейнови дирекции, като 15 Регионални инспекции по околната среда и водите осъществяват мониторинг и контрол върху отпадъчните водите в границите на съответния им териториален обхват.

Политиката по управление на водите е насочена към разработване и изпълнение на Планове за управление на речните басейни като основен планов документ за интегрирано управление на водите и на Морската стратегия; осигуряване на достатъчно по количество и с необходимото качество вода за нуждите на населението, икономиката и екосистемите – непрекъснатост на водоподаването и намаляване на количествата иззета и използвана вода за ефективност на консумацията и управлението на водите като стопански ресурс; контрол на заустванията на отпадъчните води и развитие на системата за мониторинг; намаляване на неблагоприятните климатични въздействия – оценка на заплахата и риска от наводнения, определяне на райони със значителен потенциален риск от наводнения, разработване и изпълнение на Планове за управление на риска от наводнения, с предприемане на конкретни превантивни и защитни мерки и мерки за подготвеност на компетентните органи и населението; финансиране на устойчиви инвестиции в екологична ВиК инфраструктура.

Управлението на водите се осъществява в съответствие със законодателството на Европейската общност и националното законодателство – Закон за опазване на околната среда, Закон за водите, наредби, националните стратегически и планови документи – Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор, Планове за управление на речните басейни, Планове за управление на риска от наводнения, Морска стратегия, национални програми в областта на опазването и устойчивото развитие на водите.

България е страна и по няколко международни Конвенции в областта на водите, сред които – Конвенция за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на река Дунав, Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване и Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера.

1.2. Държавна политика по опазване чистотата на атмосферния въздух

Държавната политика по опазване чистотата на атмосферния въздух е свързана с постигане и поддържане на качество на въздуха, в съответствие с определените от законодателството изисквания. Задачите и отговорностите на Република България нараснаха значително след присъединяването ѝ към ЕС, тъй като това доведе до нови ангажименти за прилагане на редица европейски директиви и международни споразумения във връзка с опазването на чистотата на въздуха.

Министерството, подпомагано от Дирекция „Опазване чистотата на въздуха“, провежда цялостната политика в областта, в т.ч. разработване на нормативни документи, координиране на национални програми, определяне на норми на допустими емисии на вредни вещества от неподвижни източници, изпълнение на задълженията на страната ни по Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния, Виенската конвенция за защита на озоновия слой, прилагане на законодателството за опазване на озоновия слой и ограничаване на емисиите на флуорсъдържащите парникови газове, др. Тъй като качеството на атмосферния въздух е повлияно от множество фактори, които се проявяват по специфичен начин в отделните населени места, значителна роля за изпълнение на мерки по опазването му имат българските общини. В тази връзка, Министерството подпомага местните власти при разработването на общински програми за намаляване на емисиите на вредни вещества за населените места, където са регистрирани превишения на установените норми и контролира тяхното изпълнение.

Оценката на качеството на атмосферния въздух върху територията на страната се осъществява чрез Национална система за контрол, чрез която ежедневно се контролират концентрациите на основните показатели. Република България няма неразрешими хронични проблеми с основните замърсители, с изключение на наднормените нива на фини прахови частици, които се дължат основно на използването на местни твърди горива за отопление и на стария автомобилен парк – проблем, съществуващ в по-голямата част от държавите членки на ЕС. По данните от националната система за мониторинг, през последните години се наблюдава намаляване броя на превишенията на средноденоношната норма и средногодишната концентрация на фини прахови частици за почти всички пунктове за мониторинг.

Положителните тенденции в качеството на атмосферния въздух се дължат на изпълняваните активни политики и предприетите мерки на всички нива, в т.ч. хармонизирането на законодателството в областта с европейското, промените в Закона за чистотата на атмосферния въздух в посока отговорност на общините за подобряване на качеството на въздуха и засилен контрол от централната власт, активното изпълнение на общинските програми, както и интеграцията на политиката по опазване чистотата на въздуха във финансиращите оперативни програми на съответните ресорни министерства.

1.3. Национална политика в областта на защитата на природата

Националната политика в областта на защитата на природата е насочена към управлението, контрола и опазването на биологичното разнообразие и защитените природни територии.

Министерството на околната среда и водите разработва и прилага цялостната национална политика в областта на опазването на биоразнообразието, застрашените видове и защитените територии, като подготвя нормативни и планови документи, провежда процедури по оценка за съвместимостта на инвестиционни предложения и планове, програми и проекти с предмета и целите на защитените зони, вкл. чрез процедурите по оценка на въздействието върху околната среда и екологична оценка, оказва методическа помощ на регионалните инспекции и Дирекциите на националните паркове по прилагането на нормативната уредба в сектор защита на природата, поддържа регистри, предоставя информация и др.

Националната политика се осъществява от Министерството, подпомагано от Дирекция „Национална служба за защита на природата“, в съответствие с международното и национално законодателство – Закон за опазване на околната среда, Закон за биологичното разнообразие, Закон за защитените територии, Закон за лечебните растения, Закон за генетично модифицираните организми и стратегическите документи – Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000, Стратегически план за биологичното биоразнообразие, Стратегия на ЕС за биологично разнообразие, Глобална стратегия за опазване на растенията, Национален план за опазване на най-значимите влажни зони, Националната програма за намаляване загубите на храни 2021-2026 г., Националната програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.) и Общата стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите.

За съжаление все още не е приета Програмата „Опазване на околната среда и климатични промени“ 2021-2024 г., не е актуализиран и Стратегическия план за биологичното разнообразие 2011-2020 г.

В страната са обявени 3 национални парка, 11 природни парка, 55 резервати, 35 поддържани резервати, над 500 защитени местности и 350 природни забележителности. С цел опазването и ефективното управление на защитените територии, се разработват и прилагат плановете за управление. Немалка част от защитените територии на България са включени в различни международни мрежи – Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство и Програмата за биосферните резервати на ЮНЕСКО, Рамсарската конвенция за влажните зони и др., които поставят пред провежданите политики допълнителни отговорности за гарантиране на устойчиво управление на природните ни ресурси.

България е и една от най-богатите на биологично разнообразие европейски държави и е на трето място в ЕС по процент от националната територия, която попада в европейската екологична мрежа Натура 2000 (34.9%). Като принос към мрежата, Министерството осигурява необходимата грижа за дългосрочното оцеляване на застрашени видове и местообитания, в съответствие с международните договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. В изпълнение на европейските директиви за опазване на местообитанията, флората, фауната и птиците, страната ни защитава над 90 типа природни местообитания и над 300 вида растения и животни.

1.4. Борба с климатичните промени

Изменението на климата е отчетено в глобален мащаб като сериозно предизвикателство пред човечеството. Вземайки предвид ролята на човешката дейност, отделянето в атмосферата на въглероден двуокис и други газове предизвиква парников ефект, като измерванията на глобалната атмосферна концентрация на парниковите газове показват значителни увеличения, с повишаване на средната глобална температура на въздуха. Последствията от променящите се климатични условия включват температурни промени в световния океан и неговото окисляване, масивно топене на снежни и ледникови плочи, екстремни климатични явления, които на свой ред създават риск от горски пожари, свлачища и наводнения, загуба на биоразнообразие, обработваеми площи и водни ресурси.

Предвид глобалния характер на процесите, свързани с изменението на климата, политиката на България в областта се определя, от една страна, от международните ангажименти, поети от страната с ратифицирането на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата, Протокола от Киото и Споразумението от Париж и от друга – от европейското законодателство в тази област.

На 22 април 2016 г. 175 страни, сред които и България, подписаха Парижкото споразумение за климата, което безспорно бележи исторически пробив – след дългогодишни преговори, страните стигнаха до извода, че единственият отговор са споделените действия за намаляване емисиите на парникови газове, поставяйки глобална цел за ограничаване на глобалното затопляне до 2 градуса Целзий и визия за амбициозна цел от 1,5 градуса.

Министерство на околната среда и водите провежда цялостната държавна политика по ограничаване изменението на климата, подпомагано от Национален експертен съвет по изменение на климата като консултативен орган. За прилагането и изпълнението на ангажиментите на страната произтичащи от международното, европейско и национално законодателство в областта на изменението на климата е структурирана Дирекция „Политика по изменение на климата“.

България участва активно в общите усилия за смекчаване на изменението на климата и адаптация към вече настъпилите промени. От 2014 г. действа Законът за ограничаване изменението на климата. Изпълнява се третият национален план за действие по изменението на климата, разработена и приета е Национална стратегия за адаптация и План за действие към нея. България участва успешно в Европейската схема за търговия с емисии на парникови газове със 127 инсталации на територията на страната. Заедно с останалите държави-членки на Европейския съюз, България ще изпълнява обща цел за намаляване на емисиите на парникови газове с най-малко 40% до 2030 г. с приемането на Рамката за политиките по климат и енергетика до 2030 г.

1.5. Управление на отпадъците

Държавната политика по управлението на отпадъците представлява съвременна концепция за ресурсна ефективност, насочена към предотвратяване на образуването на отпадъци, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването чрез рециклиране, регенериране или друг процес на извличане на вторични суровини, обезвреждане и безопасно съхраняване на отпадъците, увеличаване на отговорността на производителите, стимулиране на инвестиции в сектора, в рамките на наличните финансови инструменти.

Политиката по управление на отпадъците се осъществява от Министерството, подпомагано от Дирекция „Управление на отпадъците и опазване на почвите“, в съответствие със законодателството на Европейската общност и националното законодателство – Закон за опазване на околната среда, Закон за управление на отпадъците, наредби, националните планове и стратегически документи – Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г., Национален стратегически план за управление на утайките от градските пречиствателни станции за отпадъчни води 2014-2020 г., Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване 2011-2020 г. и Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране.

В контекста на политиката на Европейската комисия за отпадъци и развитие на кръгова икономика, линейният икономически модел от типа „вземи, произведи и изхвърли“ вече не съответства на нуждите на съвременното общество и на ограничения характер на природните ресурси. Съгласно възприетата йерархия на отпадъците се дава приоритет на предотвратяването на отпадъците, следвано от подготовката за повторно използване, рециклирането, възстановяването и накрая изхвърлянето, като най-нежелана опция.

В този смисъл, държавната политика по управление на отпадъците се фокусира върху интегрирането на нови, устойчиви от екологична и икономическа гледна точка модели, където от битовите отпадъци да се отделя всичко, което може да се оползотвори и рециклира, за да се превърне в енергия, в суровина за индустрията, в тор за растенията, а в новоизградените регионални депа да се депонират минимални количества отпадък.

Чрез предприемане на законодателни и незаконодателни инициативи, политиките на Министерството са съобразени с политиките на европейско ниво и основните аспекти на националния интерес за постигане на 65% рециклиране на битови отпадъци до 2030 г., 75% рециклиране на отпадъци от опаковки до 2030 г. и 10% максимум депониране до 2030 г.

1.6. Превантивна дейност

Оценка на въздействието върху околната среда /ОВОС/ - превантивен инструмент за идентифициране и оценяване на евентуалните въздействия върху околната среда и човешкото здраве от строителството и експлоатацията на инвестиционните предложения във всички отрасли на икономиката и развитието на инфраструктурата, на ранния етап от тяхното проучване и разработване, преди да е взето решение за реализацията им на конкретно място при съответната технология, начин на строителство и др.;

Екологична оценка /ЕО/ - превантивен инструмент за оценяване на евентуалните значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве в резултат от прилагането на планове и програми от национално, регионално и местно равнище, които са в процес на изготвяне;

Комплексните разрешителни - превантивен инструмент при изграждането и експлоатацията на нови и за експлоатацията на действащи инсталации и съоръжения за категориите промишлени дейности по приложение № 4 към Закона за опазване на околната среда;

Доброволните екологични инструменти - схемата за управление по околна среда и одит (EMAS) и Европейската схема за екомаркировка;

Екологичната отговорност – превантивен инструмент за отстраняване на нанесените екологични щети, настъпили от минали действия или бездействия, при приватизация и предотвратяване и отстраняване на непосредствена заплаха за екологични щети/ причинени екологични щети, на принципа “замърсителят плаща”.

Управление на химикали - превантивен инструмент за управление на рисковете от химикали при тяхното производство, употреба, съхранение, пускане на пазара, внос и износ в самостоятелен вид, в смеси и в изделия;

Предотвратяване на големи аварии – превантивен инструмент за намаляването на вероятността и последствията от големи аварии при работа с определени опасни вещества

2. Национални приоритети в областта на околната среда през 2022 г.

Основният стремеж на българската държавна политика е да развива и утвърждава модел на възстановяващ икономически и социален растеж в границите на природния си потенциал, който гарантира здрави и устойчиви общности и екосистеми, необратимост на процеса на постигане на амбициозните цели за нулево замърсяване на околната среда и климатична неутралност, и който, също така, осигурява добър капацитет за адаптация към измененията на климата.

За целта държавната администрация работи на всички равнища за:

- ✚ Осигуряване интеграцията на екологичните съображения в секторните политики с оглед политиките за климата и околната среда да осигурят необходимия хоризонтален характер и предмет на обсъждане и изпълнение от страна на всички засегнати институции;
- ✚ Осигуряване на устойчиво управление на горските и природни ресурси, както и използване на конкурентното предимство на природата;
- ✚ Преодоляване на зависимостите между увреждането на околната среда и развитието на социално-икономическите системи, за да се осигури устойчивост на екосистемите и защита на човешкото здраве;
- ✚ Фокусиране върху създаването (чрез политики, стимули, интегрирани действия) на социално-икономическите възможности за прилагане и внедряване на екологосъобразни, кръгови и ресурсно-ефективни технологични практики, решения и иновации, които са съществен фактор за смекчаване на въздействието върху екосистемите и подобряване на благосъстоянието на населението;
- ✚ Осигуряване на по-добро управление на околната среда, включително чрез актуализация и усъвършенстване на законодателството, строг контрол върху прилагането му и нулева толерантност към корупцията;
- ✚ Затваряне на наказателните процедури и дела в сектор „Околна среда“ максимално бързо и с всички необходими мерки;
- ✚ Осигуряване на открито управление, постоянен диалог и партньорство с всички заинтересовани страни, като основни ключови средства за ефективното изработване и прилагане на екологичните политики на всички нива на управление;
- ✚ Облекчаване и оптимизиране на административните процедури за една по-устойчива и подобрена бизнес среда;
- ✚ Прилагане на ефективен превантивен, текущ и последващ контрол върху реализираните дейности и постигнатите цели;

- ✚ Подобряване качеството на атмосферния въздух на територията на цялата страна чрез изпълнение на комплекса от мерки за опазване чистотата на атмосферния въздух.
- ✚ Интегрирано управление на водите, в т. ч. опазване и подобряване състоянието на водите, постигане и поддържане на добро количествено, химично и екологично състояние на водните тела на територията на Република България и на околната среда в морските води, и предотвратяване или намаляване на неблагоприятните последици от вредното въздействие на водите.
- ✚ Постигане на ресурсна ефективност чрез прилагане на йерархията при управление на отпадъците, предотвратяване на образуването им, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването им чрез рециклиране, намаляване на депонирането и ограничаване на вредното им въздействие върху околната среда и човешкото здраве.
- ✚ Намаляване на неблагоприятното въздействие, върху човешкото здраве, екосистемите и националното стопанство, предизвикано от изменението на климата.
- ✚ Опазване, поддържане и възстановяване на екосистемите и присъщото им биологичното разнообразие.
- ✚ Предотвратяване на замърсяването и опазване на околната среда и човешкото здраве чрез прилагане на превантивни инструменти.
- ✚ Осигуряване на подходяща инфраструктура за мониторинг и информация за околната среда за целите на политиките за опазване на околната среда, в т.ч. за публичен достъп до екологична информация. Развитие на националната система за мониторинг на околната среда.
- ✚ Осигуряване на поетапното публикуване в интернет на информационните масиви и ресурси в отворен формат.
- ✚ Повишаване на общественото съзнание и култура по опазване на околната среда и ефективно прилагане на механизмите за контрол за изпълнение на екологичното законодателство.
- ✚ Осигуряване на добро финансово управление на средствата от фондовете на ЕС за финансиране на дейности по опазването на околната среда.
- ✚ Създаване, внедряване, поддържане и развитие на Системи за ранно предупреждение (СРП) за бедствия от хидрометеорологичен характер. Обслужване на обществото с метеорологични, хидроложки, морски и агрометеорологични прогнози и експертизи. Развитие на научния потенциал в НИМХ.
- ✚ Утвърждаване на цялостна, систематична и интегрирана стратегическа рамка за развитие и прилагане на политиката по околна среда за периода до 2030 г.

3. Планирани мерки за постигане на целите и приоритетите

- ✚ Прилагане на мерките от Националната програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.) и Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха (за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения, фини прахови частици и амоняк в атмосферния въздух), и

извършване на законодателни промени, във връзка с прилагане на допълнителни мерки за намаляване на нивата на замърсителите. Ще продължи подкрепата за общините със средства от Програма „Околна среда“ (ПОС) 2021-2027 г. за мерки за подобряване качеството на атмосферния въздух (насочени към битовото отопление) и за адресиране на транспорта като източник на замърсяване на атмосферния въздух. Наред с това, за първи път с национални средства чрез Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) е планирано да бъдат финансирани общински проекти по мерки, които ще доведат до подобряване качеството на атмосферния въздух в общини със значителен принос към фини прахови частици от отопление и/или ресуспендиране, като основните цели са подобряване условията на живот на гражданите и по-високо качество на жизнената среда.

- ✚ Подпомагане на общините при изготвяне, актуализиране и изпълнение на общински програми, съгласно Закона за чистотата на атмосферния въздух в районите с нарушено качество на атмосферния въздух.
- ✚ Изпълнение на Плановите за управление на речните басейни, Плановите за управление на риска от наводнения, Стратегията за опазване на околната среда в морските води на Черно море на Република България (Морска стратегия), както и завършване на актуализацията на тези стратегически документи за следващия период на планиране – 2022-2027 г.
- ✚ Реализиране на инвестиции в изграждане, рехабилитация и модернизиране на ВиК инфраструктура за агломерации с над 10 000 екв. ж. и агломерации между 2000 и 10 000 екв. ж. – с финансиране от ПОС и ПУДООС.
- ✚ Установяване на центрове за повишаване на готовността на населението за адекватна реакция при наводнения, за мерки за въвеждане на решения за превенция и управление на риска от наводнения, както и за превенция и противодействие на свлачищните процеси за ограничаване на риска от тях (вкл. по републиканска пътна мрежа) с финансова подкрепа от ПОС. Изграждане на Национална система за управление на водите в реално време, както и на информационна система (платформа), интегрираща съществуващите локални системи за превенция, готовност и реагиране на рискове от природен характер. Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите (проект в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост).
- ✚ Спешно финализиране на процеса по рекултивация на общинските депа, неотговарящи на нормативните изисквания, чрез финансиране от ПОС и ПУДООС на инвестиционни мерки.
- ✚ Подкрепа за изпълнение на проекти на общините за проектиране и изграждане на компостиращи инсталации за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци, инсталации за предварително третиране на битови отпадъци, анаеробни инсталации за разделно събрани биоразградими отпадъци с финансиране от ПОС. Подкрепа с финансиране от ПОС и на демонстрационни/пилотни проекти в областта на управлението на отпадъците.
- ✚ Приемане на Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021–2027 г.
- ✚ Изпълнение на проекти по програма „Опазване на околната среда и климатични промени“ (ООСКП) на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на

- ЕИП) 2014-2021 г. за: кръгова икономика и ресурсна ефективност; провеждане на образователни и информационни кампании от образователни институции за повишаване на осведомеността по отношение на намаляване на образуването на отпадъци и климатичните промени; прилагане на технологии и изпълнение на пилотни проекти за внедряване на технологии за смекчаване и адаптиране към климатичните промени; проект за изпълнение на иновативни мерки за намаляване на въздействието и адаптиране към климатичните промени в българските общини.
- ✚ Изпълнение на Инвестиционната програма за климата и Програма „Микропроекти за климата“ на Националния доверителен екофонд – финансиране на проекти за намаляване на енергопотреблението на публични сгради и доставка на електрически превозни средства от публични институции, малки инфраструктурни проекти, водещи до директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове или адаптация към климатичните промени и “меки” проекти – дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени и състоящи се в разработване на стратегии/програми/доклади/анализи.
 - ✚ Приемане и прилагане на нов подход за управление на защитените зони от мрежата Натура 2000. Приемане на вече разработените специфични и подробни природозащитни цели за 43 защитени зони. Издаване на заповеди за обявяване на 48 защитени зони за местообитанията.
 - ✚ Изготвяне на национални ангажименти за постигане на целите на Стратегията на ЕС за биологично разнообразие до 2030 г. за подобряване състоянието на 30 % от местообитанията и видовете, за осигуряване на правна защита на поне 30 % от територията и морските пространства на ЕС, от които поне 1/3 (10 % от територията и морските пространства) строга защита.
 - ✚ Разработване и приемане на планове за управление на защитените територии и планове за действие за растителни и животински видове.
 - ✚ Усъвършенстване на подходите и мерките за опазване и устойчиво управление на биологичното разнообразие и осигуряване на актуална информация за състоянието на екосистемите и екосистемните услуги – подкрепа от ПОС и ПУДООС за финансиране на дейности като: споделена визия за мрежата Натура 2000 в България; подобряване на природозащитното състояние на видове, вкл. птици, и природни местообитания, също и чрез подхода водено от общностите местно развитие (BOMP); опазване на редки застрашени растителни видове в България и др.
 - ✚ Стартиране изпълнението на два проекта в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост: „Интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения базирани на природата в опазването на защитените зони от мрежата Натура 2000“ и “Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС и целите на Европейския зелен пакт”.
 - ✚ Развиване на стратегическата рамка в сектор „Биоразнообразие“ – приемане на Стратегия за биологичното разнообразие в Република България и Национален план за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси 2020-2024 г.;

разработване на Национална стратегия за опрашители и Национална стратегия за лечебните растения.

- Прилагане на административните процедури и методическо подпомагане на компетентните органи и икономическите субекти, в обхвата на превантивните дейности: оценка на въздействието върху околната среда, екологична оценка, комплексни разрешителни, контрол на рисковете от големи аварии с опасни химикали и защита от вредното въздействие на химикали, предотвратяване и отстраняване на екологични щети. Приемане на Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители 2020-2030 г.
- Развитие на националната система за мониторинг на околната среда: подобряване мониторинга на качеството на питейните води, доизграждане на мрежите за мониторинг на количеството на водите и подобряване мониторинга на химичното състояние на подземните води; обезпечаване на Националната система за контрол на качеството на атмосферния въздух и актуализиране на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие; разширяване на мрежата за интензивен мониторинг на горски екосистеми; разработване и внедряване на система за мониторинг на локални почвени замърсявания (ниво III).
- Провеждане на национални информационно-образователни кампании, свързани с отбелязването на международни дати за опазването на околната среда и на традиционния Национален конкурс „За чиста околна среда“ (за екологични проекти на общини, училища и детски градини).
- Извършване на проверки от контролните органи на МОСВ и предприемане на съответните мерки за въздействие – административно наказателни/принудителни мерки при констатирано неизпълнение на изискванията на законодателството по околна среда.
- Осигуряване на информация в областта на метеорологията и хидрологията, вкл.: предупреждения за опасни хидрометеорологични и агрометеорологични условия и условия за корабоплаване в Черно море; ежедневни метеорологични и хидрологични специализирани морски прогнози; мониторинг на времето и водите, агрометеорологични условия; предоставяне на прогноза и информация за времето на обществеността, чрез електронния портал на НИМХ и обществените медии.
- Приемане на Национална стратегия за околна среда и План за действие към нея.

4. Значение на политиката за опазване и устойчиво управление на околната среда

Провежданата политика за опазване и устойчиво управление на околната среда и съхраняване и обновяване на значителния природен капитал на страната създава предпоставки за по-висока конкурентоспособност на икономиката, създаване на нови работни места, навлизане на иновации, и устойчиво и балансирано развитие на регионите. Приоритетните дейности ще насърчат прилагането на екологосъобразни модели на потребление и производство – в полза на общественото благосъстояние и качеството на живот на населението.

Ползите от изпълнението на приоритетите намират конкретни измерения:

- Подобрява се качеството на атмосферния въздух в населените места и се изпълняват поетите от страната ангажименти за достигане на национални тавани за определени замърсители и намаляване на трансграничния пренос.
- Оптимизира се осигуряването на населението и икономиката с вода в достатъчно количество и с необходимото качество, посредством разпределението на наличните водни ресурси, осигурява се и ефективното им използване при отчитане въздействието върху свързаните с тях екосистеми, достигат се и се поддържат в добро състояние всички води на територията на страната и морската околна среда.
- Предотвратяват се и намаляват неблагоприятните последици от наводненията и свлачищата върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност. Повишава се защитата на населението чрез подготовката му за адекватна реакция при наводнения и последващи кризи.
- Предотвратява се, намалява или се ограничава вредното въздействие на отпадъците върху човешкото здраве и околната среда и се увеличава използването им като ресурс за икономиката.
- България дава своя принос в усилията на ЕС за смекчаване на климатичните изменения и осигуряване на по-здравословна околна среда в районите на реализация на проектите за намаляване на емисиите от парникови газове.
- Осигурява се защита на природните местообитания и видовете от европейско и национално значение в Националната екологична мрежа и извън нея, което е предпоставка за съхраняване на екосистемите и услугите, които те предоставят на обществото.
- Осигурява се мониторинг на дейностите по опазване на околната среда и по-широко информирание на обществеността и компетентните органи за състоянието и тенденциите в областта на околната среда, като основа за информирано взимане на политически решения, усъвършенстван процес на формиране и прилагане на политики, промяна в поведението на хората по посока на съзнателно опазване на околната среда и природата.
- Осигурява се устойчива и здравословна околна среда, чрез прилагане на механизмите за контрол и превенция, при спазване на принципите на прозрачност, откритост, партньорство и диалог. Полаганите непрестанни усилия за оптимизиране, съвместяване и подобряване на ефективността и ефикасността на инструментите за превенция и контрол допринасят за: подобряване на бизнес средата и ускоряване на икономическите дейности (чрез повишено качество и намалена продължителност на процедурите); подобрява се регулацията, устройството и качеството на територията на населените места и на околната среда; подобрява се стратегическото и целевото планиране и програмиране.
- Осигурява се превенция с цел намаляване на неблагоприятните въздействия от природните бедствия от хидрометеорологичен произход.
- Осигурява се интегрирана визия в дългосрочен план за политиката по околна среда, която да обхваща и да дава обща стратегическа рамка за действие. Укрепва се хоризонталния характер на политиката по околна среда чрез създаване на взаимосвързани и

последователни връзки с други секторни политики, което ще допринесе за по-добре координирани действия в областта на околната среда.

Х. БИОРАЗНООБРАЗИЕ В ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ

1. Биоразнообразие

Флористичен район Източни Родопи се нарежда сред най-богатите на висши растения райони в България. В него са открити близо 2000 вида висши растения, като от тях 92 са балкански ендемити, т.е. срещат се само на Балканския полуостров, 22 са български ендемити и са разпространени само в България, а юрушкият лопен се среща само в Източните Родопи. Над 20 са растенията реликти – сред тях са родопският силивряк и родопската горска майка. Установени са 113 вида лечебни растения. В Източно-Родопската флора преобладават медитеранските (средиземноморските). Богата е групата на консервационно значимите видове – тя включва 12 редки вида на световно ниво, 2 вида са включени в приложенията на Директива за хабитатите, 5 вида са включени в приложение I на Бернската конвенция, 114 вида са включени в Червената книга на България, 83 вида са защитени по ЗБР.

На територията на Източни Родопи се срещат 83 вида, включени в приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие, като строго защитени. От тях 7 вида се срещат на територията на община Стамболово, а в приложение 4 като видове под режим на опазване и регулирано ползване попадат 5 вида. В Червената книга на България, том I, растения, попадат 114 вида висши растения, срещащи се в Източните Родопи. От тях на територията на ПЗМ „Долно Черковище“ попадат 5 вида: 1 вид – дребен лопен – в категорията „застрашен“ и 4 вида – румелийски трахелиум, недоразвит лимодорум, тракийски магарешки бодил и Черноморска ведрица – в категорията „рядък“. Три вида са в Червения списък на световно застрашените видове на Международния съюз за защита на природата (IUCN) с категория „рядък“ (R) – румелийският трахелиум, тракийски магарешки бодил и черноморска ведрица. От установените видове висши растения, 5 вида орхидеи са включени в Приложение II на Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).

Видовете горска растителност на територията на община Стамболово са иглолистни култури от черен и бял бор, широколистни високостеблени от дъб и цер, и нискостеблени от келяв габър и акация.

Разнообразните естествени местообитания в Източните Родопи са населени с много видове животни. Установени са 4329 вида, характерни както за континентална Европа, така и за Средиземноморието и Анатолия, които принадлежат към 410 семейства. Сред тях има много редки, ендемични и реликтни видове. Установени са 6 вида земноводни и 9 вида влечуги, а пещерите в района на Източните Родопи са убежища за размножаването и зимуването на подковоносите прилепи. Тук са установени световно застрашените прилепи включени в Световния червен списък на IUCN: голям подковонос, малък подковонос, южен подковонос и подковонос на Блази.

Поради разнообразния релеф и благоприятните климатични условия Източните Родопи са един от районите с най-голямо видово богатство на земноводни и влечуги в България. Тук са установени 14 вида земноводни и 28 вида влечуги, включително редки и слабо проучени видове като пясъчната боа, котешката змия и др. В Източните Родопи се намират и едни от най-многочислените и стабилни популации на сухоземни костенурки в страната. От опашатите земноводни най-разпространени са дъждовникът и малкият гребенест тритон. Най-често земноводните се срещат в дерета, край чешми и извори, близо до микроязовири или около широколистните гори. От видовете сухоземни костенурки за района са характерни шипоопашата костенурка и шипобедрената костенурка, а от блатните – обикновена блатна костенурка и каспийска блатна костенурка, срещаща се по поречието на Бяла река. От видовете змии се срещат турска боа, змия червейница, котешката змия, вдлъбнатоочел смук, водни змии и пепелянката – единствената отровна змия в Източните Родопи.

В приложение 3 на Закона за биологично разнообразие попадат 13 вида земноводни, в Червената книга на България е включен 1 вид, в Световния червен списък 2007 на IUCN са включени 3 вида – обикновена блатна костенурка, шипоопашата сухоземна костенурка и шипобедренна сухоземна костенурка. В приложение II на Директивата за хабитатите са включени 4 вида – жълтокоремна бумка, обикновена блатна костенурка, шипоопашата сухоземна костенурка и шипобедрена сухоземна костенурка.

В реките и язовирите в района на Източни Родопи се срещат 26 вида риби от 8 семейства като от тях 4 са балкански ендемични вида: маришки морунаш (караятак), скобар, маришка мряна и лингур (балкански щипок).

Източни Родопи са едно от най-богатите в орнитологично отношение места в Европа, като районът е с високо консервационно значение за опазването на голям брой редки и застрашени видове. Характерно е голямото видово разнообразие на грабливи птици, сред които са царски орел, голям креслив орел, белошипа ветрушка. Колониите на белоглави лешояди и на египетски лешояди са едни от най-големите на Балканите. Реките и язовирите на Източни Родопи привличат много водолюбиви птици. Срещат и много южни видове – испанско каменарче, сини скален дрозд, черноглава овесарка, малко черноглаво коприварче. В Приложение 2 на ЗБР попадат 30 вида птици, в Приложение 3 на ЗБР попадат 96 вида, а в Червената книга на България попадат 27 вида. В Световния червен списък на IUCN 2007 попадат 3 вида – египетски лешояд, черен лешояд и синявица.

2. Защитени територии и защитени зони

Парковете, резерватите, забележителностите и защитените местности в България се наричат защитени територии, като защитените територии биват: резерват; национален парк; природна забележителност; поддържан резерват; природен парк; защитена местност. Създаването на защитените територии се регламентира от Закона за защитените територии. Всяка от категориите има различни режими, които са описани в закона. В община Стамболово се намират следните защитени територии: Природна забележителност „Находище на родопски силивряк“ – с. Рабово, Природна забележителност „Кован кая“ (Скални ниши) – с. Долно Черковище, Защитена местност „Големият сипей“ – селата Рабово, Бял кладенец и Светослав, Защитена местност „Находище на тракийски клин“ – с. Воденци. В защитените местности се забраняват дейности, противоречащи на изискванията за опазване на конкретните обекти, предмет на защита.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Дългосрочното опазване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа е цел на общеевропейската мрежа Натура 2000, която е съставена от защитени зони. Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците). В България терминът „Защитени зони“ е въведен със Закона за биологичното разнообразие.

Природните дадености, разнообразият ландшафт и богатото биоразнообразие в община Стамболово формират една защитена зона за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна – ЗЗ „Родопи Източни“¹⁶, и две защитените зони за опазване на дивите птици – ЗЗ „Студен кладенец“¹⁷ и ЗЗ „Мост Арда“¹⁸.

Природна забележителност „Находище на родопски силивряк“ е с площ 0,5 хектара. Обявена е за природна забележителност със Заповед № 233 от 04.04.1980 г. Тя е ЗЗ по директивата за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна – „Родопи Източни“. Режим на дейности:

- Забраняват се всякакви действия, като нараняване на стъблата, кастрене, чупене на клоните и други, които биха довели до повреждане на дърветата;
- Забранява се влизането, преминаването и паркирането на моторни превозни средства;
- Забранява се късането или изкореняването на растенията;
- Забранява се пашата на домашни животни;
- Забранява се безпокоенето на диви животни и вземането на техните малки или яйцата им, както и разрушаване на гнездата и леговищата;
- Забранява се разкриването на кариери, провеждането на минно-геоложки и други дейности, с които се поврежда или изменя както естествения облик на местността, така и водния ѝ режим;
- Забранява се извеждането на сеч, освен ландшафтна, след съгласуване със съответната районна инспекция за опазване на природната среда;
- Забранява се всякакво строителство, освен в случаите, когато такова е предвидено в устройствения проект на природната забележителност

Природна забележителност „Кован кая“ (Скални ниши) е с площ 1,5 хектара. Обявена е за природна забележителност със Заповед № 1799 от 30.06.1972 г. Тя е ЗЗ по директивата за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна – „Родопи Източни“ и ЗЗ по директивата за опазване на дивите птици – „Мост Арда“. Режим на дейности:

- Забранява се да се секат, кастрят и повреждат дърветата, както и да се късат или изкореняват всякакви растения;
- Забранява се пашата на какъвто и да е добитък по всяко време;

¹⁶ <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0001032&siteType=HabitatDirective>

¹⁷ <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0002013&siteType=BirdsDirective>

¹⁸ <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0002071&siteType=BirdsDirective>

- Забранява се да се преследват дивите животни и техните малки или да се развалят гнездата или леговищата на същите;
- Забранява се разкриването на кариери за камъни, пясък или пръст, с което да се поврежда и изменя естествения облик на местността, включително и на водните течения;
- Забранява се чупене, драскането повреждането по какъвто и да е начин на скалните образувания, сталактитите и други формации в пещерите;
- Забранява се воденето на гола и интензивна сеч. Разрешава се извеждането на санитарна сеч и отсичането на престарелите и с влошени декоративни качества дървета.

Защитената местност „Големият сипей“ е с площ 653,9 ха. Обявена е за защитена местност със Заповед № РД-471 от 11.07.2001 г. с цел:

1. Опазване на редки и защитени видове растения и животни , в т.ч. белоглав и египетски лешояди, черен щъркел, колония сива чапла, белоопашат мишелов, син скален дрозд, скална зидарка, шипобедрена и шипоопашата костенурки.
2. Опазване на забележителен природен ландшафт по долината на р. Арда.

Припокрива се частично или пълно от ЗЗ „Родопи Източни“ и ЗЗ „Студен кладенец“. Режим на дейности:

- Забранява се всякакъв вид ново строителство;
- Забранява се търсенето и проучването на полезни изкопаеми със сондажни и минни дейности в периода януари - юни включително;
- Забранява се добива на полезни изкопаеми по открит способ, както и добива и първичната обработка (обогащаване) на метални полезни изкопаеми чрез прилагане на химически и химико-бактериологични методи и цианиди;
- Забранява се извеждането на гола сеч в горските насаждения;
- Забранява се извеждането на сеч в горските насаждения в периода от 1 януари до 31 юли включително;
- Забраняват се ловът, риболовът и ловно-стопанските мероприятия;
- Забраняват се алпинизмът и делтапланеризмът.

Защитена местност „Находище на Тракийски клин“ е с площ 13,66 ха. Обявена е за защитена местност със Заповед № РД-204 от 04.03.2013 г. с цел: Опазване на растителен вид Тракийски клин (*Astracantha thracica* L.) и неговото местообитание. Режим на дейности:

- Забранява се промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята;
- Забранява се строителство с изключение на дейности, свързани с реконструкция и ремонт на съществуващи съоръжения;
- Забранява се търсене, проучване и добив на подземни богатства;
- Забранява се залесяване;
- Забранява се внасяне на неместни видове.

Натура 2000 заема централно място в политиката на ЕС за опазване на природата и биологичното разнообразие и представлява мрежа от защитени зони в Европа, като целта на мрежата е да гарантира запазването на най-ценните и заплашени от изчезване видове и местата, които те обитават.

33 „Родопи Източни“ е с площ 2 174 469, 973 ха. Обявена е за защитена зона със Заповед № РД-267 от 31 март 2021 г. и обхваща землищата на населени места включени в общините Кирково, Кърджали, Крумовград, Момчилград, Ивайловград, Маджарово, Свиленград, Любимец и Харманли. На територията на община Стамболово тя обхваща землищата на селата Бял кладенец, Войводенец, Голобладово, Голям извор, Долно Ботево, Долно поле, Долно Черковище, Маджари, Пчелари, Рабово, Светослав и Тънково. Защитената зона е местообитание на 46 вида по чл. 6, ал. 1, т. 2 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). Предмет на опазване в защитена зона 33 „Родопи – Източни“ са различни типове природни местообитания по чл. 6, ал. 1, т. 1 от ЗБР. В границите на защитената зона се забранява:

- провеждане на състезания с моторни превозни средства извън съществуващите пътища и регламентирани за това места;
- движение на мотоциклети, ATV, UTV и бързите извън съществуващите пътища в неурбанизирани територии; забраната не се прилага за определени на основание на нормативен акт трасета за движение на изброените моторни превозни средства, както и при бедствия, извънредни ситуации и за провеждане на противопожарни, аварийни, контролни и спасителни дейности;
- промяна на начина на трайно ползване, разораване, залесяване и превръщане в трайни насаждения на ливади, пасища и мери при ползването на земеделските земи като такива;
- разораване и залесяване на поляни, долини и други незалесени горски територии в границите на негорските природни освен в случаите на доказана необходимост от защита срещу ерозия и порои, както и в случаите на реализиране на допустими планове, програми, проекти или инвестиционни предложения, одобрени по реда на екологичното законодателство;
- премахване на характеристики на ландшафта (синори, жизнени единични и групи дървета, традиционни ивици заети с храстово-дървесна растителност сред обработваеми земи, защитни горски пояси, каменни огради и живи плетове) при ползването на земеделските земи като такива освен в случаите на премахване на инвазивни чужди видове дървета и храсти;
- употреба на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества, хранителни субстрати и продукти за растителна защита, които не отговарят на изискванията на Закона за защита на растенията;
- употреба на минерални торове в ливади, пасища, мери и изоставени орни земи, както и на продукти за растителна защита и биоциди от професионална категория на употреба в тези територии освен при каламитет, епифитотия, епизоотия, епидемия или при прилагане на селективни методи за борба с инвазивни чужди видове;
- използване на органични утайки от промишлени и други води и битови отпадъци за внасяне в земеделските земи без разрешение от специализираните органи на Министерството на земеделието, храните и горите и когато концентрацията на тежки

метали, металоиди и устойчиви органични замърсители в утайките превишава фоновите концентрации съгласно приложение № 1 от Наредба № 3 от 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите (ДВ, бр. 71 от 2008 г.);

- използване на води за напояване, които съдържат вредни вещества и отпадъци над допустимите норми;
- палене на стърнища, слогове, крайпътни ивици и площи със суха и влаголюбива растителност;
- палене на огън, благоустрояване, електрифициране, извършване на стопанска и спортна дейност в неблагоприятните пещери и на входовете им, както и чупене, повреждане, събиране или преместване на скални и пещерни образувания, преграждане на входовете или на отделни техни галерии по начин, възпрепятстващ преминаването на видовете прилепи, предмет на опазване;
- провеждане на спелеоложки проучвания през размножителния период на прилепите – 1 март до 30 юни;
- добив на дървесина и биомаса в горите във фаза на старост освен в случаи на увреждане на повече от 50 % от площта на съответната гора във фаза на старост вследствие на природни бедствия и каламитети; в горите във фаза на старост, през които преминават съществуващи горски пътища и други инфраструктурни обекти, при доказана необходимост се допуска сеч на единични сухи, повредени, застрашаващи или пречещи на безопасното движение на хора и пътни превозни средства или на нормалното функциониране на инфраструктурните обекти дървета;
- паша на домашни животни в горските територии, които са обособени за гори във фаза на старост.

33 „Студен кладенец“ е с площ от – 15 995 ха. Обявена е за защитена зона със Заповед № РД-76 от 28.10.2008 г. и обхваща землищата на села от общините Момчилград, Кърджали, Крумовград и Стамболово. От община Стамболово това са селата Рабово, Бял кладенец и Светослав. Защитената зона е местообитание на 41 вида по чл. 6, ал. 1, т. 4 от Закона за биологичното разнообразие, а предмет на опазване са 60 вида птици по чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР. В границите на защитената зона се забранява:

- премахване на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива;
- залесяването на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
- използване на пестициди и минерални торове в пасища и ливади;
- намаляване на площта на крайречните гори от местни дървесни видове.

33 „Мост Арда“ е с площ 150 224 дка. Обявена е със Заповед № РД-784/ 29.10.2008 г. и обхваща поречието на река Арда от с. Рабово, общ. Стамболово, до гр. Маджарово и северните части на Иранов рид. Предмет на опазване са 41 вида птици по чл. 6, ал. 1, т. 3 и 14 вида по чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР. Защитената зона е обявена с цел опазване и поддържане на местообитанията на посочените видове птици за постигането на тяхното благоприятно

природозащитно състояние и за възстановяване на местообитанията на тези видове птици, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние. . В границите на защитената зона се забранява:

- премахване на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива;
- залесяването на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
- използване на пестициди и минерални торове в пасища и ливади.

XI. СМЕТОСЪБИРАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

В община Стамболово се извършва организирано сметосъбиране и сметоизвозване със собствен превоз на общината, а депонирането на събраните битови отпадъци се извършва на регионалното депо в гр. Харманли.

Сметопочистването и сметоизвозването на отпадъците, събирани от територията на община Стамболово, се извършва като дейност от самата община. Всички събрани отпадъци се извозват до Регионалното сметище за неопасни отпадъци, намиращо се в гр. Харманли. В общината е забранено изоставянето, нерегламентираното изхвърляне, изгарянето или прилагането на друга форма на неконтролирано обезвреждане на отпадъците. Уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване, се почистват редовно.

За събиране на ТБО се използва контейнерна система със стационарни съдове тип „Бобър“, които се поставят на определени места, от където се обслужват от специализирания автомобил на общината.

Отпадъците от контейнерите се събират от два специализирани автомобила на общината. Единият сметосъбирач е марка Мерцедес 2524 Л с рег. № Х 3273 КА, дата на производство 26.03.1996 г. Другият специализиран автомобил сметосъбирач е марка „МАН ТГМ“ 18.280 с рег. № Х 1387 КС. Честотата на сметосъбиране и сметоизвозване е четири пъти месечно на тип „Бобър“ и ежедневно на кошчетата за смет. Измиване и дезинфекция на съдовете, както и на площадките около тях, се извършва веднъж месечно. Метенето на територии за обществено ползване (главните улици на селата в общината) се извършва два пъти годишно. Миенето на територии за обществено ползване (главните улици на селата в общината) се извършва един път годишно. Специализираният автомобил се обслужва от един шофьор и трима сметосъбирачи.

Контролът по изпълнение на Заповедта се извършва от ресорния заместник кмет, Директора на Дирекция ХДИП, кметовете на населените места и младшия експерт „Екология и земеделие“.

По данни на Община Стамболово през периода 2014–2021 г. битовите отпадъци варират в границите между 1 056 през 2020 г. и 1165 тона през и 2019 г.

Година	Количество битови отпадъци (тона)	Население на общината (бр. жители)	Норма на натрупване
2014	1158,94	5922	196
2015	1132,94	5821	195
2016	1042,72	5805	180
2017	1048,24	6383	164
2018	1140,52	6411	178
2019	1165,36	6142	177
2020	1056,00	6142	165
2021	1119,00	6383	186

През периода 2014-2019 г. отпадъците се увеличават бавно с известно задържане на количествата през последните две години, въпреки миграцията на голяма част от населението. Въпреки че битовите отпадъци съставляват една малка част (около 20%) от общото количество акумулирани отпадъци, тяхното безконтролно изхвърляне в околната среда води до чувствително влошаване на условията на живот и замърсяване на природата. По-голямата част от битовите отпадъци се състои от материали, които могат да бъдат подложени на рециклиране или да бъдат използвани повторно. Около 40% от битовите отпадъци са резултат от опаковки за еднократна употреба.

В общината е забранено изоставянето, нерегламентираното изхвърляне, изгарянето или прилагането на друга форма на неконтролирано обезвреждане на отпадъците. Уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване, се почистват редовно. Общият обем на поставените съдове е 627 000 литра (1 100 л има един контейнер), което се равнява на 98,230 литра на жител. В момента на територията на общината са поставени 570 броя контейнери, които са в сравнително добро състояние. На практика техният брой е по-голям, но голяма част от тях са физически и морално остарели и е необходима подмяна на амортизираните контейнери. Големият процент литраж се налага, тъй като голяма част от населението, работещо в чужбина, се връща през лятото и населението на територията отбелязва сериозно нарастване.

Броят на съдовете за събиране на твърдите битови отпадъци по населени места е даден в следващата таблица, в която са показани броя на използваните към момента контейнери. Те се намират в сравнително добро състояние, което позволява тяхното използване към момента, но не могат да се използват продължително време. Дългогодишното използване на съдовете тип „Бобър“ води до тяхното износване и лошо състояние, което е резултат главно от смесването на различните видове отпадъци и най-вече от изхвърлянето на пепел от

домакинствата, която изгаря уплътненията и уврежда самите контейнери. Смесването на битовите със строителните отпадъци също поврежда контейнерите и повдигащото устройство на автомобила. При бъдещите ползвания на новозакупените контейнери е необходимо на 10–15 къщи да се поставя един специализиран контейнер, който да се използва само за изхвърляне на пепел. Необходимо е регулярното им подмяне.

По данни на Община Стамболово контейнерите за събиране на отпадъци тип „Бобър“ се разпределят на територията на общината по следния начин: с. Балкан – 17 бр., с. Бял кладенец – 15 бр., с. Воденци – 8 бр., с. Войводенец – 8 бр., с. Гледка – 25 бр., с. Голобладово – 11 бр., с. Голям извор – 21 бр., с. Долно Ботево – 28 бр., с. Долно поле – 12 бр., с. Долно Черковище – 33 бр., с. Жълти бряг – 40 бр., с. Зимовина – 21 бр., с. Кладенец – 6 бр., с. Кралево – 18 бр., с. Лясковец – 29 бр., с. Маджари – 17 бр., с. Малък извор – 24 бр., с. Поповец – 23 бр., с. Пчелари – 26 бр., с. Пътниково – 7 бр., с. Рабово – 21 бр., с. Светослав – 15 бр., с. Силен – 19 бр., с. Стамболово – 66 бр., с. Тънково – 25 бр. и с. Царева поляна – 35 бр.

На територията на община Стамболово няма функционираща система за разделно събиране, тъй като населените места са с малък брой население. Поради липса на разделно събиране на отпадъци липсва информация за обхвата на различните видове отпадъци. Не е налична информация за вид, състав и количества на отпадъците.

Все още не са осигурени: Разделното събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като се определят местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки; Организирането и прилагането на система за разделно събиране на излезлите от употреба луминесцентни и други лампи, съдържащи живак; Организирането на дейността по събирането и съхраняването на излезли от употреба моторни превозни средства на площадките за временно съхраняване.

На територията на община Стамболово има четири склада за пестициди с изтекъл срок на годност, които са включени в проект на ПУДООС, с цел обезвреждане. Складовете, за които има съмнение, че съдържат опасни за човешкото здраве и околната среда отпадъци, разположени на територията на общината, ще бъдат унищожени според указанията получени от ПУДООС, чрез изпълнение на проекта „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати с изтекъл срок на годност“.

Строителните отпадъци на община Стамболово се събират и съхраняват на терени предназначени за тази цел със Заповед на Кмета на общината. Всяко населено място в общината разполага с отделен терен.

От изградените 7 бр. модулни ПОСВ в община Стамболово, работят само тези в с. Поповец-Зимовина и с. Кралево. Утайките от ПОСВ до момента не се депонират на Регионалното депо – Харманли, а се съхраняват временно. Целесъобразно е изготвянето на цялостна програма за управлението на утайките, когато се въведат в експлоатация вече изградените ПОСВ и бъдат изградени нови модулни ПОСВ за останалите населени места.

Отпадъците се депонират в депо Харманли. Общината е член на Регионално сдружение на общините, депониращи ТБО в депо Харманли. Населените места, обхванати от сметосъбирането са 26 бр., 100 % от населението, обществените сгради и предприятията се обслужват.

На територията на общините Симеоновград, Любимец, Стамболово и Маджарово не се извършва организирано събиране на едрогабаритни отпадъци. При натрупване на големи количества едрогабаритните отпадъци се извозват кампанийно до регионалното депо. Община Стамболово планира да организира един – два пъти годишно кампании за събиране на едрогабаритни отпадъци от домовете на гражданите, след което събраните отпадъци ще се предават за оползотворяване и рециклиране.

На територията на общината няма нерегламентирани сметища. Образуват се локални замърсявания, които се почистват ежегодно.

На основание на чл. 196, ал. 1 във връзка с ал. 5 от действащия тогава Закон за управление на отпадъците, през 2010 г. се създава Регионално сдружение за управление на отпадъците, което управлява Регионалното депо за неопасни отпадъци – Харманли. Регионалното сдружение за управление на отпадъците (РСУО) – Харманли е едно от 55-те изградени на територията на страната. В него се включват общините: Харманли, Симеоновград, Маджарово, Тополовград, Стамболово и Свиленград с представители кметовете на тези общини. Сдружението се ръководи от избраното ръководство и от сформираните работни групи.

Регионалното сдружение на общините се създава с цел осигуряване на условия за ефективното третиране на отпадъците, както и за изпълнение на задълженията на кметовете на общините, регламентирани в Закона за управление на отпадъците. Тази нова структура дава възможност на общините да получат финансиране на проекти в областта на управлението на отпадъците от европейските фондове, от държавния бюджет, от предприятието за управление на дейности по опазване на околната среда към Министерството на околната среда и водите или от други източници.

Дейностите по изпълнението на правилно сортиране на отпадъците се изпълняват от Общинско дружество „Екоресурс – Харманли“ ЕООД. То е създадено с решение 650/17.02.2015 г. на Общински съвет Харманли и е с предмет на дейност: изкупуване, събиране, сортиране, третиране, използване и продажба на всички видове отпадъци от опаковки, отпадъци от системите за разделно събиране с контейнерите, от количествата отпадъци, отделени от сепарирането на смесени битови отпадъци на регионално депо Харманли, представлявано от управител Даниела Борисова.

Едноличният собственик на капитала на дружеството е Община Харманли, съгласно решението на Общински съвет Харманли.

Генерираните отпадъци от Община Стамболово се събират и се извозват на Регионалното депо за ТБО – Харманли, където се сортират, рециклират и оползотворяват, а остатъкът се депонира.

Въз основа на тези данни могат да се направят следните изводи:

1. На територията на общината все още не е осигурено:
 - разделното събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като се определят местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки;
 - организирането и прилагането на система за разделно събиране на излезлите от употреба луминесцентни и други лампи, съдържащи живак;

- организирането на дейността по събирането и съхраняването на излезли от употреба моторни превозни средства на площадките за временно съхраняване.
2. Не е напълно предотвратено изхвърлянето на битови и промишлени отпадъци на неразрешените за това места и понякога се създават локални замърсявания, които общината почиства текущо.
 3. Количеството на отчитаните битови отпадъци през последните няколко години варират в много близки граници, поради което могат да бъдат формулирани устойчиви тенденции на задържане и дори незначително намаляване количествата на отпадъците. Населението намалява, но количествата битови отпадъци в резултат на увеличаващото се потребление на местното население се запазват или съвсем малко намаляват;
 4. Сметосъбирането и сметоизвозването на територията на общината е добре организирано, управлявано и мониторирано, така че не създава предпоставки и рискове водещи до замърсяване на околната среда.
 5. Липсва изцяло информация за морфологичния състав на отпадъците по години, поради което не могат да се изведат прецизни заключения за тенденциите на промяна в техния състав и да се дадат ясни прогнози;
 6. Поради отсъствие на разделно събиране на отпадъците липсва информация и за: опасните отпадъци, масово разпространените отпадъци, строителните отпадъци и др., което също затруднява регистрирането на местните тенденции, отразяващи обема и обхвата на различните видове отпадъци;
 7. Няма функциониращи системи за събиране на биоотпадъците и тяхното компостиране и поради тази причина отсъства информация и за този вид отпадък;
 8. Не е регистриран интерес от страна на различните организатори по оползотворяване на различните видове отпадъците, което възпрепятства въвеждането на разделното събиране на отпадъците;
 9. Независимо от направените уточнения, и за Община Стамболово са валидни общите тенденции за депонирани отпадъци, а именно – намаляване на количествата депонирани отпадъци. Това до голяма степен се дължи на сепариращата инсталация в Регионалното депо.

Заклучение

Важността и значението на околната среда се вижда от всички документи цитирани в Кабинетното проучване. За да може да се работи сериозно за подобряване на околната среда е необходимо на местно ниво общините да се ангажират с програми за предотвратяване и намаляване на замърсяването в населените места и особено на градовете и да се подпомага

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

учредяването на обединения за насърчаване на добрите практики, технологичните иновации и доброто управление, като се изтъква значението на **Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие** и нейните **цели за устойчиво развитие**, които продължават да насочват страните от ЕС във вътрешен и външен план към целта „**Да изграждаме отново, но по-добре**“.

От друга страна разработената и приета Програма за градовете, също определя някои мерки важни за общините посредством които ще се постигне справяне със замърсяването на въздуха, водите, моретата, почвата и шумовото замърсяване. Така ще се постигне устойчиво управление на твърдите отпадъци и устойчиво използване на земята на съответната територия.

Става ясно, че за да бъдат постигнати конкретни резултати по отношение на предотвратяването и намаляването на замърсяването в глобален мащаб, е необходима фундаментална промяна в начина, по който обществата ни произвеждат и потребяват блага и услуги, включително като се насърчава устойчивият начин на живот, устойчивото финансиране и кръговата икономика чрез екоинновации, обмен на информация за устойчивостта на продуктите, възприемането на подходи като „намаляване, повторно използване и рециклиране“, екосистемния подход и интегрирания подход, основан на жизнения цикъл, разработването на нови технологии и бизнес модели, насочени към постигане на ресурсно ефективна и нисковъглеродна икономика, и участие на заинтересованите страни в обмена на добри практики и експертни знания.

За целта е необходимо по-нататъшното задълбочаване и укрепване на международното и регионалното сътрудничество за успешното справяне със замърсяването по интегриран начин, от насърчаване на взаимовръзките и търсенето на нови взаимодействия чрез компетентните органи на ООН, многостранните споразумения в областта на околната среда и международните инициативи.

За да се постигнат тези успехи е особено важно образованието, ученето през целия живот и повишаването на обществената осведоменост относно екологичните предизвикателства, за да се подчертае личната отговорност за предотвратяването и намаляването на замърсяването чрез по-устойчив начин на живот и модели на потребление.

Не трябва да се забравя, че за предотвратяването и намаляването на замърсяването са необходими много усилия и интегрирана политика, но само чрез тях ще могат да се постигнат резултатите заложи в Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие.

Използвани източници на информация:

Анастасов, А. Международноправен режим на биоразнообразието. С., ИДП-БАН, 2015

Апостолов, А. Разработване на проекти за устойчиво развитие. Проджекта, 2005

проект № BG05SF-OP001-2.025-0020 „Партньорството на гражданите с местните власти, препоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Бояджиева, Н. Международни отношения. Албатрос, 2017

Голман, Д. Екологичната интелигентност. С., Изток-Запад, 2012

Иванов, Ив. Стратегическа адаптация на системата за сигурност на доставки за отбраната. С., ИК на УНСС, 2021

Каменов, Д., В. Грозев, Д. Бъчварова, А. Дойчинов. Екология и сигурност. Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, 2007

Пенчев, Г. Принципи на българското екологично право. С., Фондация „Граждани на Новата епоха“, 2017

Петров Б., П. Стоев. Земноводни (Amphibia) в Източни Родопи: видов състав, разпространение, относителна численост, мерки за опазване, територии с високо видово разнообразие. В: Опазване на биологичното разнообразие в Източни Родопи, София, 1997

Петров Б., П. Стоев. Влечуги (Reptilia) в Източни Родопи: видов състав, разпространение, относителна численост, мерки за опазване, територии с високо видово разнообразие. В: Опазване на биологичното разнообразие в Източни Родопи, София, 1997

Цветков, Г. Отбранителна политика на Република България. Критичен анализ. „Прокон“ ООД, 2020

Assenov, A. Landscape Ecology and Biodiversity in Seminar of Ecology, 2016. изд. „Фараго“, 2017

<https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/green-deal/>

https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-holistic-approach-sustainable-development_bg

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/delivering_on_uns_sustainable_development_goals_staff_working_document_en.pdf

<https://www.infobusiness.bcci.bg/eco-21-4-2022.html>

<https://eur-lex.europa.eu/BG/legal-content/summary/urban-waste-water-treatment.html>

https://haskovo.riosv.com/main.php?module=info&object=info&action=view&inf_id=67

<https://www.moew.government.bg/bg/vodi/>

<https://eea.government.bg/bg/soer/2019/water/index>

<https://www.moew.government.bg/bg/priroda/>

https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_bg_bg.pdf

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM:environment>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM:biodiversity>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM:ecosystem>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4459196>

<https://www.moew.government.bg>

<https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2021/12/10/8th-eap-member-states-endorse-provisional-political-agreement-reached-with-parliament/>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

<https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2021/03/17/8th-environment-action-programme-member-states-ready-to-start-negotiations-with-parliament/>

<https://www.emi-bg.com>

<https://esc.bg/wp-content/uploads/2021/01/opinion-esc-3-66-2020-bg-2.pdf>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0321>

<https://newthraciangold.eu/cmspage.php?id=242&lng=bg>

Това проучване е създадено във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор – Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.